

Bhagavadgita

OBSAH:

1. kapitola

2. kapitola

3. kapitola

4. kapitola

5. kapitola

6. kapitola

7. kapitola

8. kapitola

9. kapitola

10. kapitola

11. kapitola

12. kapitola

13. kapitola

14. kapitola

15. kapitola

16. kapitola

17. kapitola

18. kapitola

Slovníček:

1. KAPITOLA

Přehlídka vojska

-
- 1. Dhrtaráštra pravil: Pověz mi, ó vozataji, co učinili moji lidé a Pánduovi lidé, když, připraveni k boji na poli Kuru, na posvátné rovině¹, se shromáždili?*
 - 2. Sañdžaja řekl: Když král Durjódhana spatřil sestavené vojsko Pánduovců v bitevním pořádku, přistoupil ke svému učiteli a řekl následující slova:*
 - 3. Viz, ó učiteli², toto ohromné vojsko synů Pánduových, které je seřaděno k boji tvým statečným žákem, synem Drupady.*
 - 4. Jsou tam hrdinové s velikými luky, jsou tam společníci Bhímy a Ardžuny v boji. Je tam Jujudhána, Viráta a Drupada, z nichž každý má veliký povoz.*
 - 5. Statečný Dhrštakétu, Čékitána a král Káší, Purudšit a Kuntibhódža se silným Šaibjou.*
 - 6. Judhámanju smělý a Uttamaudžas silný, syn Saubhadry a všichni synové Draupadí ve svých válečných vozech.*
 - 7. Věz však také, ó výtečný, jména těch nejlepších z našich. Vyjmenuji ti jména několika vůdců našeho vojska.*
 - 8. Ty sám a Bhíšma, Karna a Krpa, vítěz v boji Ašvattháman, Vikarna a Sómadatti³,*
 - 9. a mnozí jiní, kteří za mne chtějí zemřít a jsou různě ozbrojeni a zkušené v boji.*

¹ Na poli dharmy, na poli Kuruů.

² Dróna

³ Syn Sómadattův

10. *Zdá se však, že tato naše armáda vedena Bhíšmou, není dostatečná, zatím kdy nepřítel, který je veden Bhímou, zdá se zase postačujícím.*
11. *Nechť tedy všichni vojevůdci zaujmou vhodně zvolená postavení, aby Bhíšmu ve všem podporovali.*
12. *A tu zatroubil s radostným srdcem starý válečník⁴ mezi syny Kuruovců na roh z lastury a hlasitě se rozlehl onen zvuk, jako lví řvaní.*
13. *Potom náhle zazněly lastury, trouby, bubny, cymbály a hluk byl z toho veliký.*
14. *Potom Madhava⁵ a syn Pandu sedíce ve velikém voze, taženém bílými koni, zaduli do svých nebeských trub.*
15. *Hršíkéša zatroubil na svoji lasturu, která se jmenuje Paňčažanja a Dhanandžaja zatroubil na Devadattu a Vrkódara, který konal skutky, hrůzu nahánějící, zadul na velikou lasturu Paundra.*
16. *Král Judhišthira, syn Kuntí, trubil na Anantavidžaju, Nakula a Sahadeva troubili na Sukhošu a Manipušpaku.*
17. *Král Káší a Šikhandin, velitel velkého vozu, Dhrštadjumna, Viráta a nepřemožitelný Sátjaki,*
18. *Drupada a jeho synové⁶, syn Subhadry⁷, ó Pane země, všichni troubili na svoje rohy z lastur.*
19. *Mohutný onen hlas naplňoval vzduch i nebesa, takže se chvělo srdce synů Dhrtaraštraových.*
20. *Potom, když již měly padat střely, ó Pane země, promluvil syn Pandu na voze se štítem v podobě opice a řekl, zvednuv svůj luk, následující slova k Hršíkéšovi:*
21. *Ardžuna mluvil: Ó neomylný, postav svůj vůz mezi obě vojska,*

⁴ Bhíšma

⁵ potomek Madhuův

⁶ Synové Draupadí

⁷ Saubhadra

22. *na tak dlouho, abych si mohl prohlédnout oba bojovné zástupy a abych věděl s kým se mám pustit do nastávající bitvy.*
23. *Musím přehlédnout shromážděné tu bojovníky, kteří chtějí zápasit, aby se zavděčili zlomyslnému synu Dhrtaráštry.*
24. *Saṇḍžaja pravil: ó synu Bharaty, když byl Hršíkéša takto osloven Gudákéšou, umístil nejlepší svůj vůz mezi obě vojska a*
25. *před tváří Bhíšmy, Dróny, a všech vladařů světa pravil: „Viz, ó Prtho⁸! Viz shromážděné zde Kuruovce!”*
26. *Syn Prthy viděl pak v obou vojích dědy a pradědy, učitele, strýce, bratry, syny, vnuky a otce a také přátele a švagry i příbuzné.*
27. *Když pak syn Kuntí spatřil tyto příbuzné, byl jat velikou soustrastí a sklíčeností a řekl takto:*
28. *Ardžuna pravil: Ó Krišno, když vidím tyto příbuzné shromážděné k boji, umdlévají moje údy a v ústech mně vysychá.*
29. *Moje tělo se chvěje a vlasy se mi ježí. Z ruky mi padá luk Gándíva a kůže mne strašně pálí.*
30. *Nemohu ani pevně sedět a také se zdá, že moje mysl blouzní a také, o Kéšavo, pozoruji zlá znamení.*
31. *Skutečně nevidím z toho žádné dobro, když by byli v bitvě zabíjeni příbuzní. Netoužím po vítězství, Krišno, ani po království, ani po radostech.*
32. *K čemu je nám království, Góvindo, k čemu radovánky nebo i život? Ti, k vůli nimž si žádáme království a radovánek a potěšení*
33. *jsou zde přítomni v bitvě, vzdávající se života a vlastnictví, — jsou to učitelé, otcové, synové, ba i dědové, otcové, švagři,*

⁸ Synu Prthy

34. *strýcové, vnukové a rovněž jiní příbuzní, ó Madhusúdano — a já jich nechci zabíjet, i kdybych sám měl být zabit.*
35. *Ó Džanardano čeho bychom získali, když bychom zabíjeli syny Dhrtaráštry, i kdybychom tím získali vládu nad třemi světy? A tím méně bych je chtěl usmrcovat pro vládu na zemi.*
36. *Kdybychom je zabíjeli, poskvrnili bychom se hříchem, i když jsou to naši nepřátelé. Proto by nebylo spravedlivé zabíjet syny Dhrtaráštry s jejich přáteli! Jak bychom mohli býti šťastni, kdybychom usmrcovali své vlastní příbuzné, ó Mádhavo?*
37. *Jestliže tito muži, jejichž srdce, jsou oklamána zármutkem, nevidí hříchu, kterého by se dopustili zničením své rodiny a nepřátelstvím proti přátelům,*
38. *proč my, ó Džanárdano, kteří vidíme nesprávnost, která by vznikla zničením rodiny, neměli bychom to považovati za důvod, abychom se vzdali tohoto hříchu?*
39. *Když nějaká rodina je zničena, tu poznání věčných práv lidských zahyne, a kdyby toto poznání zašlo docela, bylo by zničeno celé lidské pokolení.*
40. *Kde vládne nesvatost, ó Krišno, zvrhne se i žena a kde se zvrhne žena, vznikne zmatek v kastách.*
41. *Takový nepořádek v kastách způsobí, že ti, kteří rodinu zničili, padnou do pekel. Jejich předkové jsou také zatraceni, poněvadž se jim přestane obětovat pohřební koláč a voda.*
42. *Takovým hříšným zmatkem, který vznikl v kastách, jsou porušeny věčné, zbožné obřady a kasty a ti, kteří ničí svoji rodinu, jsou vyhlazeni.*
43. *Pro takové lidi, ó Džanárdano, jejichž rodinná úcta byla zničena, nezbývá nic, než pád do pekel. Tak jsme slyšeli.*
44. *Běda! Chceme spáchat smrtelný hřích, když chtivostí po říši a radovánkách toužíme zabíjet příbuzné.*
45. *Lépe by bylo, kdyby mě zabil v boji beze zbraně a bez obrany některý ze synů Dhrtaráštry.*

46. Když Ardžuna toto pravil, posadil se do svého válečného vozu, pustil luk i šípy a byl zachvácen smutkem uprostřed bitevních řad.

2. KAPITOLA

Sáňkhja jóga čili Pravá znalost Ducha

Saňdžaja pravil:

- 1. Potom Madhusúdana řekl k němu tato slova, k tomu, jenž byl naplněn zármutkem a zachvácen soucitem a jehož oči byly zakaleny slzami:**
- 2. Svatý pán pravil: Odkud na tomto nebezpečném místě přišlo k tobě toto hříšné zatemnění, takže jsi zbaven odvahy, abys překonal překážky? Není to tebe hodné, neboť ti to zavírá nebe a přivádí to na tebe hanu...**
- 3. Neztrácej pevnost, ó synu Kunti, neboť by tě to bylo nedůstojné. Vstaň, vítězi nad nepřáteli, a odvrž od sebe tuto ponižující slabost srdce.**
- 4. Ardžuna pravil: Jak bych mohl, ó Madhusúdano bojovat s Bhímou a Drónou, kteří přece zasluhují, abych si jich vážil, ó vítězi nad nepřáteli?**
- 5. Lépe by bylo být bez viny a jíst žebrácký chléb, nežli usmrcovat tyto ctihodné muže. Jestliže i oni touží po bohatství, tu přece jen by to, čeho bych dosáhl jejich usmrcením, bylo poskvrněno krví.**
- 6. Nevím, co by bylo lepší, zdali bychom měli zvítězit, anebo abychom byli poraženi. Viz, že jsou před námi ti, kterých nechceme usmrtit za celý život. Jsou to synové Dhrtaráštry.**
- 7. Proto tě žádám, abys mi pověděl pravdivě to nejlepší, poněvadž moje podstata je pokažena slepotou ducha i srdce a jsem v klamu, pokud se týká nejvyššího Ducha. Jsem**

tvým žákem, a proto mě poučuj, když jsem u tebe hledal útočiště.

- 8. Nemohu nahlédnout, co by mi prospělo, kdybych mohl zapudit zármutek, jenž zatemňuje moje smysly — i kdybych byl pozemským samovládcem, a kdybych i obdržel moc nad bohy.*
- 9. Sañdžaja pravil: Když Gudákéša mluvil takto k Hršíkéšovi, umlkl, a pravil pak ještě: „Nebudu bojovat ó Govindo.*
- 10. A tu se usmál Hršíkéša přívětivě, ó Bhárato, a promluvil mezi oběma vojsky k němu následující slova:*
- 11. Svatý pán pravil: Ty se rmoutíš nad těmi, kteří nepotřebují tvou soustrast, ačkoliv jsi vyřkl slova moudrá. Ale mudrci netruchlí ani nad mrtvými, ani nad živými.*
- 12. Nebyla nikdy doba, ve které bych nebyl Já, nebo kdybys nebyl ty, nebo tito pánové lidí. A také nikdy nikdo z nás nepřestane být.*
- 13. Tak jako v nynějším těle je dětství, mládí a stáří jenom pomíjející vlastností Věčného v době jeho vtělení, tak také bude v těle budoucím. Moudrý člověk se tím ovšem nedá klamat.*
- 14. Ó, synu Kuntí, věz, že smysly a jejich vjemy jsou příčinou horka a chladu, radosti a bolesti. Tyto pocity jsou přechodné, zdánlivé a konečné. Vzdej se jich, o synu Bharaty.*
- 15. Ó, nejlepší z lidí, ten člověk, který je stejný v radosti i bolesti, nedá se jimi zvíkat a je moudrý, a proto dosáhne nesmrtelnosti.*
- 16. Co je bez podstaty, nemá pravé bytí. A zase to, co je pravdivé, nikdy nepřestává. Ti, kteří spatřují pravdu, poznávají také pravou podstatu nicotnosti a jsoucnosti.*
- 17. Věz, že ten, který proniká celým vesmírem, nemůže nikdy zahynout. Jemu nemůže nic způsobit zkázu, neboť On zůstává bez proměny.*
- 18. Tato lidská těla se nazývají smrtelnými těly Věčného, Nepomíjejícího, Nekonečného a Nedokazatelného, který je v nich. Proto bojuj, ó synu Bharaty!*

19. Kdo toto věčné považuje za smrtící, nebo kdo se domnívá, že by mohlo být usmrceno, nemá správné poznání, neboť to ani nezabíjí, ani se nedá zabít.

20. Pravá jsoucnost Já se nikdy nerodí a nikdy neumírá a také nikdy nevzniká a nikdy nepřestává být. Nezrozená, věčná, nesmrtelná, nepodléhá rozkladu jako tělo.

21. Kdo zná toto Já, jako bytost neumírající a věčnou, ó, synu Prthy, jak by se mohl domnívat, že tento Duch by mohl něco usmrtit nebo že by byl příčinou něčí smrti?

22. Tak jako se vzdává člověk oděvu, který je poškozený a vezme si šaty nové, tak také obyvatel tohoto těla se vzdává těl, která jsou porušena, a vstupuje do těl nových.

23. Věčná bytost je nezranitelná zbraněmi a nespalitelná ohněm, voda jí nemůže zvlhčit nebo vítr vysušit.

24. Věčná bytost je nespalitelná, nelze jí proklát, nelze jí zmokřit nebo vysušit. Je nesmrtelná, proniká vše, je trvalá, nepohnutelná, věčná a nepoznatelná.

25. Když to vše víš, neměl bys tedy truchlit.

26. Ale kdyby ses i domníval, že Duch se neustále rodí a neustále zmírá, přece jen, ó muži s mocnými pažemi, neměl bys takto truchlit.

27. Neboť smrt je nevyhnutelná pro všechno, co se rodí a jisté je také znovuzrození mrtvých. Poněvadž je to nevyhnutelné, neměl bys ani pak truchlit.

28. Původ všech bytostí jest nezjevený a jejich konec rovněž ne. Jenom jejich prostřední život, ó synu Bharaty, je pozorovatelný. K čemu tedy naříkat?

29. Někteří považují átmana za zázrak a jiní opět o Něm mluví jako o zázraku a zase jiní slyší o něm mluvit jako o divu - ale nikdo z nich Ho nepoznává.

30. Duch, který sídlí v každém těle je nezničitelný, poněvadž je věčný. Proto bys neměl truchlit pro žádnou bytost.

31. Vzpomeň, že pro vojína (kšátrija) není nic vyššího než spravedlivý boj. A když na to budeš pohlížet jako na přirozenou svoji povinnost, nebudeš kolísat.

32. Jenom šťastní bojovníci, ó synu Prthy, získávají takovou příležitost k boji, jako je tato, která se jim naskytuje jako dokořán otevřená brána nebeská.

33. Kdyby ses však nechtěl pustit do této spravedlivé bitvy, dopustil by ses hříchu, poněvadž se vzdáš své přirozené povinnosti, jakož i slávy.

34. Lidé budou věčně mluvit o tvé hanbě. Pro toho, kdo je z rodu vznešeného, je bezectnost horší smrti.

35. Páni velkých vozů tě budou považovat za vojína, který uprchl ze strachu z boje a tak se před nimi ponížíš, když dříve si tě velice vážili.

36. Tvoji nepřátelé se budou radovat z tvé zbabělosti a budou tě zle pomlouvat. Co bude horšího nad to?

37. Kdybys byl zabit, vstoupíš na nebesa, a když zvítězíš, budeš se radovat na zemi! Proto vstaň, ó synu Kuntí, a odhodlej se k boji.

38. Považuj radost i bolest za věci stejné a rovněž také zisk nebo ztrátu, vítězství nebo porážku a pusť se do boje. Tak zůstaneš prost hříchu.

39. Nyní ti byla vyložena nauka filosofie sánkhja, čili čisté duchovní moudrosti. Ted' slyš filosofii činu, ó synu Prthy, neboť když budeš mít toto vedení, unikneš poutům skutků.

40. Na této pravé cestě k osvobození, totiž správným vykonáváním skutků není nikdy nic ztraceno. A také z toho nevznikají zlé následky, neboť i malá námaha v tomto směru zachraňuje před velkým nebezpečím.

41. Víra těch, kteří jsou pevní v duši, je na této cestě jediná. Ale velmi rozvětvená a mnohonásobná je víra těch, kteří mají duši nestálou.

42. Blázní se těší krásnými řečmi a baví se slovy, jakož i ovocem obřadů, které jsou ve Védách předepsány a říkají „nic není nad to.“

43. Jejich duše jsou naplněny osobními žádostmi a tužbami po moci a radovánkách, domnívají se, že nejvyšším dosažitelným dobrem je vstoupit na nebesa do sídla blažených.

44. Ale názory těch, kteří touží po moci a radovánkách a těch, jejichž mysl je oddána blouznění, nevznikají z poznání Ducha.

45. Vědy pojednávají o souhrnu tří vlastností. Osvobod' se od těchto tří vlastností, ó Ardžuno, osvobod' se od párů protiv, buď stálý ve vlastnosti sattva, buď prost veškeré žádosti, aby sis zachoval to, co již máš a nedej se ovládnout žádným předmětem svých smyslů nebo duše.

46. Tak jako je velmi mnoho dobrodiní v ohraničené vodní nádrži, tak je i dobro ve vodě, která se může rozšířit na všechny strany. Podobně je právě tolik dobra ve všech védických rituálech, v nichž můžeme najít pravdu, která nám dopomůže k poznání Boha.

47. Tvým právem je jedině tvůj čin, ale nikdy si nečiň právo na výsledky. Také nikdy nedbej o výhodu nebo nevýhodu, jakou by ti čin přinesl a výsledek svého činu nechť ti není nikdy pohnutkou k jednání, ale rovněž se nepoutej nečinností!

48. Sedě pevně v józe, vzdej se připoutanosti ke skutkům, ó Dhanandžajo, a buď stejného smýšlení ke zdaru i nezdaru. Vyrovnanost mysli se nazývá jóga.

49. Vše, co můžeš konat z vlastní moci je mnohem menší ceny, než odevzdání se do moci božského Ducha⁹. Proto hledej útočiště ve vědění. Duchovně slepí jsou ti, již umírají bez poznání věčného Ducha.

50. Kdo se na této zemi oddal józe, vzdal se také stejně hříchu jako ctnosti. Proto se snaž stát se jogínem, neboť jóga je dovednost ve skutcích.

51. Když ses spojil s věděním (v józe) a vzdal se ovoce svých skutků, tu jako mudrc zralý v moudrosti, osvobozen od otroctví, které se jmenuje zrození, vejdeš do sídla, kde není starostí.

52. Když tvoje duše úplně zmatená tím, co slyšela, dosáhne klidného odpočinku v nejvyšším Duchu, pak také poznáš tohoto Ducha.

Ardžuna pravil:

⁹ Buddhi-jóga

54. Jak, ó Kéšavo, poznáme toho, který stojí pevně a který našel klid v nejvyšším Duchu a jak mluví ten, jehož srdce je v klidu? Jak se chová a jak vypadá v pohřžení?

Svatý Pán pravil: Když ze sebe vyvrhl veškeré žádosti, které se usadily v srdci, a když je spokojen ve Svém Já, skrze toto Já, pak se nazývá mužem, jehož myšlenky jsou v klidu.

56. Kdo nedopustí, aby jeho mysl byla otřesena nějakým utrpením, a čí duše je tak povznešená, že se netěší ze žádného pozemského majetku, kdo se dovede všeho vzdát a k ničemu se nepřipoutá, kdo nezná ani bázně ani hněvu, ten je světce, jenž dosáhl míru.

57. Kdo za všech okolností se zbaví připoutanosti a kdo vždy přijímá stejně příznivé tak jako nepříznivé, kdo nezná lásku ani nenávisť - toho duše zakotvila v míru.

58. Kdo jako želva, když vtáhne svoje údy do skořápky, za všech okolností vtáhne dovnitř veškeré svoje smysly od vnějších předmětů, ten v sobě ustálil nejvyšší moudrost.

59. Světské věci nemají půvab pro toho, kdo po nich netouží. Když spatřujeme Nejvyššího, tu i chuť po všech věcech odpadá.

60. Někdy se stává, ó Kauntejo, že bouřlivě vzrušené smysly strhnou násilně i duši moudrého člověka, který touží po dokonalosti.

61. Kdo přemohl veškeré svoje smysly, může odpočívat v Mém božství, ve svém pravém já. Kdokoliv ovládne svoje smysly a orgány, je v klidu.

62. Když někdo touží po smyslových věcech, tu jeho srdce a mysl se k nim obrací a je jimi přitahována. Z tohoto přitahování vznikne žádost a ze žádosti se probudí vášně.

63. Z vášně vznikne klam a z klamu se rodí ztráta paměti; z toho vzniká ztráta rozeznávání a ztrátou rozeznávací schopnosti je člověk zničen.

64. Kdo však se setkává s věcmi smyslovými a je prost příchyllosti i odporu k nim a když ovládá svoji duši a když jeho duše poslouchá jeho vůli, dojde míru.

66. U člověka, jehož duše není v klidu, není také duchovního vědění. Ten, kdo nemá klidné srdce, nemá také radostnou

touhu po duchovním osvícení, ale kdo netouží po míru, nedojde ho, a jak by mohl být šťasten bez míru?

67. Duše toho, kdo je otrokem bloudících smyslů, jest hnána tak jako loď ve vichřici na moři.

68. Proto, ó Mohutný, má pevné poznání jenom ten, jehož smysly a orgány jsou ve všech směrech ovládnuty.

69. Co je pro jiné bytosti nocí, to je pro toho, kdo žije v ukrocení den, a to, co ostatní bytosti považují za den, vidí zírající mudrc jako noc.

70. Jako voda vtéká do moře, ale ono zůstává stále nezměněno a nikdy se nepřeplní, tak také ten, do kterého vstupují chtíce, ale zůstává při tom ve svých mezích, dosáhne míru — ale ne ten, kdo trvá při svých žádostech.

71. Člověk, který se vzdal všech tužeb a putuje prázden všech žádostí, a kdo se necítí být ani činitelem ani majitelem, dosáhne míru.

72. To znamená odpočínutí v nejvyšším Duchu¹⁰, ó synu Prthy a když mudrc toho dosáhne, není již klamán. Kdo je v tom upevněn ve chvíli smrti, dosáhne nirvány v nejvyšším duchu.

3. KAPITOLA

Moudrost správného skutku čili karmajóga

¹⁰ brahma

Ardžuna řekl:

- 1. Jestliže podle tvého úmyslu, Džanárdano, je vědění nad činem, proč, ó Kéšavo, mě ženeš do těchto krutých skutků?**
- 2. Zdá se, že můj rozum je klamán slovy dvojího smyslu. Prohlaš mně s bezpečností jednu cestu, kterou bych mohl dosáhnout blaženost.**
- 3. Svatý Pán pravil: Na počátku byly mnou vyhlášeny dvě cesty oddanosti pro celý svět, ó ty, jenž jsi bez hříchu — jedna cesta k dokonalosti vede duchovní moudrostí¹¹ a druhá cesta vede lidi skutky.**
- 4. Člověk nedosáhne osvobození z činů, když se pouze činů vzdal, neboť nečiní-li nic, nemůže dosáhnout cíle.**
- 5. V pravdě nikdo nemůže být nečinný ani na okamžik, neboť všechny bytosti jsou stvořeny ke skutkům, pro svou závislost.**
- 6. Ten, kdo potlačuje svoje orgány činu a cítění, ale zůstává připoután k předmětům svých smyslů, klame se ve svém srdci a nazývá se pokrytcem.**
- 7. Ale ten, kdo svojí myslí drží na uzdě své orgány a v oddanosti jedná, je povýšen.**
- 8. Ty však vykonávej správné činy, neboť činnost je vyšší než nečinnost. Nečinností bys nemohl dokonat ani svou tělesnou cestu.**
- 9. Veškeré vykonané činy, kromě těch, jež jsou konány k vůli Bohu, poutají činitele. Proto vykonávej skutky jen kvůli Němu, ó synu Kuntí, a buď prost připoutanosti.**
- 10. Když na počátku Pán všech bytostí stvořil je zároveň s obětí, pravil: S tímto se rozmnožujte, nechtě toto je vaší krávou hojnosti¹².**

¹¹ džňána jóga

¹² Kámadhuk

11. *Krmte tím bohy a kéž bohové sytí zase vás. Vzájemným sycením nechť vy i oni dosáhnete blahobytu.*
12. *Bohové si cení obětí, dají vám žádané potěšení. Ten, kdo se těší z jejich daru, aniž jim co dával, je právě takový jako zloděj.*
13. *Když budete jíst jenom to, co zbylo z obětí, budete prosti všech hříchů. Ti vtělení hříšníci, kteří připravují jídla pro sebe, požívají hřích.*
14. *Plodinami se živí bytosti, plodiny přicházejí z deště, déšť přichází z oběti a oběť se rodí z činu.*
15. *Věz, že veškerá činnost se rodí z Véd¹³ a Vědy vyšly z nevyčerpatelného Ducha. Proto Duch, který vše proniká, je obsažen v činnosti.*
16. *Když je takto kolo uvedeno do pohybu, tu ten, kdo se neobráť ke starým předpisům, ó synu Prthy, kdo žije hříšně a těší se svými smysly, žije nadarmo.*
17. *Kdo však nalézá svoje štěstí v Duchu, kdo je Duchem naplněn, kdo se spokojí s Duchem, ten nemusí činit nic jiného.*
18. *Pro takového není ve světě vpravdě žádného zájmu o to, co se děje, ani o to, co se neděje. On není odvislý od žádného předmětu, ani bytosti.*
19. *Proto čiň vždycky bez připoutání to, co musí být vykonáno. Člověk, který je činný bez pout, dosáhne nejvyššího.*
20. *Džanaka a jiní dosáhli skutky svého cíle. I když se podíváš na lidi a spatříš, že je třeba, aby byli drženi u svých povinností, musíš i ty svoje povinnosti vykonávat.*
21. *Cokoliv koná člověk vyššího postavení, to činí i lidé postavení nižšího a cokoliv přijímá vyšší jako autoritu, to přijímá i ostatní svět.*
22. *Ó, synu Prthy, ani já nemohu nic činit ve světě trojnásobném, čeho bych byl již dříve nedosáhl, ale přes to jsem neustále činným.*

¹³ V: „čín vzniká z brahma, brahma vzniká z nehynoucího...“

23. *Kdybych netrval neustále v činnosti, řídili by se podle mne všichni lidé, ó synu Prthy.*
24. *Kdybych ustal ve své činnosti, tu veškeré bytosti by byly ztraceny a já bych byl příčinou zmatku a veškeré bytosti bych usmrtil.*
25. *Tak jako blázni se zaměstnávají různými věcmi, ó synu Bharaty, jsa k nim připoutáni, tak také nechť moudrý jedná týmž způsobem, ale bez pout.*
26. *Nechť mudrc nepůsobí zmatky v mysli nemoudrých, kteří jsou připoutáni k činnosti, ale nechť každý moudrý a Bohu oddaný podporuje každé dobré dílo a spolupůsobí v něm.*
27. *Veškeré činy, které se dějí, jsou vykonávány pohybem přírodních sil. Ale srdce těch, kteří jsou oklamáni domněnkou, že pravé já je tělem a jeho orgány, domnívají se, že činitelem jsou oni.*
28. *Avšak, ó Mocný, ten, kdo zná pravdu, o rozdílů mezi Já čili duchem a mezi silami přírodními a jejich pohybem a kdo pozná, jaké moci v silách a formách působí, není poután svými činy.*
29. *Ti, kteří jsou oklamáni vlastnostmi přírody, stávají se připoutanými k činnosti těchto vlastností. Nechť ten, kdo poznal pravdu, nezpůsobí kolísavost v pracovitosti u lidí, kteří neznají svůj pravý základ.*
30. *Odevzdej veškeré činy Mně a s myslí upřenou na tajemné pouto mezi člověkem a božstvím bojuj bez očekávání, prostý pocitu jáství a zbaven veškerých obav.*
31. *Ti lidé, kteří se vždycky řídí mými slovy s vírou a bez pochybností, budou také osvobozeni od následků činnosti.*
32. *Ale kdo se neřídí těmito mými naukami, nebo se jim posmívá a jedná proti nim, o tom věz, že se klame ve všem vědění, že je ztracen a že nedovede rozeznávat.*
33. *Také moudrý se sklání k tomu, co je přiměřeno jeho povaze a veškerí tvorové jednají v souhlasu se svou přirozeností. Co by pomohlo, když by to někdo chtěl potlačovat!?*
34. *Odpor a žádost mají svá sídla v předmětech smyslových. Nepodléhej těmto dvěma vášním, neboť jsou to nepřátelé člověka.*

35. *Mnohem lépe je vykonávat vlastní povinnosti, třeba se to nedělo naprosto dokonale, než konat povinnosti jiného s dokonalostí. Lépe jest zemřít v plnění vlastních povinností, neboť povinnost jiného je plná nebezpečí.*
36. *Ardžuna pravil: Čím tedy je člověk veden, ó potomku Váršneja, aby i proti své vůli a jako by byl k tomu hnán mocí, se dopouštěl hříchu?*
37. *Svatý Pán pravil: Je to chtíč, je to hněv zrozený z vlastností radžas. Věž, že to jest velkým pohlcovačem, velkým hříchem a nepřítelem na zemi.*
38. *Tak jako plamen je zahalen kouřem a jako se zrcadlo halí rzí a tak jako děloha obklopuje zárodek, tak chtíčem a hněvem je svět obklopen.*
39. *Tento odvěký nepřítel moudrého člověka zamezuje vám pravé poznání. Přetváří se jako žádost, je nenasytný a obklopuje vše.*
40. *Sídlo tohoto nepřítele je ve smyslech, v mysli a v rozumu. On zahaluje rozeznávací schopnost a klame pána těla.*
41. *A proto ty, ó nejlepší z potomků Bharaty, ovládej již od počátku smysly a buď vítězem nad tímto hříchem, který právě tak zamezuje poznání Boha, jako pravé poznání sdíleného vědění.*
42. *Praví se, že smysly a orgány jsou veliké, ale větší než smysly a orgány je myslící já¹⁴, větší než myslící já je princip úsudku¹⁵ a to, co jest vyšší, než princip úsudku je On.*
43. *V poznání toho, co je větší než schopnost úsudková, ó muži mohutných paží, uveď svoje já do míru v pravém Já, přemoz nepřítele, který jest mnohotvárný jako touha a jehož je nesnadno se chopit.*

¹⁴ manas

¹⁵ buddhi

4. KAPITOLA

Džhána jóga

-
1. *Svatý Pán pravil: Již před dávnými věky jsem poučil Vivasvanta této duchovní a věčné pravdě, která je nevyčerpatelná. Vivasvant to prohlásil Manuovi a Manu o tom poučil Íkšváka.*
 2. *Tato nauka byla postupně sdělována a královští mudrci (říšiové) ji znali. Ale tato duchovní pravda byla ztracena ve veliké mezeře časové, ó potírači nepřátel.*
 3. *Tatáž tajná, věčná a výtečná pravda je ti prohlášena dnes Mnou, poněvadž mě miluješ a poněvadž jsi mým přítelem.*
 4. *Ardžuna: Viz, vždyť ses později narodil nežli Íkšhaváka. Jak mám tomu rozumět, když pravíš, že učení toto hlásal jsi již od počátku.*
 5. *Svatý Pán pravil: Mnoho bylo zrození Mých a také tvých, ó Ardžuno! Já je znám všechny, ale ty je neznáš, ó znepokojující svých nepřátel!*
 6. *Ačkoliv jsem bez zrození a ač moje podstata je nevyčerpatelná, přece jenom i když jsem Pánem všech stvoření, se zrozuji skrze svoji nezbadatelnou moc a ovládaje přírodu.*
 7. *Ó synu Bharaty, kdykoliv spravedlnost mezi lidmi umdlévá, a kdykoliv se probouzí nespravedlnost, promítám se do stvoření.*
 8. *Objevují se od věků do věků k ochraně dobrých a ke zkáze zlých, aby byla navrácena pravá víra a zákon spravedlnosti.*
 9. *Kdo vpravdě zná moje božské zrození a moje dílo, nemusí se již vtělovat, když se vzdal posledního těla, ó Ardžuno, nýbrž přijde ke Mně.*
 10. *Mnozí zproštění připoutanosti strachu a hněvu a naplnění Mnou, a spoléhající se jenom na Mne, a očištění odříkáním se pozemského, dosáhli Mého stavu.*

11. *Kdykoliv se Mně přibližuje v nějakém tvaru, v témž tvaru se přibližuji i Já k němu. Ale všude, ó synu Prthy, ubírají se lidé Mojí cestou.*
12. *Ti, kteří hledají úspěch ve skutcích, klaní se Bohu¹⁶ na této zemi. Úspěch, vzniklý ze skutků přichází rychle ve světě lidí.*
13. *Čtyři třídy lidí (kasty) byly utvořeny Mnou, podle jejich schopností a povinností. Věz však, že já jsem nezměnitelný a nečinný a přece jsem jejich tvůrcem.*
14. *Skutky se Mne nedotýkají a také ve Mně není žádná touha po ovoci skutků. Kdokoliv Mě zná, není skutky vázán.*
15. *Staří, kteří znali tuto pravdu, konali skutky, ale při tom toužili po osvobození. Proto, věda to, čiň tak jako staří v bývalých dobách.*
16. *I mudrc je v klamu, pokud se týká otázky, co je činnost a co je nečinnost. Proto tě poučím, co je činnost a když ji poznáš, budeš osvobozen od zla.*
17. *Je třeba poznávat skutek a také upuštění od skutku¹⁷ a rovněž je nutno všímat si nečinnosti, neboť cesta činnosti je poznatelná jen s obtížemi.*
18. *Kdo ve skutku vidí nečinnost, ať jest jakýkoli a kdokoli v nečinnosti vidí činnost, ten mezi všemi lidmi má duchovní osvětlení. On je člověkem pravé činnosti, a vykonává správně veškeré skutky.*
19. *Kdo ve všem, co podniká je vyproštěn z pout chtíčů, a když jeho činy se rozplývají v ohni božského poznání, ten je nazýván lidmi duchovně osvícenými člověkem moudrým.*
20. *Kdo se vzdal všech pout, totiž ovoce svých činů, kdo je vždycky spokojen a kdo se na nic nespolehá, ten nečiní nic, i když se dopouští skutků.*

¹⁶ H: „...Obětují zde božstvům...”

¹⁷ H: „...co je čin a co je přečin...”

21. *Prostý všeho očekávání s myslí i tělem klidným, a když se vzdal jakékoliv radosti ze zevních předmětů, ve kterémkoli tvaru, a když vykonává jenom činy tělesné, nebude podléhat znovuzrození¹⁸.*
22. *Spokojený se vším, co lze dosáhnout bez námahy, povznesený nad páry protiv a zbaven nepřátelství proti jakémukoliv tvoru, je tento člověk stejný v úspěchu i neúspěchu a proto i když koná skutky, není jimi poután.*
23. *Skutky toho, ve kterém zemřely veškeré sklony k pozemskému a jehož srdce odpočívá ve vědě, jsou takové, jako by se nebyly staly, neboť byly vykonány k vůli Nejvyššímu.*
24. *Nejvyšší Duch je obětí. On je ohněm a je také obětním olejem a obětuje se sám. Kdo žije v nejvyšším Duchu, za své činnosti, vchází do Něho.*
25. *Někteří zbožní lidé se zúčastnili obětí bohům. Ale jiní oběťují svoje osobní já v ohni, jenž je nejvyšším Duchem.*
26. *Jiní oběťují smysly, počínajíce sluchem a žijíce v ohni sebekázně. A opět jiní oběťují zvuky a jiné dojmy smyslů v ohni smyslovém.*
27. *Jiní oběťují, osvíceni vědomím, v ohni stálého míru, ve svém vyšším Já, veškerou činnost smyslů a životnosti.*
28. *A zase jiní vykonávají oběti bohatství a skutky kajícími a také přinášejí oběti praxí mystickou. A ti učedníci, kteří jsou pevní ve svých slibech, přinášejí také oběť studiem.*
29. *A zase jiní oběťují životní dech, který přichází do výše v životním dechu, jenž jde dolů, anebo zase oběťují spodní životní dech hořenímu. Jiní se oddávají regulování dechu, zastavujíce pohyby dechu vzhůru i dolů. A ještě jiní, kteří omezují svoji stravu, oběťují životní dech životnímu dechu¹⁹.*

¹⁸ H: „...neupadne do hříchu.“

¹⁹ H: „Jiní zas oběťují výdech ve vdechu a vdech ve výdechu, a omezujíce proud výdechů a vdechu, oddávají se dechovému cvičení.“

30. *Všichni tito lidé, kteří znají (zásluhy) oběti, a kteří jedí jen po přinesení oběti, podle předpisů, odejdou k Věčnému Duchu.*
31. *Ó, nejlepší ze synů Kuruových, ani tento svět není pro toho, kdo nepřináší oběti! Což pak světy jiné.*
32. *A tak mnoho obětí je kázáno ústy Véd. Poznej je všechny, jako vzniklé ze skutků.*
33. *Ó, zastrašiteli svých nepřátel, věz, že lepší oběť než činy je oběť věděním, neboť celý vesmír činů, ó synu Prthy, je zahrnut v duchovním vědění.*
34. *Hleď toho dosáhnouti pokorou, otázkami a službou. Pak mudrc, jenž vidí pravdu, ti to sdělí.*
35. *Až budeš mít toto poznání (vyšší vědomí), ó synu Pandua, neupadneš již nikdy do klamu, jako teď, takže nekonečné množství tvorů uvidíš v sobě a pak ve Mně.*
36. *I kdybys byl největším zločincem mezi lidmi nespravedlivými, přeplavíš se přes oceán všech hříchů na loďce poznání.*
37. *Ó, Ardžuno, tak jako planoucí oheň proměňuje palivo v popel, tak také oheň poznání zpopelní všechny skutky.*
38. *Nic není na zemi tak posvátné jako poznání. Ten, kdo správně je schopen žít, uskuteční toto poznání v sobě během doby.*
39. *Člověk, který má víru a který se klaní Pánu, kdo krotí smysly a činné orgány, dobude poznání a pak rychle dosáhne míru nejvyššího.*
40. *Blázen a člověk víry nemající a pochybovač budou zničeni. Pro člověka, jehož duše pochybuje, není blaženosti ani na tomto světě ani v budoucím, ani ve kterémkoliv jiném.*
41. *Ó vítězi nad bohatstvím, věz, že skutky nepoutají toho, kdo se odřekl svých činů, poněvadž došel duchovního poznání a jehož pochybnosti jsou rozřaty vědomím, že je totožný s Nejvyšším a toho, jenž není nedbalým.*

5. KAPITOLA

Karma sanjása jóga čili správné poznání, jak se vzdát skutků

-
1. *Ardžuna řekl: Chválil jsi, ó Krišno, vzdání se skutků a pak zase jejich pravé konání. Zjev mi s jistotou, která cesta z obou je lepší.*
 2. *Svatý Pán pravil: Odřikání se skutků i pravé jejich konání jsou oboje nástroje k dosažení nejvyššího dobra, ale z obou lepší je správné konání skutků než odřikání se jich.*
 3. *Jenom ten je člověkem naplněným odřikáním, kdo nad ničím nepociťuje ani zálibu, ani odpor, poněvadž se povznesl nad páry protiv, ó ty, jehož paže jsou mocné. Takový unikne snadno poutům.*
 4. *Jenom blázni a nikoliv moudří praví, že odřikání a správné konání skutků jsou věci různé. Ten, kdo jedno koná dokonale, dosáhne ovoce obou.*
 5. *Cíl, který je dosažen askety, je také dosažen lidmi, kteří správně jednají. Ten, kdo vidí, že odřikání a správné konání skutků je jedno a totéž, vidí správně.*
 6. *Ó muži mohutných paží, věz, že je nesnadné dosáhnout pravého odřikání se bez správného vykonávání skutků. Zbožný člověk, jenž správně skutky koná, dosáhne za nedlouho pravého odřikání se.*
 7. *Kdo je čistého ducha a kdo ve své oddanosti je pevný, kdo ovládne svoje tělo a svoje smysly, pro koho jediné Já jest bytostí oživující veškeré tvorstvo, ten zůstává nedotknut i když vykonává skutky.*
 8. *Ten, kdo zná pravdu, a je pohřížen v pravé poznání, cítí, že nic nečiní, zatím kdy vidí, slyší, dotýká se, čichá, jí, chodí, spí a dýchá.*
 9. *I když mluví, i když něco připouští, když otvírá a zavírá oči, cítí, že jsou to jenom jeho smyslové orgány, které se zaměstnávají zevním světem.*

10. *Kdokoli koná skutky a věnuje je nejvyššímu Duchu a vzdává se veškeré závislosti, není dotčen hříchem tak jako lotosový list není smáčen vodou.*
11. *Ti, kteří mají správné vědění o skutcích a kteří se vzdali veškeré připoutanosti, vykonávají svoje skutky prostřednictvím svého těla, mysli a rozumu, ba i zdržováním se veškeré činnosti svých smyslů, aby svoje srdce očistili.*
12. *Člověk Bohu oddaný, který se vzdal ovoce svých skutků, dosáhne věčného míru. Ale člověk světský, který je připoután svými skutky, poněvadž hledí na jejich plod, zůstává v otroctví.*
13. *Vítěz a podmanitel, který správným poznáním se vzdal všech skutků, sídlí v míru ve městě s devíti branami a nekoná při tom skutku, aniž jich dává vykonávat.*
14. *Duch nestvořil světské konání skutků ani skutky samy, aniž stvořil pout mezi činem a jeho výsledky, nýbrž jenom příroda, která je podstatou každé bytosti, je při tom v činnosti.*
15. *Pán nepřijímá ani hříchů ani dobrých činů kohokoliv na sebe. Nepravda zastíňuje pravdu a tím jsou tvorové oklamáni.*
16. *Těm bytostem, kterým nepravda je oloupena o svou moc pravdou, těm poznání jako slunce odhalí Nejvyššího.*
17. *Ti, jejichž sebevědomí a poznávací princip vstoupil do Nejvyššího, jejichž Já jest spojeno s Bohem, jejichž oddanost jest pojata do Nejvyššího a jejichž cílem je dosáhnout volnosti, ti omyli svoje skvrny Pravdou.*
18. *Mudrci vidí tutéž bytost ve všem, ať je to bráhman, učený ve Védách, podle písmeny i ducha a prostý všeho sobectví, nebo kráva nebo slon, nebo pes, nebo vyvrženec.*
19. *I v tomto pozemském světě dosáhnou ti nebeské dokonalosti, kteří dosáhli duševní vyrovnanost, poněvadž čistá duševní vyrovnanost je v Bohu. Proto dosáhnou míru v nejvyšším Duchu.*

20. *Ten, kdo zná nejvyššího Ducha a jehož mysl je v dokonalém klidu, a nedá se oklamat a je upřena na nejvyššího Ducha, neraduje se, když ho potká něco příjemného a nermoutí se, když obdrží něco nepříjemného.*
21. *Ten, jehož srdce není připoutáno k předmětu smyslů, které jsou zevní, shledává to, co je uvnitř a co je blaženost. Takový člověk odpočívá ve spojení s nejvyšším Duchem, těší se z věčného blaha.*
22. *Radosti, vzniklé ze styku smyslů a orgánů se zevním světem se rodí s bolestmi a mají počátek a konec. Ale moudrý, ó synu Kunti, si je nepochvaluje.*
23. *Kdo již na této zemi a dříve ještě než se osvobodí od svého těla, dovede snášet tlak, který vzniká ze žádostí a hněvu, má pravé vědění a je blažený.*
24. *Ten, jehož radost je vnitřní, jehož potěšení je uvnitř a jehož světlo je také uvnitř, má pravé vědění a spojí se s nejvyšším Duchem, dosáhne v Něm věčného míru.*
25. *Míru v nejvyšším Duchu dosahuje mudrc správným zřením, když svoje hříchy vyhladil, když roztal svoje pochybnosti, když ovládl svoje smysly a orgány a když myslí na blaho všeho tvorstva.*
26. *Pro lidi, kteří se odřekli svých činů a jejichž srdce jsou v klidu před žádostí a hněvem a kteří poznali svoje Já, je na obou stranách, před smrtí i po smrti mír v nejvyšším Duchu.*
27. *Když člověk ze sebe vypudil zevní představy, když obrátil oči na bod mezi obočím a když spojil vrchní a spodní proud životního dechu, který pak zůstává ve chřípích.*
28. *Ten, jehož smysly a orgány jsou ovládnuty, a kdo také ovládá svůj princip myslící a rozeznávací, — kdo se věnuje vnitřnímu nazírání a kdo se zbavil touhy, strachu a hněvu, je osvobozen.*
29. *Kdo ve Mně poznává Toho, jenž stejně přijímá oběti jako pokání, a kdo ve mně vidí Nejvyššího Pána všech světů, a přítele všech tvorů, dosáhne míru.*

6. KAPITOLA

Atmasanjáma jóga čili Správné hloubání.

-
1. ***Svatý Pán pravil: Kdokoli koná skutky, které konat musí, ale bez nároků na jejich plody, ten je kajícím člověkem a zároveň koná skutky spravedlivé a nepřináší jen posvěcený oheň a nekoná jen to, co nařizuje zákon.***
 2. ***Věz, ó synu Pandua, že to, co lidé nazývají odříkáním, je spravedlivou činností. Když se člověk nevzdá úmyslu, nestane se nikdy spravedlivým vykonavatelem činů²⁰.***
 3. ***Praví se, že moudrý, který hledá pravdu, musí být činný, aby dosáhl posvěcení. (jógu.) Když k tomuto posvěcení vystoupil, tomu jest klid prostředkem, aby dospěl k nejvyššímu cíli.***
 4. ***Když člověk se vzdal všech úmyslů a plánů a když nemá žádná pouta, která by ho vedla k činnosti smyslové, tu se o něm praví, že dosáhl koncentrace²¹.***
 5. ***Pozvedni svoje já jenom svým já, - ale nesnižuj ho. Tvoje já je ti přítelem, ale také je tvým nepřítelem.***
 6. ***Ono já je přítelem člověka, poněvadž jeho vyšší pudy přemáhají já nižší. Ale zároveň je také jeho nepřítelem, poněvadž jeho nižší sklony jsou překážkou jeho vývoje.***
 7. ***Ono já člověka, které je pokořeno a jež je prosto žádosti a hněvu, je nejvyšší Já, které zůstává stejně klidné v horku i zimě jako ve cti a haně.***

²⁰ H: „...to, co nazývají odříkáním, je sebekázeň... vždyť nikdo se nestane mužem kázně, kdo se nevzdal chtění.“

²¹ H: „...dovršil sebekázeň.“

8. *Ten, jehož srdce je spokojeno s poznáním božského v člověku, jehož duch prodlévá v nejvyšších oblastech ducha, kdo zvítězil nad smysly a zůstává neochvějný, ten odpočívá v božství. Je osvíceným jogínem, jemuž kámen a zlato jsou stejnými věcmi.*
9. *Kdo je vždy stejný a kdo pohlíží stejně na svoje druhy, na přátele i nepřátele a na cizince, i na ty, kteří se o něj nestarají, na osoby vzdálené jako na příbuzné, na dobré i špatné, je člověkem výborným.*
10. *Nechť jogín se stále namáhá, aby jeho srdce odpočívalo v Nejvyšším, nechť přebývá v samotě a na tajném místě s tělem i myslí ovládanými a nechť je při tom prost všeho očekávání a majetku.*
11. *Když si zvolil na čistém místě svoje sídlo, ani příliš vysoké, ani příliš nízké a pokryté zvířecí kůží na zemi prostřenou a na trávě „kuša“,*
12. *sedí na onom místě a hledí se soustředit a očistit svoji mysl, při čemž ji upírá na jeden bod a nutí myslící princip, jakož i smysly a orgány ke klidu²².*
13. *Udrží tělo, hrdlo a hlavu zpříma a nehnuté, s dokonalou rozhodností a jako by se díval na hrot nosu, a neohlížeje se nikam,*
14. *s myslí v nejvyšším klidu a prost strachu, opíraje se o slib brahmačarja, s myšlenkami ovládanými a upřenými na Mne, jako nejvyšší cíl, zůstává tak jogín sedět.*
15. *Když jogín takto uklidňuje svoji mysl, soustředěním na Nejvyššího, tu s myslí ovládnutou dosáhne nejvyššího míru v nirváně, to je Mé podstaty.*
16. *Ale tohoto niterného spojení se nedostane člověku, který příliš mnoho jí nebo příliš málo jí, také ne tomu, kdo příliš spí nebo kdo spí příliš málo.*
17. *Kdo střídme jí a umírňuje se v chůzi i v práci a kdo střídme spí a bdí, tomu stane se koncentrace ničitelkou všeho utrpení.*

²² H: „...zkrotí činnost myšlenek a smyslů, a aby očistil své já, pohrouží se v sebekázně.“

18. *Když úplně ovládnuté srdce zůstává v klidu v pravém Já, pak jogín, jsa prost veškeré připoutanosti k jakémukoliv předmětu touhy, je v józe.*
19. *Obraz, který představuje jogína v koncentraci, když jeho srdce je v míru a když jeho soustředění trvá, je jako lampa na místě chráněném před větrem.*
20. *Když srdce utišené výkonem jógy odpočívá po posledním zápase a když spatřuje vyšší Já jako sama sebe a je v něm uspokojeno,*
21. *když pozná jogín vyvrcholení nejvyššího blaha a když se ocitne tam, kdy nemůže odpadnout nikdy od pravdy,*
22. *když dosáhl toho, co nemůže být ničím předstiženo a když ten, jenž toho dosáhl, není pohnut ani velikým zármutkem,*
23. *pak věz, že pozná z vlastní zkušenosti, že jóga je odpoutání ode všeho utrpení a že se má po dosažení toho snažit s vírou a bez lhostejnosti.*
24. *Když se vzdáš všeho toužení, jež se zrodilo z lidských úmyslů a zároveň se vzdáš i úmyslů samých, a když myšlenkami ovládneš smysly a tělesné orgány, které chtějí neustále a všemi směry uplatňovat svoji činnost,*
25. *dosáhneš postupně ve vnitřním Já míru, a jsa trpělivý a donutiv mysl, aby spočívala v pravém Já, nemysli na nic jiného.*
26. *Když mysl, která je stále činná a nestálá, vychází k jakémukoliv předmětu, čímž tě vyšinuje ze soustředění, pohni ji, aby se podrobila Duchu.*
27. *Nejvyšší blaženost obdrží dojistá jogín, který je v koncentraci, jehož mysl je v klidu, jehož vášně byly uhašeny, jenž je zajedno s Nejvyšším Duchem a prost dobra i zla.*
28. *A tak jogín, když věnuje svou mysl koncentraci, je zbaven nedokonalostí a bez obtíží dosáhne vrcholu blaha spojením s nejvyšším Duchem.*
29. *Ten, jehož mysl je v klidu koncentrací a jenž ve všem vidí jednotnost, spatřuje také božské Já ve všech bytostech a každou bytost v Bohu.*

30. *Kdo všude vidí Mne a kdo vše ve Mně vidí, toho neopustím a on také není pro mne ztracen.*
31. *Kdokoli, spoléhaje se na duchovní jednotnost, klaní se Mi, jenž jsem ve všech bytostech, ten je moudrým jogínem a ať žije v jakýchkoliv podmínkách, je ve Mně přítomen.*
32. *Kdokoliv, mezi jogíny, ó Ardžuno, poznává všude stejnou radost i bolest, měře ji svým vlastním já, ten zasluhuje, aby byl zván člověkem nejvýtečnějším.*
33. *Ardžuna pravil: Ó Madhusúdano, jógu, kterou prohlašuješ jako klid, nevidím takovou, poněvadž mysl nedovede být v klidu.*
34. *Mysl je vskutku neklidná, ó Krišno, je bouřlivá, divá a silná a podmanit si ji je podle domněnky právě tak obtížné, jako spoutání vichřice.*
35. *Svatý Pán pravil: Zajisté, ó muži, mocných paží, je mysl neklidná a obtížně lze ji spoutat. Ale, ó synu Kuntí, dlouhým cvičením a potlačením žádostí lze ji podrobit.*
36. *Jógické koncentrace²³ dosáhne obtížně ten, jehož srdce není ovládnuto, ale ten, kdo svoje srdce ovládá, dosáhne jí vhodnými prostředky.*
37. *Ardžuna pravil: Jakého konce, ó Krišno, dosáhne ten, který přijde sice s vírou, ale jehož mysl je vrtkavá a kdo neměl úspěchy v józe²⁴?*
38. *Bude zbaven obého dobrodiní a rozplyne se jako oblak bez veškeré podpory, ó ty, jehož paže jsou tak mocné, když na cestě k Duchu byl nejistý a nezkušený?*
39. *To je moje pochybnost, ó Krišno, kterou můžeš odstranit beze zbytku. Není jistě jiného odstranitele takové nejistoty pochyb nad Tebe.*

²³ H: „...ukázněnosti nesnadno dosáhne ten, kdo neovládl své já...“

²⁴ H: „...aniž v něm (sebekáznění) dosáhl dokonalosti?“

- 40. Svatý Pán pravil: ó synu Prthy, ani zde ani tam nedojde zkázy, a nikdy, synu můj, nebude postižen zlým koncem ten, kdo jednal poctivě.**
- 41. Ten, kdo odpadl od jógy, když odešel pak do světa spravedlivých a když tam prožil nesčetných let, narodí se znovu v rodině lidí čistých a zámožných,**
- 42. nebo i v rodině lidí moudrých a józe oddaných. Ale na této zemi je obtížnější dosáhnouti zrození takového.**
- 43. Tam se zase setká s vedením²⁵, které měl v dřívějším těle a s tímto tělem se snaží nanovo dosáhnout dokonalosti, ó synu Kuru.**
- 44. Poněvadž vlivem oněch minulých cvičení pracuje dále i proti své vůli a třeba že se jen o mystickou koncentraci²⁶ zajímal, dosáhne přece mnohem více, než co slibují védické rituály.**
- 45. Moudrý, který se snaží mocně a jenž se zbavil hříchů, a jenž nabyl dokonalostí vlivem úsilí, která vynaložil v mnohých vtěleních, přichází pak k nejvyššímu cíli.**
- 46. Člověk, který provádí mystickou koncentraci²⁷, stojí nad asketou a také nad člověkem, jenž se věnoval vědě, ba je výše i nad tím, kdo koná dobré skutky. To potvrzují. Proto, ó Ardžuno, buď jogínem.**
- 47. Ze všech těch, kteří provádějí koncentraci²⁸, ten, který se mi klaní srdcem, jež vstoupilo do mne a kdo je naplněn vírou, je nejvyšší v józe. To potvrzují.**

²⁵ buddhi z minulého vtělení

²⁶ sebekázně

²⁷ Jogín je více než asketa, více než poznávající, více než aktivní člověk. Buď proto Ardžuno jogínem.

²⁸ H: „...muž kázně, který se usilovně snaží...“.

7. KAPITOLA

Dosažení duchovního poznání silou božské lásky

1. *Svatý Pán pravil: Slyš teď, ó synu Prthy, jak mne dokonale poznáš, když budeš Mně svým srdcem oddán, když budeš provádět jógu, spoléhaje na mne.*
2. *Společně s tímto poznáním, chci ti oznámit toto vědění úplně, takže nezbude nic, co bys ještě musel poznávat.*
3. *Mezi tisíci lidmi je snad jeden, který má snahu po dokonalosti a mezi všemi, jež se takto snaží, je snad jediný, jenž Mne skutečně zná.*
4. *Země, voda, oheň, vzduch a akáša, jakož i manas, buddhi, ahankára je oněch osm, z nichž se skládá moje osmerá vezdejší podstata.*
5. *To je však podřízené. Poznej Moji vyšší podstatu, která je poznávajícím a kterou je udržován vesmír, o ty, s mohutnými pažemi.*
6. *Věz, že vše to, co bylo stvořeno, vyšlo z onoho pramene, z oněch dvou, neboť Já jsem celého vesmíru původ i konec.*
7. *Ó ty, jenž jsi podmanil bohatství (světské), věz, že není nic nade Mne, že vesmír držím na nitce, jako jsou drahokamy navléknuty na šňůrce.*
8. *Ó synu Kuntí, já jsem osvěžující chutí vody, září slunce i měsíce, svatým slovem ve všech Védách, zvukem v prostoru a lidskosti v lidech.*
9. *Jsem posvátnou vůní země a skvělostí ohně, jsem životem ve všech bytostech a silou koncentrační u těch, jež se svou myslí soustřeďují na Ducha²⁹.*
10. *Poznej mne, synu Prthy, jako věčné sémě všech bytostí. Jsem moudrostí moudrých a mocí mocných.*

²⁹ V: „jsem libou vůní země a v ohni jsem jeho žár, jsem životem všech tvorů a v kajících jsem pokání.“

11. *Mezi silnými jsem silou, která je prostá záliby a touhy a ve všech tvorech jsem žádostí, která se však neprotiví spravedlnosti.*
12. *Věž, že nálady vznikají z vlastností sattva, radžas a tamas, které povstaly ze Mne, a jsou ve Mně, ale Já nejsem v nich.*
13. *Celý svět oklamán těmito třemi vlastnostmi, z nichž se rodí nálady, nezná Mne, Neproměnlivého, jako Toho, jenž jsem od nich oddělen.*
14. *Proto tato moje klamající moc, vzniklá z oněch vlastností, je tak nesnadno přemožitelná. Je božská a proto ji překročí jenom ti, kteří své útočiště hledají pouze ve Mně.*
15. *Nejhorší z lidí, oklamaní a zločinci, kteří jsou oloupení klamající mocí o své duchovní vnímání, hoví si v démonických náklonnostech a nehledají u Mne útočiště.*
16. *Čtyři třídy lidí, kteří jsou spravedliví, se mi klaní, ó Árdžuno — trpící, ti, již hledají pravdu, ti, kteří baží po dobru a mudrci.*
17. *Z nich nejlepší je moudrý člověk, věčně osvícený, který je výlučně oddán jenom Mně. Mudrc Mně v pravdě nejvš miluje a Já jeho.*
18. *Všichni tito lidé jsou vpravdě výborní, ale jogín (mudrc) je Mnou — to prohlašuji, poněvadž mudrc se svým srdcem v míru, je na cestě k nejvyššímu cíli, kterýmž jsem Já.*
19. *Po mnohých vtěleních nalezne Mne jogín jako Vásudévu, který je tím vším, ale takového lze najít jen s velkými obtížemi.*
20. *Lidé, kteří jsou oloupeni svými různými tužbami o schopnost poznat pravdu, klaní se jiným bohům a přijímají různé způsoby zbožňování podle sklonů svých srdcí.*
21. *Kdo zbožný se klaní jakémukoliv tvaru Boha ve víře, tomu přece odplácím vírou Já.*

22. *Jsa nadán vírou, hledí takový člověk naklonit si onoho zvláštního boha a obdrží od něho splnění svých přání, ale ve skutečnosti byla splněna Mnou.*
23. *Výsledky takového zbožnění, ó lidé malého rozumu, jsou jen dočasné. Ti, kteří se klaní bohům, odejdou k bohům, ale ti, již se klaní Mně, přijdou ke Mně.*
24. *Blázni se domnívají, že Já, neprojevený, se projevují, neznajíce Mé nejvyšší podstaty, která je nevyčerpatelná a nad níž není nic vyššího.*
25. *Jsa zahalen svou tvůrčí mocí, neprojevují se světu, a proto tento oklamáný svět Mne nepoznává jako nezrozeného a věčného.*
26. *Znám tvory minulé i přítomné a také budoucí, Ardžuno, ale nikdo nezná Mne.*
27. *Ó synu Bharaty, všechny bytosti v době zrození svého upadají v klam, ó ty, jenž děsíš své nepřátele, a sice mámením protiv, totiž lásky a nenávisti.*
28. *Lidé činů spravedlivých, jejichž hříchy byly odčiněny, jsou prosti párů protiv a klamu a klaní se Mi ve víře trvalé.*
29. *Ti, již se snaží uniknout rozkladu a smrti a spoléhají na Mne, znají Brahmdu, jakož i Ducha Světa a znají také zákon karmy.*
30. *Ti, kteří Mne veskrze znají jako adhibhútu, adhidaivu a adhjadžňu³⁰, spočívající svojí myslí ve Mně, dosáhnou Mne úplně ve chvíli smrti.*

³⁰ H: „...ti, kdož mne znají jako prazáklad všech bytostí, bohů a obětí.“

8. KAPITOLA

Dosažení vnitřního osvětlení mocí božského Ducha

- 1. Ardžuna pravil: Co je brahma, co je adhjátma³¹, co je karma? Co je adhibhúta³², ó Purušotamo, o němž bylo mluveno a co je adhijadžňa?**
- 2. Jak může být adhijadžňa v tomto těle, ó Vítězi nad Madhuem a jak Tě mohou poznat v hodině smrti duše lidí, které na tebe upřeně myslí³³?**
- 3. Svatý Pán pravil: Brahma je nejvyšší bytí, které nikdy nezachází a jeho podstatou je adhjátma. Karma znamená rozloučení se se všemi věcmi, pro blaho tvoření a jejich znovuzrození.**
- 4. Adhibhúta znamená stav plný změn. Adhidajvata je puruša. V tomto těle jsem adhjadžňou, ó nejlepší z těch, kteří měli někdy tělo!**
- 5. Kdo ve chvíli smrti odchází a zůstává tělo, mysle při tom na mne, ten vskutku dosáhne mého stavu — o tom není pochybností.**
- 6. Ale když někdo vlivem neustálého soustředění se na nějaký zvláštní útvar, odchází z tohoto těla, a když myslí v hodině smrti na onen útvar³⁴, pak odejde právě k oné formě, ó synu Kuntí.**
- 7. Proto v každé době se soustřeďuj myšlenkami na Mne a bojuj tak, aby tvoje mysl a tvoje duše byly Mně oddány — pak dojista přijdeš ke Mně.**
- 8. Kdo v nepřetržité oddanosti upíná svoji mysl jedině na Mne, a nikam jinam se neobrací, ten, ó synu Prthy, skrze vhodné soustředění na božského Ducha, přijde k Němu.**

³¹ adhjátma – nejvyšší átman, prazáklad já.

³² adhibhúta – také adhidajva, - nadpřirozený, nadsmyslový, božský aspekt.

³³ H: „...kdo ovládli své já.“

³⁴ H: „Každý dojde té bytnosti, na kterou myslí, když posléze opouští tělo,...“

9. *Kdykoliv se správně soustřeďuje na nejvyšší Moudrého, na Věčného, na Nejvyššího Vládce, na Nejjemnějšího z jemných, na Udržovatele všeho, který nemá myslitelného tvaru, jenž je povahy sluneční, poněvadž je nad veškerou temnotou,*
10. *s myslí neochvějnou, a s láskou, která sjednocuje a se silou koncentrace, ten v hodině smrti, když soustřeďuje veškerou svoji životní energii mezi obočí³⁵, dosáhne nejvyššího, zářícího Ducha.*
11. *Povím ti krátce, jaká je cesta těch, kdo pomocí slova nevyčerpatelného, jak psáno v textech védických, prostí připoutanosti, pracující o své spáse, žádající si tohoto spasení prostřednictvím života brahmačarja.*
12. *Kdokoliv ovládl svoje brány, kdo uzavřel svoji mysl do srdce a kdo životní síly umístil v hlavě, a je v klidu koncentrace,*
13. *opakuje při tom jediné nevyčerpatelné a věčné óm, ten, ať kdykoliv odejde ze svého těla, vchází k nejvyššímu cíli.*
14. *Kdokoliv se srdcem, jež se neobrací jinam, nepřetržitě a po celý život myslí na Mne - pro toho, jako pro jogína v neustálém soustředění jsem snadno dosažitelný, ó synu Prthy.*
15. *Ti lidé vznešených duší, kteří Mne takto dosáhli, a spolu také nejvyšší vyplnění jsoucnosti, nezažívají již rychle se opakujících nových vtělení, které jsou sídlem bolestí.*
16. *Všechny světy víří neustále, až od sídla Brahmy — znovu a znovu, ale, synu Kuntí, když mne někdo dosáhne, není již pro něj nového vtělení.*
17. *Den Brahmův je vymezen tisícem jug a jeho noc se také ukončí po tisíci jugách. To vědí ti, kdo znají Brahmův den a jeho noc.*

³⁵ H: „...s životním dechem zcela zadrženým mezi obočím,..."

- 18. Z neprojeveného pochází vše projevené. Na sklonku dne a na počátku noci se vše ponoří do onoho neprojeveného.**
- 19. Na počátku takového tvůrčího dne se objeví toto shromáždění bytostí, aby bylo zničeno na počátku noci, ó synu Prthy, aby se zase objevilo při počátku dne, ale bez vlastního přičinění.**
- 20. Je však ještě něco jiného neprojeveného nikterak netotožné s předcházejícím a to ke věčné a nezachází, i když všechny věci byly zničeny.**
- 21. Jmenuje se to neprojeveným a nepomíjejícím. A také nejvyšším cílem nebo nejvyšší Cestou. Kteří tohoto cíle dosáhnou, nevrátí se již nikdy — neboť je to mým nejvyšším sídlem.**
- 22. Tento Nejvyšší Duch, je dosažitelný jenom výhradní láskou. Všechny bytosti v Něm sídlí a On vše toto stvoření proniká.**
- 23. Vysvětlím ti teď, ó synu Bharaty, doby, kdy lidé, provádějící jógu odcházejí, aby se již nevrátili, a kdy se zase musí vrátit.**
- 24. Oheň, světlo, den, čtrnáct dní rostoucího měsíce a šest měsíců severního okruhu slunce - kdo jde touto cestou, pozná Nejvyššího a jde k Nejvyššímu.**
- 25. Kouř, noc, také čtrnáct dní ubývajícího měsíce, a šest měsíců jižního okruhu slunce — ti lidé, kteří jdou touto vyznačenou cestou, jsou lidmi skutků a padají zpět, poněvadž se jim dostalo paprsků měsíčních.**
- 26. Tyto dvě cesty světa, pravím, slují bílá a temná, a jsou to cesty od věčnosti. Jednou odchází člověk, aby se již nevracel a druhou se zase vrací.**

27. Znaje tyto cesty, ó synu Prthy, nedá se člověk, provádějící koncentraci³⁶, klamat. Proto, ó Ardžuno, věnuj se koncentraci³⁷ ve všech dobách.

28. Ať jsou jakékoliv zásluhy prohlášeny svatými ve Védách pro toho, kdo se oddává obětním úkolům, askesi a kdo dává almužny, přece jen všichni ti, kdo, vědouce to, provádějí koncentraci³⁸, vše to předstihují a dosahují nejvyššího cíle.

9. KAPITOLA

Pravé poznání královského tajemství.

-
- 1. Svatý Pán pravil: Tobě, jenž není naplněn duchem odporu, vysvětlím i toto nejtajemnější vědění i způsob jak je poznat. Když to zvíš, unikneš zlu.**
 - 2. Toto je královské vědění, královské tajemství, výborný prostředek posvěcovací, lze to přímo provádět, je to věc zákonitá, snadno výkonná a svými výsledky nevyčerpatelná.**
 - 3. Lidé, kteří nevěří v tuto svatou pravdu, ó ty, jenž zapuzuješ své nepřátele, vracejí se stále do světa, který dává jenom smrt, a nenalézají Mne.**
 - 4. Celý tento vesmír, ač nemám tvaru projeveného, byl Mnou rozprostřen. Veškeré bytosti sídlí ve Mně, ale Já nesídlím v nich.**

³⁶ Těžko říci, jak překladatel dospěl ke slovu koncentrace. Jiní překladatelé uvádějí buď termín jóga (jogín, pevnost v józe), muž kázně nebo oddanost.

³⁷ Dtto poznámka 7.

³⁸ Dtto poznámka 7

5. *Aniž jsou veškeré věci a bytosti ve Mně, - viz moji tvůrčí moc! Jsem sice podporou všech bytostí, ale nejsem v žádné z nich a tak Můj Duch tvoří všechny věci.*
6. *Tak jako vzduch v prostoru se všude pohybuje, a není ničím omezen, tak jsou všechny věci ve Mně — hled' tomu porozumět.*
7. *Na konci kalpy se všechny věci vrací ke Mně, ó synu Kuntí, a pak zase na počátku nové kalpy je promítám.*
8. *Opíraje se o svoji podstatu, znovu a znovu vyzařuji toto celé shromáždění bytostí, aniž se tomu mohou opíratí.*
9. *Ó ty, jenž jsi zvítězil nad bohatstvím, věz, že tyto věci Mne neváží, neboť zůstávám nedotčen tímto dílem a můj klid není porušován.*
10. *Poněvadž jsem divákem, rodí příroda celý vesmír, živý i neživý, a proto také, ó synu Kuntí, se svět pohybuje.*
11. *Oklamaní, neznající Mé pravé podstaty, pohrdají Mnou, ač jsem Nejvyšším Pánem všeho stvoření, když se objevím ve své lidské podstatě.*
12. *Jsou oklamáni ve svých nadějích, oklamáni, pokud se týká svého poznání, oklamáni svým rozumem a podrobeni jsou vlivům démonů a ďáblů, kteří jsou plni lži.*
13. *Ale lidé velkých duší, kteří jsou spojení s božskou podstatou, znají Mne, jako původ všech věcí, který je věčný, klaní se Mi s myslí, jež se nikam jinem neobrací.*
14. *Tací lidé Mne oslavují stále, vždycky Mne hlásají a snaží se Mne dosáhnout pravými sliby a klaní se přede Mnou.*
15. *Jiní se Mi klaní jiným způsobem — přinášejí Mně totiž jako oběť svoje poznání³⁹ různými cestami, že jsem jediný Duch vesmíru, ale odlišný od něho.*
16. *Já jsem védickým obřadem, já jsem obětí, já jsem obětním darem pro předky. Já jsem potravou, já jsem*

³⁹ H: Jiní zas přinášejí oběť poznání...”

svatou formulí, jsem obětním máslem, jsem ohněm a jsem vůní vykuřovadla.

- 17. Jsem otcem tohoto vesmíru, jsem jeho matkou, jsem jeho uchovatelem, jeho dědem, jsem posvěcující slabikou „óm“, jsem Rig-Sama-Jadžur véda a ostatní.*
- 18. Jsem cílem, živitelem, Pánem, svědkem, příbytkem, útočištěm, přítelem, pramenem, koncem, místem trvání, zásobárnou, a věčným semenem.*
- 19. Já působím vedro a světlo a já činím déšť, Já vsávám a vyvrhuji, Já jsem nesmrtelnost, a také smrt, a také jsem onou drímající příčinou a zjeveným výsledkem.*
- 20. Ti, již znají Vědy a klaní se mi s oběťmi, jsouce posvěceni pitím šťávy sóma, ti, již chtějí vstoupit do nebeských sídel, radují se na nebi z nebeských slastí, vstoupivše do sídla Indrova, jako odplatou za činy ctnostné.*
- 21. Ti, když se radovali v oné veliké nebeské říši, vstupují zase do světa smrtelníků, jakmile byly vyčerpány jejich zásluhy a ti, kdo se oddali zákonům trojích Véd, a měli nějaká přání, dosáhnou příchodu a odchodu.*
- 22. Ti však, kdo jedině na Mne myslí jako na totožného a klaní se Mně, a kteří stále ve Mně spočívají, ti budou Mnou zachováni.*
- 23. I ti, kteří se klaní jiným bohům, ó synu Kuntí, jestliže to činí s vírou, klaní se ve své nevědomosti Mně.*
- 24. Jsem Pánem všech obětí a všechny přijímám, ale ti, kteří tak činí, neznají Mne v pravdě, proto padají.*
- 25. Kdo se klaní bohům, půjde k bohům, kdo se klaní předkům, půjde k předkům. Ten, jenž obětuje bhutům, půjde ke bhutům, ale Moji ctitelé přijdou ke Mně.*
- 26. Kdokoliv s láskou Mně obětuje třeba jen lístek anebo květinu nebo ovoce, nebo i pouhou vodu, — přijmu to, když to bylo dáno z čistého srdce.*
- 27. Cokoliv tedy činíš, cokoliv požíváš, cokoliv nabízíš v oběti, cokoliv dáváš (jako almužnu), jakékoliv skutky sebekázně konáš, ó synu Kuntí, konej to pro Mne.*

28. *Tak budeš vysvobozen ze všech pout skutků a jejich dobrých i zlých následků, a když tvoje srdce bude se odříkat a když bude jednat pro Mne, tu přijdeš ke Mně.*
29. *Jsem stejný pro všechny bytosti. Nikoho nezavrhují a nikomu nedávám přednost. Ale ti, kteří se mi klaní s láskou, jsou ve Mně a Já jsem v nich.*
30. *I když by se mně klaněl nejhorší člověk, výlučnou oddaností, je třeba považovat ho za spravedlivého, poněvadž má spravedlivé úmysly⁴⁰.*
31. *Takový člověk přijde brzy na pravou cestu a dojde věčného míru. Přisahám ti, ó synu Kuntí, že ten, kdo se Mi klaní, nebude nikdy zničen.*
32. *Ó synu Prthy, věz, že i ti, kteří byli zrozeni z lůna hříšného, i ženy, vaišové a šudrové, půjdou k nejvyššímu cíli.*
33. *Co lze tedy říci o svatých bráhmanech a oddaných královských mudrcích (radžarišiech)? Proto, když jsi přišel do tohoto přechodného světa, v němž není radosti, klaň se Mně!*
34. *Proto upírej svou mysl na Mne, miluj Mne a klaň se Mně, skláněj se přede Mnou. Tak budeš v klidu a dospěješ ke mně, k nejvyššímu Duchu.*

10. KAPITOLA

O pravém poznání božské moci.

⁴⁰ H: ...neboť se správně rozhodl.

-
1. *Svatý Pán pravil: Slyš dále, ó bohatýre mocných paží. Moje nejvyšší slova, která k radosti tvé ti chci prohlásit, neboť si přeji tvoje blaho.*
 2. *Moji duchovní moc nezná ani božská synoda, ani velcí mudrcové, poněvadž jsem pramenem Bohů i velkých mistrů.*
 3. *Kdokoliv Mne pozná, nezrozeného, bez počátku, nejvyššího Pána všech světů, ten zbaví se mezi lidmi klamu a bude zproštěn všech hříchů.*
 4. *Rozum, poznání, duchovní vědění, správný úsudek, odpuštění, pravda, vnitřní i zevní sebevláda, radost, bolest, zdar a protivenství, strach i klid,*
 5. *nevinnost, klidná mysl, uspokojení, zdrženlivost, tělesná i duševní, dávání almužen, snaha po spravedlnosti a odmítání nespravedlivosti - to jsou stavy jednotlivých bytostí, které vyšly ze Mne.*
 6. *Sedm velikých mudrců a čtyři staří Manuové, jimiž vznikl tento svět, jsou proniknuti mojí mocí a zrodili se z mého ducha.*
 7. *Kdokoliv zná dokonale tyto projevy, jakož i moc, která je jejich příčinou, spojuje se s nekolísavým poznáním. Toť jisto.*
 8. *Já jsem pramenem všeho, Mojí silou se pohybují veškeré věci a proto moudrý, který to zná, jsa naplněn láskou, klaní se Mi.*
 9. *Když jejich srdce i život vstoupily do Mne, osvěcují se vzájemně a hlásají Mne vždycky a pak si nežadají nic více a nalézají blaženost.*
 10. *Těm, kteří Inou vždycky ke Mně a klaní se Mi v lásce, dávám toto vědění, jímž přijdou ke Mně.*
 11. *Abych poskytl milost, trvám v jejich srdcích, ničím temnotu, zrozenou z nevědomosti, skvělou lampou moudrosti.*
 12. *Ardžuna pravil: Ty jsi nejvyšší Brahma, nejvyšší moc, ty posvátný a dokonalý, ty, věčný Duchu, božský a první Bože, ty nezrozený a všudypřítomný.*

- 13. Tak Tě nazývají všichni mudrci, rovněž nebeský mudrc
Nárada, dále Asida, Dévala, Vjása, a totéž pravíš i mně.**
- 14. Vše, co jsi mi pravil, pokládám za pravdu, ó Pane a Tvůj
majestát není věru znám ani bohům, ani démonům.**
- 15. Ó, ty nejvyšší Duchu, jenž znáš sebe vlastní svojí mocí,
ty Stvořiteli všeho, Pane všeho, Bože bohů a Pane
Všehomíra.**
- 16. Tobě sluší prohlásit zplna Tvoje božské moci, jimiž
pronikáš tyto světy.**
- 17. Jak bych Tě mohl poznat, i když bych neustále na Tebe
myslil, ó Pane tajemných sil, a v jakém tvaru, ó Pane,
mám se na Tebe soustředit⁴¹?**
- 18. Ó tajemný, pověz mi ještě více o svých silách a
projevených tvarech, neboť se nemohu dosti nasytit
Tvými slovy balzamickými.**
- 19. Svatý Pán pravil: Projevím Ti tedy přední z tvarů svých z
božských zjevení, ó nejlepší ze synů Kuruovců, ale
různost Mých projevených tvarů nemá konce.**
- 20. Ó ty, jenž jsi přemohl spánek⁴², Já jsem Ego, které sídlí
v srdcích všech tvorů. Já jsem počátek a prostředek i
konec všech tvorů.**
- 21. Mezi Áditji jsem Višnu, mezi světy, které svítí, jsem
slunce, jež vyzařuje paprsky. Mezi Maruty jsem Maríči,
mezi nebeskými světy⁴³ jsem měsíc.**
- 22. Mezi Védami jsem Sama véda, mezi bohy jsem Indra,
mezi smysly a orgány jsem manas a mezi tvory jsem
rozumem⁴⁴.**

⁴¹ H: ..., a v kterých rozličných bytnostech si tě mám představovat?

⁴² Gudákéša

⁴³ H: ...luna mezi souhvězdími

⁴⁴ H: ... pro bytosti jsem vědomím.

- 23. Mezi Rudry jsem Sankara, mezi jakšasy a kakšasy jsem pánem bohatství, mezi Vasui Pavaka a mezi vysokými horami jsem Méru.**
- 24. Věz, ó synu Prthy, že z kněží královských jsem nejvyšší, Brhaspati, z vůdců vojska jsem Skanda a z vodních rozloh jsem oceánem.**
- 25. Mezi velkými světci jsem Bhrgu, mezi slovy jsem jednoslabičné óm, mezi oběťmi jsem obětí, která se koná opakováním posvátných textů, a z nehybných věcí jsem Himalájí.**
- 26. Mezi stromy jsem ašvattha⁴⁵, z nebeských mudrců jsem Nárada, mezi gandharvy jsem Čitraratha a mezi těmi, kteří jsou již od narození dokonalí, jsem mudrcem Kapilou.**
- 27. Věz, že mezi koni jsem Učchaišravas⁴⁶, který se zrodil ambrózie, mezi králi slonů jsem Airávata⁴⁷, a mezi lidmi jsem jejich Pán⁴⁸.**
- 28. Mezi zbraněmi jsem hrom, mezi kravami jsem krávou hojnosti, mezi příčinami vzniku jsem Bohem lásky, Kandarpa, a mezi hady jsem Vásukí⁴⁹.**

⁴⁵ posvátný fíkovník

⁴⁶ H: mytický prapředek pozemského koně, bájný oř, který povstal z oběti konané bohem Brahmou.

⁴⁷ H: „syn vod“, jméno bílého slona se čtyřmi kly; je považován za prapředka sloního plemene a slouží jako vozidlo bohu Indrovi.

⁴⁸ H: ...král

⁴⁹ H: sedmihlavý král hadů (nágů), jehož bohové a démoni použili jako provazu, když chtěli kvedlat mléčný oceán.

- 29. Mezi nágy⁵⁰ jsem Ananta, mezi bytostmi mořskými jsem Varuna⁵¹, mezi předky jsem Arjaman⁵² a mezi vladaři jsem Jama⁵³.**
- 30. Mezi Daitjasi⁵⁴ jsem Prahláda⁵⁵, mezi počítajícími jsem čas, mezi divými zvířaty jsem tygrem a mezi ptáky jsem Garuda⁵⁶.**
- 31. Z věcí očišťujících jsem vzduch, z bojujících jsem Ráma, mezi rybami jsem Makara⁵⁷ a z řek jsem Ganga.**
- 32. Ze všech stvořeného jsem, ó Ardžuno, vždycky začátek a konec a také střed, z vědění jsem poznání Ducha, a z mluvících jsem mluvou.**
- 33. Mezi písmeny jsem samohláska A, mezi složenými slovy jsem dvandva⁵⁸, jsem nekonečným časem a zachovavatel s veškerými obličejí.**
- 34. Jsem smrt, která vše uchvacuje, a jsem příčinou blaha všech budoucích bytostí. Mezi ženami jsem sláva, štěstí, mluva, paměť, inteligence, trpělivost a odpuštění.**
- 35. Mezi hymnami jsem Sama véda a z této knihy jsem brhatsáman⁵⁹, mezi mantrami jsem gájatří⁶⁰, mezi**

⁵⁰ H: nágové: plémě hadů s lidskými obličejí, které obývá podsvětní království zvané Pátála, jemuž se v kráse a rozkoších ve všech třech světech nic nevyrovná. Jejich vládcem je obrovitý Vásuki, často ztotožňovaný s kosmickým veleplazem Šéšou či Anantou.

⁵¹ Bůh vod

⁵² Nejvyšší vládce duší zemřelých předků

⁵³ bůh smrti, pán podsvětí

⁵⁴ daitjové, obři

⁵⁵ syn vládce daitjů, známý bhakta vystupující v příběhu o jednom vtělení boha Višnu

⁵⁶ mýtický orel, společník a dopravní prostředek Višnu

⁵⁷ mýtická vodní příšera

⁵⁸ párový kompozit

⁵⁹ „velký chvalozpěv“

⁶⁰ H: Rgvédské metrum, tvořené ze tří stop po osmi slabikách. Jeho užívání se doporučovalo všem, co touží po lesku a nádheře.

*měsíci jsem márgašířša⁶¹, z ročních období jsem jaro,
dárce květin.*

**36. Mezi podvodníky jsem hrou v kostky, u silných jsem
silou, jsem také vítězství, jsem rozhodnutí, jsem
dobrotou dobrých.**

**37. Mezi syny Vršnia jsem Vásudéva, mezi Pandavy jsem
Ardžunou, který v sobě přemohl žádost bohatství, mezi
těmi, kdo rozumí významu Véd, jsem Vjása a mezi těmi,
kdo vidí až nakonec, jsem zřec Ušanas⁶².**

**38. Jsem schválení zákona zástupci vlády, jsem politikou
těch, kteří chtějí zvítězit, jsem mlčením v tajemství,
jsem moudrostí moudrých.**

**39. Já jsem také semenem všech věcí, ó Ardžuno, a nic
živého ani neživého neexistuje beze Mne.**

**40. Ó, potírateli nepřátel, věz, že není konce Mých božských
projevů, z nichž jsem ti zjevil jenom část.**

**41. Věz, že každá bytost, která má nějakou moc nebo štěstí
nebo sílu rozeznávací, že vše to je částí moci Mé.**

**42. Avšak, ó Ardžuno, k čemu je ti toto mnohostranné
vědění? Jen jednou svojí částí udržují celý tento vesmír.**

⁶¹ H: „hlava zvěrokruhu“, jeden z měsíců hinduistického kalendáře (druhá polovina listopadu – první polovina prosince), kterým se ve staré Indii začínal rok.

⁶² H: jedno ze jmén Šukry, mýtického mudrce, učitele a lékaře asurů (démonů) a daitjů (obrů). Šukra byl obdařen zázračnou schopností přivádět mrtvé znovu k životu a přísnou askézí získal takovou moc, že se před ní skláněli samotní bozi.

11. KAPITOLA

Vidění Boha jako duše světa

-
1. *Ardžuna pravil: Nejvyššími slovy, jež se vztahují na tajemství Tvého Ducha, která jsi mně pověděl, byly rozptýleny moje pochybnosti.*
 2. *Slyšel jsem od Tebe dokonale o vzniku a konci věcí, ó ty s očima lotosu, a také o tvém nevyčerpatelném majestátu.*
 3. *Ó nejvyšší Bože, tak jako ses mně projevil slovy, toužím spatřit tvoji božskou podobu, ó nejvyšší Duchu.*
 4. *Ó Pane, domníváš-li se, že je možno, abych tě spatřil, ukaž se mi, králi všech mystiků, ve svém nevyčerpatelném já.*
 5. *Svatý Pán pravil: Ó synu Prthy, viz moje postavy ve starých a tisícových formách a různostech božských a ve mnohých barvách a s mnohými údy.*
 6. *Viz Vasuy, Rudry, Ašviny a také Maruty, ó synu Bharati. Viz mnoho podivuhodných věcí, jichž jsi nikdy před tím nespatriil.*
 7. *Viz dnešního dne v mém těle, ó Gudákéšo, celý vesmír, živý i neživý, soustředěný na jednom místě a všechny jiné věci, které si přeješ vidět.*
 8. *Ale nemůžeš mne spatřit těmito svýma očima. Dám ti oči božské a teď viz moji mystickou moc.*
 9. *Ó králi, když Hari, Pán veliké a tajemné moci toto řekl, ukázal synu Prthy nejvyšší božský svůj tvar.*
 10. *S mnohými ústy a s mnohýma očima, s mnohými zázraky a podivuhodně, s mnohými ozdobami a s mnohými božskými pozdviženými zbraněmi,*
 11. *s božskými věnci a rouchem, s božskými vůněmi a šperky, zjevil se pln zázračnosti všem nekonečný Pán s obličejem jako vesmír.*

12. *Nádhera této veliké Duše může býti jen přirovnána ke světlu tisícerych sluncí, jež se zároveň objevila na obloze.*
13. *A tu viděl syn Pandův celý vesmír trůnící na jednom místě, ve tvaru Boha bohů, a zároveň v mnohých tvarech.*
14. *A tu byl Dhanandžaja naplněn úžasem, jeho vlasy se ježily a on, skloniv hlavu, pravil k nejvyššímu s rukama sepjatýma.*
15. *Ardžuna pravil: Ó Bože, ve Tvém těle vidím všechny bohy a shromáždění všech věcí, jakéhokoliv druhu a boha Brahmdu, sedícího na lotosu, jakož i veškeré mudrce a Uragy.*
16. *Vidím Tě se všech stran s nekonečnými tvary, s mnohými pažemi, prsty, ústy a očima. Ó Pane vesmíru, ó tvůrce vesmíru, nespátřuji ani tvého konce, ani středu, ani počátku.*
17. *Vidím tě s korunou, diskem a kyjem ve spoustě nádhery, zářícího na vše strany a je tak obtížno na tebe hledět, Nezměrný, neboť tvůj majestát hoří na všech stranách jako oheň a slunce.*
18. *Ty jsi nevyčerpatelným a nejvyšším cílem vědění, ty jsi nejpřednější podporou vesmíru, jsi bez proměny, ochránce nezměnitelných zákonů spravedlnosti, tys věčný duch — o tom jsem přesvědčen.*
19. *Nemaje ani začátku, ani středu, ani konce, s nesčetnými silami, s pažemi bez počtu, se sluncem a měsícem v očích — tak tě spatřuji s ústy, hořícími ohněm a s majestátem, který stísňuje vesmír.*
20. *Nebesa a země a prostor mezi nimi je naplněn jedině tebou a také veškeré strany světové. Tři světy, ó veliký Duchu, když vidí tento tvůj podivuhodný a hrůzný tvar, se třesou.*
21. *Toto shromáždění bohů vstupuje do tebe a někteří ve strachu zpívají ti chválu se sepjatýma rukama na shromáždění velikých mudrců a dokonalých bytostí*

říkají svasti a dívají na tebe a oslavují tě dokonalými hymnami.

22. Rudrové, Áditjové, Vasuové a Sádjhové, Visvadévvové, Ašvinové, Marutové, Ušmapaové, gandharvové, jakšové, asurové a shromáždění sadhuů — všichni tě zří v úžasu.

23. Ó ty mohutných paží, když tě takto spatřuji ve tvé ohromné postavě, s mnohými ústy a očima a mnohými pažemi, stehny a nohama, s mnohými prsy a mnohými zakřivenými tesáky, tu všechny bytosti se chvějí strachem a já též.

24. Když tě takto spatřuji, jak se dotýkáš oblohy, s mnohými skvělými údy, s otevřenými ústy, tu moje srdce je tak tísněno hrůzou, že ztrácím sebevládu a nemohu se uklidnit, ó Višnu.

25. Když spatřuji tvoje obličej, podobající se ničivému ohni a jež jsou strašlivé na pohled pro tvoje tesáky, tu nerozeznávám již nebeských stran a také nenalézám míru. Budiž mi milostiv, ó Pane bohů, ó podpora vesmíru.

26. Všichni tito synové Dhrtráštry zároveň se zástupy panovníků země, Bhíšma, Dróna, jakož i Karna, zároveň s vůdci bojovníků na naší straně.

27. Řítí se usilovně do tvých mnohých úst, která se zdají děsná a nadpřirozená, poněvadž jsou v nich tvoje zuby. Vidím některé, jak zůstávají trčet mezi tvými tesáky s rozdrčenými hlavami.

28. Tak jako mnohonásobné proudy řek tekou do moře, tak tito hrdinové tohoto smrtelného světa vstupují do tvých úst, která hoří na všech stranách.

29. Jako můry podrážděné světlem, vletují ke své zkáze do planoucího ohně, tak to činí tyto bytosti, aby hynuly, vstupující do tvých úst s nesmírnou násilností.

30. Zatím kdy polykáš na všech stranách plamennými ústy, pochutnáváš si na všech těchto shromážděných tvorech, naplňuje při tom celý vesmír svojí nádherou a tvoje kruté plameny mě tísní svým vedrem, ó Višnu.

31. *Vysvětli mně, prosím, proč je tento tvůj tvar tak strašlivý. Klaním se ti, ó největší z bohů. Buď mně milostiv! Chtěl bych tě poznat, poněvadž jsi prvorozený, neznaje tvých projevů.*
32. *Svatý Pán pravil: Jsem čas ve své plnosti, jsem stravovatel tvorů, a vstal jsem, abych byl jejich zkázou. Kromě tebe nebude žádných válečníků v těchto oddílech.*
33. *Proto vstaň, abys nabyl slávy potřením svých nepřátel, a raduje se ze své říše, v níž nebude protivníků. Tak jako již dříve Mnou pobiti byli, ale ty buď mým nástrojem, ó muži obouručný.*
34. *Drónu, Bhíšmu, Džajadrathu, Karnu, jakož i ostatní hrdinské zápasníky, které jsem zrtil, přemoz také ty. Neztrácej odvahy a bojuj. Ty jsi ve válce vítězem nad nepřáteli.*
35. *Saňdžaja řekl: Když Kéšava slyšel tato slova, se sepjatýma rukama a s chvěním, ukláněje se před Krišnou, promluvil znovu korunovaný hrdina zajímavým hlasem a znovu a znovu se bál a ukláněl se.*
36. *Ardžuna pravil: V pravdě je tak, ó Hršíkéšo! Z tvé slávy se raduje svět a prokazuje ti lásku. Zlí duchové poděšení prchají všemi směry a všichni shromáždění dokonalí lidé se před tebou klaní.*
37. *Veliký duchu, jak by se ti neklaněli, když jsi větší Brahmy, ó první Tvůrce, ó Věčný, ó Pane bohů, ó stěžeji vesmíru. Ty jsi vše a nic, ty jsi nevyčerpatelná trest, která stojí za vším.*
38. *Ty jsi prapůvodní Bůh, starý Duch, ty jsi nejvyšším místem vyhlazení tohoto vesmíru, ty jsi vědec, ty jsi vědění a také jsi nejvyšším sídlem, ó ty s nesčíslnými formami, neboť tebou je vesmír naplněn.*
39. *Ty jsi Varuna, Váju, Agni, Tama a měsíc, starý otec všeho, jakož i děd. Zdráv buď, zdráv buď tisíckrát a znovu a znovu budiž zdráv!*
40. *Čest ti budiž na východě a čest ti budiž ze všech stran světových, ó Všehomíre. Čest ti budiž ve všech směrech,*

neboť jsi nekonečné chabrosti a nesmírné moci. Ty pronikáš vše, a proto jsi Vesmírem.

- 41. Neznaje tvého majestátu, ať jsem k tobě mluvil jakýmkoliv snižujícím způsobem, buďto bez rozmyslu nebo z lásky — když jsem tě zval Krišnou, synem Jadua nebo přítelem.*
- 42. a jakkoliv jsem nehodně s tebou jednal, ať ve bdění či ve spánku, když jsem seděl nebo jedl, nebo ze žertu, buď ve tvé přítomnosti, nebo nepřítomnosti - ó prosím tě, abys mně to odpustil, Nezměrný.*
- 43. Ty jsi otcem a jediným předmětem zbožnění, ty největší z velikých v celém vesmíru živém i neživém. Nikdo se ti nevyrovná, neboť kdo by mohl být nad tebou, ó ty majestáte, nechápaném ve třech světech?*
- 44. Proto se před tebou skláním co nejhlouběji, ó Pane, a prosím o tvoji milost. Odpusť, ó Pane, jako odpouští otec synovi, přítel příteli, a milenec milence.*
- 45. Když jsem viděl, co nebylo nikdy spatřeno, raduji se a přece jen moje srdce je dotčeno hrůzou. Ukaž se mně v oné podobě, ó Bože, buď milostivý, ó Pane bohů, a stěžeji vesmíru.*
- 46. S korunou a žezlem ve své ruce — tak bych tě chtěl vidět jako dříve, ó Ty, s tisícerými pažemi, staniž se onou podobou se čtyřmi pažemi, Bože všech tvarů.*
- 47. Svatý Pán pravil: Tuto moji nejvyšší podobu, plnou milosti a zářící a vše objímající a nekonečnou a prapůvodní, v jaké jsem se ti ukázal svou mystickou mocí, nespatřil dosud nikdo před tebou.*
- 48. Ani studováním Véd, ani praktickou znalostí obětí, ani almužnami, ani činy, ani strašným asketismem, nemohu být spatřen v tomto tvaru nikým, kromě tebe, ó nejlepší ze synů Kuniových.*
- 49. Neboj se tedy a zbav se svého zmatku, a když jsi mne takto viděl, v mé hrůzné postavě, viz zase můj tvar předešlý, aby tvůj strach odešel a aby ses radoval v srdci.*

50. Sandžaja řekl: Potom Vasudéva, řka to, ukázal se Ardžunovi zase ve své vlastní postavě. Velký duch ho potěšil, poděšeného, když nabyt zase podoby něžné.
51. Ardžuna pravil: Ó Džanárdano, když tě zase vidím ve tvé krásné a lidské postavě, nabyt jsem míru v srdci a uklidnil jsem se.
52. Svatý Pán pravil: Toto je moje postava, kterou lze spatřit velmi obtížně a již jsi viděl, neboť i bohové touží, aby mne v tomto stavu viděli.
53. Tak, jak jsi mne viděl, nemohu být spatřen, badáním ve Védách ani askesí, ani dáváním almužen, ani jakýmikoli skutky zbožnění.
54. Jedině oddaností a sebepoznáním mohu být takto poznán a viděn, ba v pravdě, tak může člověk do nebe vejít⁶³.
55. Ten, kdo pracuje jenom pro Mne, jemuž jsem nejvyšším cílem, kdo je Mně oddán a kdo je prázden veškeré připoutanosti k bytostem a kdo k nikomu nezná nepřátelství, přijde ke Mně, ó synu Pandy.

⁶³ H: Lze mne však, Ardžuno, takto spatřit a pravdivě poznat a proniknout naprostou oddaností, hubiteli nepřátel.

12. KAPITOLA

Zbožnění Nejvyššího

-
1. *Ardžuna pravil: Kdo se ti dovede nejlíp klanět ze zbožných, již se ti klaní takto, ze srdce v míru a z těch, již Tě vzývají jako neprojeveného a nezničitelného? Kteří jsou moudřejší?*
 2. *Svatý Pán pravil: Ti, kteří svým srdcem vstoupili do Mne a jsou vytrvalí v oddanosti a spojili se s nejlepší vírou, a dokonale Mne vzývají, jsou před mýma očima nejvyšší osvícení.*
 3. *Ale ti, kteří se dokonale klaní mé nekonečné bytosti, která nemůže býti určena, neprojevené a vše pronikající, nepomyslitelné, svědka klamu, nehybné, věčné,*
 4. *odlučující veškeré svoje smysly a orgány od světa, ti, ve všech dobách jsou ve svém srdci stejní, a když prokazují všem tvorům dobro, nalézají Mne.*
 5. *Větší je obtíž pro ty, jejichž mysl se upíná na neprojevené. Opravdu, pevná oddanost k neprojevenému je dosažitelná vtěleným bytostem pouze s velikým utrpením.*
 6. *Na druhé straně ti, kteří se mně klaní, odevzdávají se Mně veškerými svými skutky a považují Mne za nejvyšší cíl a soustřeďují se na Mne, neobracejí se k ničemu jinému,*
 7. *pro ty, jichž mysl do mne vstoupila, stávám se, ó synu Prthy, bez prodlení zachráncem z moře, které přináší smrt a z bludného kola životů.*
 8. *Upni na mne jedině svoje myšlenky, ulož ve Mně svojí víru a potom dojista budeš sídlit u Mne.*

9. *Ale kdybys nemohl upnout své mysli na Mne, tu hled', ó Dhanandžajo, dosáhnout mne zbožností⁶⁴, opakovanou usilovně.*
10. *A kdybys nedovedl dosáhnout tuto zbožnost opřítovaným úsilím, považuj za největší prostředek zvláštní skutky k vůli Mně. I když budeš konat skutky pro Mne, dosáhneš dokonalosti.*
11. *A když bys nedovedl ani toho, zůstaň Mi jen oddán a ovládej se a vzdej se ovoce svých skutků.*
12. *Lepší je vědění než opakovaná snaha, lepší než vědění je však koncentrace⁶⁵, odříkání se ovoce skutků je vyšší než pouhé hloubání, neboť z takového odříkání přichází bezprostředně mír.*
13. *Kdo nezná nenávist k žádnému tvoru, kdo je naplněn bratrskou láskou a soucitem, kdo se zprostil jáství a také sobectví, kdo je stejný při radosti i utrpení a dovedl odpouštět,*
14. *kdo je vždycky spokojen a klidné mysli, kdo si svou přirozenost podrobuje a je pevný v úmyslu, a kdo myšlenky a víru odevzdává Mně, ten je Mně drahý.*
15. *Ten, jenž nikoho neruší a kdo se také nedává rušit, kdo je prost vzrušení, jež vzniká z radosti, ze stísněnosti nebo strachu, ten je mým milovaným.*
16. *Kdo nic neočekává, kdo je čistý a klidný, kdo neváhá a je prost strachu, kdo se ve svém nitru všeho dovede vzdát, ten je mým pravým oddaným a toho miluji.*
17. *Ten, kdo necítí ani náklonnost, ani nenávist, kdo se nermoutí, ani netouží, kdo se vzdává dobra jako zla, ten je Mně opravdu oddán a toho miluji.*
18. *Kdo se chová stejně k příteli i nepříteli a také ke cti i haně, komu je stejné vedro a zima, radost a utrpení, a kdo se vzdal všech světských pout,*

⁶⁴ H: ...soustavnou sebekázní (abhjása-jógéna).

⁶⁵ V sansktském originálu je termín dhjána.

**19. komu je stejná chvála jako nepřízeň, kdo je mlčenlivý a
kdo se spokojuje se vším, kdo nemá stálého bytu, kdo je
pevný ve svém srdci a plný zbožnosti — takový člověk je
mnou milován.**

**20. Ti, již se klaní tomuto zákonu, jenž přináší nesmrtelnost,
jak jsem tě poučil a kteří naplněni vírou Mne považují**

21. za nejvyšší cíl a jsou Mně oddáni — těch miluji nade vše.

13. KAPITOLA

Rozdíl mezi Duchem a přírodou.

1. *Svatý Pán pravil: Toto tělo, ó synu Kuntí, se jmenuje kšétra⁶⁶. To, co má v něm vědomí, sluje kšétra-džňa⁶⁷.*
2. *Věž, že jsem kšétra-džňa čili Duch v každém těle, ó synu Bharaty, a vědění, které dovede rozeznávat kšétra a kšétra-džňu je před mýma očima věděním pravým.*
3. *Slyš teď, co je kšétra, jaké je, jak se mění a co z něho pochází, jakož i kdo je On a jaká je jeho moc — to ti povím v krátkosti.*
4. *Vše to bylo již v jednotlivostech a různě hlásáno v různých védických hymnách od ršiů a slovy naznačujícími nejvyššího Ducha, která jsou pravdivá a plná věčných důvodů.*
5. *Veliké elementy, ahankára, buddhi a neprojevené, potom deset indrija⁶⁸, jediný⁶⁹ a patero vnímání smyslových,*
6. *žádost, nenávisť, bolest a radost, souvislost, vědomý život, síla sebezachování — to vše bylo prohlášeno za kšétra, zároveň s jeho výsledky.*
7. *Skromnost, upřímnost, nevinnost, trpělivost, odpouštění, úcta k duchovním učitelům, čistotnost, pevnost a sebevláda.*
8. *Lhostejnost k věcem smyslů, zproštění se hrdosti a hloubání o zlu, které vzniká z opěťovaného narození a opěťované smrti, stáří, nemoc a utrpení.*
9. *nezávislost, pokud se týká předmětu, jakož i povznesenost nad osobní touhu po synovi, ženě, vlasti*

⁶⁶ prakrti

⁶⁷ átman

⁶⁸ pět smyslů a pět orgánů činnosti (ruce, nohy, hlas, řiť a pohlavní orgán)

⁶⁹ manas

a tak dále, jakož i nezměnitelný klid srdce v případech příznivých i nepříznivých,

- 10. nekolísající láska ke Mně, sebezapírání a neodlučování se ode mne v myšlenkách, záliba v opuštěných místech a odpor ke shromážděním lidí,*
- 11. vytrvalost v duchovním vědění, hloubání o konečném dosažení pravdy — to je poznání a nepoznání je opakem toho.*
- 12. Chci ti vysvětlit to, co je třeba poznat a které poznání poskytuje nesmrtelnost. - To, co má být poznáno, je nejvyšší brahma (parabrahma), o němž se praví, že není ani bytím, ani nebytím.*
- 13. Jeho nohy a ruce, oči, hlava, ústa a uši, jsou všude a On celý svět, v němž sídlí, pokrývá.*
- 14. On se odráží v celé činnosti smyslů a duševních schopnosti, ale přesto je prost všech smyslů i schopností, je volný a přece podporuje vše, nemá vlastnosti, ale je všech vlastností svědkem.*
- 15. On je uvnitř i zevně všech tvorů a všeho živého i neživého, je nepochopitelný pro svoji subtilnost a je právě tak vzdáleny jako blízký.*
- 16. On je tím, co má být poznáno a ačkoliv je nerozdílný, přece je rozdělen ve všech bytostech a je podporou všech tvorů, stejně jako je jejich Stvořitel a Ničitel.*
- 17. On je světlem světél a vzdálen veškeré tmy. On je tím, co je poznáváno a tím, co je již poznáno a zvláště je soustředěn v srdcích všech.*
- 18. Tak jsem v krátkosti vysvětlil kšétra, poznání a to, co má být poznáno a ten, kdo je mi oddán a uskuteční to v sobě, dosáhne mého stavu.*
- 19. Věz, že stejně prakti jako puruša jsou bez počátku. Věz dále, že emanace a vlastnosti se rodí z prakti.*
- 20. Prakti je příčina a výsledek, ale puruša je příčinou lidské zkušenosti, radosti a bolesti.*
- 21. Puruša, sídlící v prakti, používá vlastností, které vznikají z povahy organismu, a toto spojení Ducha s*

vlastnostmi hmoty je příčinou, ze které se rodí dobro i zlo.

22. *Puruša v těle je nejvyšší, je upadrašta, anumata, bharta, bhokta, Mahéšvara a také sluje paramátman.*

23. *Kdokoliv pozná purušu a prakti společně s vlastnostmi, ten ačkoli se účastní dále všeho, nemusí se již zrodit.*

24. *Koncentrací někteří poznávají átmana v srdci pomocí buddhi. Jiní sankhja-jógou a opět jiní karma-jógou.*

25. *A jiní zase neznajíce tohoto, klaní se vytrvale Bohu, slyšíce pravdu od jiných, ale i ti přemohou smrt, když naslouchání písmu učiní svým nejvyšším cílem.*

26. *Kdykoliv se rodí nějaká bytost, ať se pohybuje či nikoli, věz, že vznikla ze spojení kšétra a kšétra-džña.*

27. *Kdokoli vidí ve všech tvorech nejvyššího Pána, který přitom zůstává nezměněný a jenž nehyne, když je zničováno vše, je pravým zřecem.*

28. *Když pak všudypřítomného a jediného Pána všude poznává, neškodí tím svému já, a proto získává nejvyšší cíl.*

29. *Také ten, kdo poznává, že vše, co se děje v přírodě (prakti), je způsobeno jejím vlivem, jakož i Egem, které při tom nevystupuje jako činitel, vidí jasně⁷⁰.*

30. *Ve chvíli, kdy poznává, že veškeré rozdíly bytostí se ponořují v Jednoho a tím také jejich projevy, stává se sám Nejvyšším Duchem.*

31. *Tento nejvyšší Duch, poněvadž je bez počátku, bez přívlastků, je také bez proměny a přes to, že je v těle, ó synu Kuntí, nikdy nejedná a nikdy není připoután.*

32. *Tak jako prostor vše proniká a přece jenom není poskvrněn ničím pro svoji jemnost, tak i átman, ačkoliv sídlí ve všech druzích těl, neposkvřňuje se.*

⁷⁰ H: „Kdo vidí, že činy koná vesměs příroda a že já činitelem není, ten vpravdě vidí.“

33. Jako jediné slunce osvětluje celý tento svět, tak také kšétra-džňa osvětluje veškerá těla (kšétra), ó synu Bharaty.

34. Ti, kteří vnitřním okem vidí takto rozdíl mezi kšétra a kšétra-džňa, jakož i uhasnutí zdánlivé podstaty věcí, odcházejí k Nejvyššímu.

14. KAPITOLA

Pravé poznání tří přírodních sil

1. *Svatý Pán pravil: Dále ti vyložím velikou pravdu, která je nejvyšší, nejvýtečnější všeho vědění. Jejím poznáním mudrcové vstoupili odtud do nejvyšší dokonalosti.*
2. *Když se mudrci uchýlili k této vědě, tu dosáhli Mého stavu a již se nezrozuji v čase stvoření a také v době rozpuštění vesmíru nejsou nijak dotčeni.*
3. *Moje veliká prakrti⁷¹ je lůnem, do kterého vrhám semeno. A odtud, o synu Bharaty, vznikají všichni tvorové.*
4. *Ó synu Kuntí, ať se jakékoliv tvary rodí ze všech lůn, přece jen velikým jejich lůnem je prakrti⁷² a já jsem Otcem, jenž dává semeno.*
5. *Ó ty mocných paží, věz, že sattva, radžas a tamas jsou principy, které vznikají z prakrti, a jimi je věčný Duch připoután k tělu.*
6. *Mezi nimi sattva, která je osvěcující, protože je průsvitná a plná míru, ó muži bez hříchu, poutá štěstím a věděním.*
7. *Věz, že radžas je vtělením žádosti a že je příčinou žízně a prahnutí. Tato vlastnost, ó synu Kuntí, váže já, vtělené skutky.*
8. *Věz, že tamas se zrodila z necitlivosti, že je podvodníkem všech vtělených bytostí, ó synu Bharaty. Tento princip poutá nevědomostí, leností a spánkem.*
9. *Sattva poutá duši štěstím, radžas činností a zatím tamas, zastírajíc schopnost rozeznávací, poutá bezstarostností a netečností.*

⁷¹ H: Veliké brahma je pro mne lůnem, do něho vkládám zárodek...

⁷² H: uvádí brahma a nikoli prakrti

10. *Když je přemožen radžas a tamas, uplatní se sattva, ó synu Bharaty. Podobně, když je přemožen radžas a sattva, uplatňuje se tamas a když je přemožen tamas a sattva, vynikne radžas.*
11. *Když veškeré brány těla jsou osvětleny věděním, pak věz, že sattva převládá.*
12. *Umíněnost, nutkání k činu, lakomství, neklid a chtíč, jakož i síla k dosažení velikých světských úspěchů se rodí z principu radžas, jakmile převládá.*
13. *Temnota, nechuť k činu, nedbalost a klam — tyto, ó synu Kuruovců, se rodí tehdy, když převládá tamas.*
14. *Když vtělené já je vyproštěno smrtí v době převládající sattvy, tu člověk dosáhne čistých světů těch, kteří znají dobro.*
15. *Když vtělené já opustí tělo v době převládajícího radžasu, musí se znovu zrodit na světech, kde vládne připoutanost k činům. A tak také ten, kdo zemře, když převládá tamas, rodí se znovu z lůna klamu⁷³.*
16. *Praví se, že ovoce spravedlivých činů má vlastnosti sattvy a je bez poskvrny. Ovoce radžasu je utrpení a plodem tamasu je klam, tupost a necitelnost.*
17. *Ze sattvy se rodí poznání, z radžasu chtivost a z tamasu tupost a klam a rovněž duchovní slepota.*
18. *Kdo je upevněn v sattvě, kráčí vzhůru. Ti, kteří jsou v radžasu, zůstávají uprostřed, ale ti, kteří jsou obklíčeni tamasem, jdou dolů.*
19. *Člověk moudrý, který vidí, že v něm nic nejedná, než tyto tři vlastnosti přírody, a když také dovede rozeznávat, co se od nich liší, dosáhne Mého stavu.*
20. *Když vtělený duch překoná tyto tři principy, z nichž tělo vzniklo, a když je osvobozen od života, smrti, rozkladu a starosti, vstoupí v nesmrtelnost.*
21. *Ardžuna řekl: Podle jakých zvláštních vlastností poznáme člověka, ó Pane, který přemohl tyto tři*

⁷³ Podle komentátorů jde o vtělení v podobě zvířete

přírodní síly? Jak jedná a jak zvítězil nad těmito třemi principy?

- 22. Svatý Pan pravil: Ó, synu Pandua, kdo nezná nenávisť, ani k věděni ani k činnosti, ani k pošetilosti, jsou-li tyto věci přítomny, ani po nich netouží, když se ukončily,*
- 23. kdo zůstává bez zájmů a není vyrušován třemi principy, kdo je takto stálý a nepohnutý a říká si: principy přírodní se střídají a jeden druhého přemáhá,*
- 24. kdo je stejný při radosti i utrpení a sedí ve svém Já a jemuž je stejné ceny hrouda, kámen nebo zlato, kdo cítí stejně u věcí líbezných i protivných, kdo je moudrý a nemění se při chvále nebo haně,*
- 25. kdo se nepohne při cti i zneuctění a chová se stejně k přátelům i nepřátelům, a kdo se vzdává veškerého (osobního) počínání, toho lze nazvat vítězem nad těmito vlastnostmi přírody.*
- 26. A také ten, kdo se klaní Mně s nekolísavostí a láskou, přemůže dokonale tři principy a stává se schopným být nejvyšším Bohem;*
- 27. Neboť jsem sloupem Nejvyššího Vládce (Brahmy), který je nesmrtelný a neproměnlivý a rovněž věčného zákona spravedlnosti a nejvyššího štěstí.*

15. KAPITOLA

Správné poznání božského Ducha

-
1. *Svatý Pán pravil: Strom ašvatha nazývají věčným, neboť má kořeny nahoře a větve dole a jeho listí jsou Védy a kdo zná tento strom, zná Védy.*
 2. *Nahoru i dolů jsou jeho větve rozprostřeny a posilovány jsou vlastnostmi přírody a jeho větvičkami jsou předměty smyslového poznání a kořeny jsou udržovány činy ve světě lidí a tak vnikají rovněž dolů.*
 3. *Na tomto světě není jeho tvar poznatelný. Nemá ani konec, ani začátek, ani střed. Kdo rozetne hluboko tento strom i s kořeny mečem nevášnivosti,*
 4. *ten nechť pak vyhledá sídlo, ze kterého ti, již je dosáhli, se nikdy nevracejí, když totiž vezme útočiště v Prvotním Duchu, ze kterého jako z původního pramene vytéká řeka celého dočasného života.*
 5. *Kdo je prost jáství a nerozeznávání, jakmile potlačí chybu připoutanosti, kdo je oddán myšlence na podstatu Ducha a naplněn touhou po míru, kdo je prost párů protiv, jež se nazývají radostí a bolestí, ten zbaven klamu, vchází do sídla nejvyššího.*
 6. *Toto sídlo není osvětlováno ani sluncem, ani měsícem, ani ohněm a ti, kteří tam vešli, nevracejí se, neboť je to Moje sídlo nejvyšší.*
 7. *I nejmenší Moje částička, když se stává nezrozeným a zdánlivě pozemským já ve světě, vtáhne do sebe šest smyslů i pozemskou duši (manas), které náleží přírodě (prakrti) a jsou k sobě v harmonických vztazích.*
 8. *Pán, když opouští jedno tělo a přijímá tělo druhé, nese je s sebou, jako vítr unáší vůni z jejího květinového lůžka.*
 9. *Ovládaje oko, ucho, kůži, jazyk a nos, jakož i duši (manas), navazuje mezi sebou a smyslovým životem spojení.*

10. *Blázni Ho nevidí, když putuje nebo setrvává, nebo když okouší vlastnosti (prakti), ale ti, jichž oči jsou otevřeny moudrostí, pozorují Ho.*
11. *Mudrci (jogínové a světci), kteří mají klidnou mysl a snahu spatřit Ho, vidí Ho, jak sedí v buddhi, ale ti, již mají srdce nečisté a již nemají schopnost rozeznávací, ač se toho snaží, nepozorují Ho.*
12. *Věz, že nádhera slunce, které osvětluje celý svět a také záře měsíce a světlo ohně - jsou Mojí nádherou.*
13. *Vnikaje také do země, udržuji všechny tvory svojí mocí a vyživuji všechny rostliny tím, že se stávám sómou, která je vtělením mízy.*
14. *Já, stav se Vajšvanarou, a vniknuv do těl žijících bytostí, stravuji čtyři druhy potravy, poněvadž jsem ve spojení se životním dechem, proudícím nahoru i tím, který proudí dolů.*
15. *Já také sídlím v srdcích všech tvorů, ode Mne pochází vzpomínka i vědění, jakož i jejich zapomenutí. Ve všech Védách Mne lze poznat a já jsem též spisovatelem Véd, jakož i jejich Znalcem.*
16. *Jsou dvě bytosti na tomto světě: zničitelná a nezničitelná. Zničitelná je ve všech bytostech a kútastha sluje bytostí nezničitelnou.*
17. *Ale je ještě jiné nejvyšší Bytí, je nejvyšší Duch světa, který se jmenuje Paramátmanmátman, jenž je větším pánem, než vstoupil do tří světů a je jejich sloupem.*
18. *Poněvadž jsem nad vším zničitelným a poněvadž stojím výše i než ono nezničitelné, jsem nazýván ve Védách, jakož i ve světě Nejvyšším Duchem.*
19. *A proto, kdo je zbaven klamu a poznává Mě jako Nejvyššího Ducha, pak, poněvadž vše poznal, klaní se Mi ve všech tvarech.*
20. *Toto je nejtajemnější nauka, kterou jsem ti, ó muži bez hříchu, sdělil. Kdo ji chápe, stává se mudrcem, a vykonává vše, co vykonáno být má.*

16. KAPITOLA

Pravé poznání vlivu bohů a démonů

1. *Svatý Pán pravil: Nebojácnost, upřímnost v chování, vytrvalost ve hledání pravého poznání a jeho dosažení, štědrost, zevní klid ⁷⁴, oběti, studium, pokání, spravedlnost,*
2. *nevinnost, pravdivost, vzdalování se hněvu, odříkání, vnitřní mír, pomíjení chyb u jiných, slitování nad jinými tvory, povýšenost nad pokušením, laskavost, cudnost, skromnost,*
3. *síla, odpouštění, trpělivost, čistota, neubližování jiným, nepřeceňování se — to jsou božské přívlastky, s nimiž může býti smrtelník narozen, ó synu Bharaty.*
4. *Vychloubačnost, pýcha, egoismus, hněv, posměch, nepravé vědění, to jsou, ó synu Prthy, démonické přívlastky, s nimiž se může smrtelník zrodit.*
5. *Božské přívlastky vedou k osvobození a démonické k dalšímu otroctví — tak jsem ustanovil, ó synu Pandua. Ale nermuť se, neboť ty jsi zrozen s vlastnostmi božskými.*
6. *V tomto světě jsou dva druhy bytostí - božské a démonické. O božských jsem tě již úplně poučil, teď Mne slyš, ó synu Prthy, o démonických.*
7. *Démonické bytosti nevědí, co mají činit a co nemají činit⁷⁵. Neznají ani čistotu, ani správné jednání, ani pravda v nich není.*
8. *Říkají o jiných tvorech, že jsou-li živí a že neznají zákona a že také není ve světě Boha, že všechny bytosti vznikly jen spojením pohlaví a že příčinou všeho je jenom chtíč.*
9. *Spoléhajíce se na tento názor, dopouštějí se tito lidé krutých činů a jsou zvrácenými povahami a mají málo*

⁷⁴ H: ...sebevláda

⁷⁵ H: ...neznají rozdíl mezi činností a nečinností.

rozumu a tím se stávají nepřáteli světa a rodí se, aby ničili.

- 10. Plni vychloubačnosti, sebeoslavování a pýchy, vězí pevně v nenasytné touze, jsou ustáleni v nepravé víře a prostřednictvím slepoty a nečistého chování převládají na zemi.*
- 11. Rovněž se vzdávají bezmeznému blouznění, které se končí pouze smrtí, a jsou přesvědčeni, že smyslové požitky jsou nejvyšším cílem.*
- 12. Vázáni sterými pouty žádosti, uchylují se ke hněvu a chtíči jako k nejvyššímu útočišti, jednají nespravedlivě, aby nabyli mnoho majetku a ukojili tak svoje žádosti.*
- 13. Říkají: Toto jsem získal dnes a tamto chci ještě dosáhnout. Tento poklad je můj a tamten mně bude náležet rovněž.*
- 14. Tento můj nepřítel byl zabit a jiné ještě usmrtím. Jsem pánem a užívám! Dosáhl jsem svého cíle, jsem mocný a šťastný!*
- 15. Jsem bohatý a urozený — kdo se mi vyrovná? Ted' budu přinášet oběti a dávat almužny a budu se radovat! Takovou slepotou oklamáni,*
- 16. se srdci zmatenými mnohými žádostmi a pokrytí sítí klamů a obklopeni radovánkami ze zevních věcí a chtíči, padají do nečistých pekel.*
- 17. Domýšliví, tvrdošíjní, ve vlastních očích vznešení a oslepení bohatstvím obětují jen podle jména a nepravdělně a jenom pro okázalost.*
- 18. Poněvadž jsou oddáni sebelásce, tyranské moci, pýše, hněvu a chtíči, nenávidí Mne tito nepřátelé spravedlivých ve svých tělech a také v tělech jiných.*
- 19. Tito nenáviditelé, kteří jsou nejkrutější a nejhorší mezi lidmi, vrhnu naposledy⁷⁶ do nečistých, démonických lůn, do onoho světa života bludného.*

⁷⁶ H: ...vrhám nečisté v koloběhu zrození ustavičně jen do démonských lůn.

- 20. Padnuvše do démonických lůn, trvající v klamu od zrození do zrození, a nenalézající Mne, ó synu Kuntí, vcházejí stále do horších oblastí.**
- 21. Trojnásobná je brána pekel. Jejich vchody se jmenují chtíč, hněv a lakomství, které způsobují zkázu duše. Proto se jim vyhýbej.**
- 22. Ó synu Kuntí, kdokoliv se zproští těchto tří bran pekelných, pracuje ke svému blahu a pak pokračuje k nejvyššímu cíli.**
- 23. Kdokoliv zanedbává napomenutí, obsažených v písmu, a setrvá v chování vedeném svými chťíči, nedosáhne ani nebeského světa, ani štěstí, ani nejvyššího cíle.**
- 24. Proto, než se rozhodneš, co máš činit a čeho činit nemáš, nechť je tvým vůdcem písmo, abys konal, podle poznání svého co psaný zákon nařizuje.**

- 1. Ardžuna pravil: Jaký, ó Krišno, je stav těch, kteří se ti klaní ve víře, když se vzdali církevních obřadů a předpisů. Je jejich základnou sattva, radžas nebo tamas?**
- 2. Svatý Pán pravil: Víra vtělených tvorů se řídí jejich vrozenou podstatou. Je trojího druhu, totiž náleží buď sattvě, nebo radžasu nebo tamasu. Slyš, co ti teď o tom řeknu.**
- 3. Víra každého, ó synu Bharaty, vychází z principu sattva. Jeho bytost je utvořena z víry a čemukoli věří, tím také je.**
- 4. Lidé sattvičtí se klaní bohům. Ti, kteří podléhají radžasu, klaní se jakšům a rákšasům. Jiní lidé, kteří podléhají principu tamas, zbožňují duchy a strašidla⁷⁷.**
- 5. Ti, již z vlastní vůle se oddávají hrozné sebetrýzni, která, není předepsána božským zákonem, a kteří jsou při tom naplněni marnivostí a egoismem, jakož i silnou připoutaností smyslovou a chtíči,**
- 6. tito tvorové žijící v klamu, mučí síly a schopnosti, obývající tělo a také Mne, jenž vládnu jejich nejvniternějšímu srdci — o těch věz, že podléhají snahám démonickým.**
- 7. Potrava, oběti, sebezapírání, dary, které mají jistou přitažlivost pro tvory, jsou také trojího druhu. Slyš teď o jejich rozdílech.**
- 8. Potrava, která podporuje dlouhý věk, duševní klid, práci, soulad tělesných funkcí, veselost a sympatii k lidem stejné povahy, potrava vydatná, olejovitá, šťavnatá, která působí na tělo blahodárně, a jejíž vzezření lze zjistit pouhým zrakem, je oblíbena u těch, v nichž převládá vlastnost sattva.**

⁷⁷ préta

9. *Potrava nejvýš trpká, kyselá, slaná, hořká, peprná suchá a palčivá, se líbí těm, v nichž převládá radžas a vyvolává nepříjemnosti, utrpení a nemoc.*
10. *Potrava nedostatečně uvařená, zbavená vůně a chuti, nebo již zapáchající, nikoliv čerstvá a nehodící se k obětím, se líbí těm, v nichž převládá tamas.*
11. *Obětní obřad, jaký je předepsán písmem a když je vykonán lidmi, kteří neočekávají za to odměny a kteří si při tom myslí pouze „je to nutné“, náleží vlastnosti sattva.*
12. *Věz, ó nejlepší ze synů Bharaty, že oběť, která je vykonána s očekáváním odměny nebo také z pýchy, náleží do vlastností radžas.*
13. *Oběť, která se nezakládá na svatém zákonu, při které potrava není dána bráhmanům, bez odříkání svatých textů, která je dokončena bez dávání almužen a bez víry, náleží vlastnosti tamas.*
14. *Tělesným pokáním se nazývá úcta k bohům, bráhmanům, nadřizeným a moudrým osobám, čistota a upřímnost, cudnost a neubližování jiným bytostem.*
15. *Slova, která nikoho nedráždí a neděsí, slova pravdivá, konejšivá a laskavá, jakož i opakované čtení v písmu, se jmenuje pokáním řeči.*
16. *Prostota duše, veselost obličeje, mlčenlivost, zdrženlivost, a upřímné chování — to jsou znaky duševního pokání⁷⁸.*
17. *Lidé, kteří si nepřejí odměnu a jsou při tom klidného srdce a provádějí toto pokání, náležejí do vlastnosti sattvy. Tak je pokání trojí.*
18. *Pokání, vykonané k dosažení slávy, cti nebo oblíby, které je nestálé a přechodné a omezené na tento svět, náleží radžasu.*

⁷⁸ H: „Pokáním myslí se nazývá jasnost mysli, mírnost, mlčení, sebeovládání, niterná očista“.

19. Pokání, vykonané z přesvědčení poštilého, dále proto, aby člověk sama sebe trýznil, nebo jež vede ke zkáze druhého, náleží tamasu.
20. Dary, které dávají s myšlenkou: Je nutno dát, a dary těm, kteří nic nevracejí na vhodném místě, a vhodné době přijímá a také jinak dary vhodné, náleží vlastnosti sattva.
21. Dáme-li nějaký dar k účelu, abychom získali na oplátku cokoli, nebo když od toho očekáváme určité duchovní dobrodiní, nebo dáváme-li almužnu neradi, náleží to do principu radžas.
22. Almužna, která je dávana v nevhodné době a na nevhodném místě a kterou přijímá osoba nevhodná, nebo když příjemce nectíme, nýbrž zacházíme s ním opovržlivě, náleží principu tamas.
23. Óm Tat Sat, tak sluje trojnásobné jméno Brahmovo známé tradicí. Těmito slovy na počátku byli posvěceni bráhmanové, Védy a oběti.
24. Proto ti, kteří hlásají nejvyššího Ducha, konajíce oběti, dávaje almužny nebo činíce pokání, nejsou nikdy poskvrněni, když při tom pronášejí slabiku óm.
25. Ti, kteří doufají ve spásu, vykonávajíce různé skutky obětí, jakož i pokání, anebo dávajíce almužnu, pronášejí slabiku Tat.
26. Když se narodí syn, když se chceme chovat spravedlivě, vyslovujeme slabiku Sat a rovněž při svatbě, ó synu Prthy, je slovo Sat vhodné.
27. Při obětech, při pokání a dávání almužen, nazývá se trvalý výsledek Sat a také skutky, k vůli božství konané, se jmenují Sat.
28. Ať je jakákoliv oběť přinášena v ohni, ať je cokoli dávano, ať člověk provádí jakékoliv pokání, nebo činí cokoli jiného nemaje víry, ó synu Prthy, jmenuje se to asat a není to pro blaho vezdejší, ani pozdější.

18. KAPITOLA

Správné poznání o spojení s Nejvyšším a o cestě ke spáse

1. *Ardžuna pravil: Chtěl bych vědět, ó Ty, jehož paže jsou mocné, pravou podstatu odříkání, jakož i pravou podstatu vzdání se výsledků. Rovněž bych chtěl vidět, jaký je v tom rozdíl, ó Ty, jenž jsi usmrtil Kéšina!*
2. *Svatý Pán pravil: Mudrci rozumějí odříkáním se, když opustíme veškeré skutky, hledě ke zvláštním účelům, a jmenují vzdávání se ovoce všech skutků, odřeknutí se výsledků.*
3. *Někteří mudrci praví, že se máme vzdát všech skutků jako něčeho nečistého, zatím kdy jiní říkají, že se nemusíme vzdát obětí, almužen a pokání.*
4. *Slyš teď Moje slova, která tě nenechají v pochybnosti, ó nejlepší ze synů Bharaty, pokud se týká odříkání, které je trojího druhu.*
5. *Oběti, dávání almužen a pokání, nesmějí být pomínuty, nýbrž mají být konány. Oběti, almužny a pokání jsou pro jogína očišťujícími prostředky.*
6. *Ale i tyto skutky musí se dít s odříkáním stran osobního zájmu jejich prostřednictvím, nebo jejich ovoce. Tak zní, ó synu Prthy, moje bezpečné a nejvyšší prohlášení.*
7. *Zanechání toho, co nám nařizuje povinnost, není správné. Kdo takových skutků zanedbává, činí to z pošetilosti a je to výsledkem principu tamas.*
8. *Kdo se vzdává takových skutků ze strachu před tělesnou námahou, kdo si myslí, že jsou trapné, tu takový člověk je hnán principem radžas a neklidí ovoce odříkání.*
9. *Ó Ardžuno, když povinné skutky jsou konány s myšlenkou „musí to býti vykonáno“ a když se člověk při tom vzdává výsledků a připoutanosti — tu takové opouštění prýští z vlastností sattva.*
10. *Člověk duchovně moudrý, naplněný vlastnostmi sattva, odříkává se opravdově, když rozetne svoje pochybnosti,*

*když se nestraní díla nepříznivého, aniž se dává
připoutat práci příjemnou.*

**11. *Není možno pro tvora vtěleného vzdát se úplně činů.
Ten, kdo se vzdává ovoce svých skutků, se nazývá
člověkem uvolněným.***

**12. *Tři druhy ovoce ze skutků těch lidí, kteří se jich
nevzdávají, jsou po smrti trojího druhu, totiž radostné,
neradostné a smíšené. Ale kdo se vzdává úplně všeho
ovoce, pro toho také neexistují tyto následky skutků.***

**13. *Slyš ode mne, ó muži mohutných paží, o pěti
podmínkách⁷⁹, které musí být k výkonu všech skutků,
jak je prohlášeno ve védántě, která zhasíná veškerou
činnost.***

**14. *Tělo, činitel, různé nástroje, oddělené a různé úsilí a za
páté podporující božství⁸⁰.***

**15. *Cokoli člověk činí tělesně, mluvou nebo myšlenkami, ač
je to zákonité nebo nesprávné, vždycky je příčinou toho
těchto pět jmenovaných.***

**16. *Když je tomu tak, tu ten jenž považuje svoje Já, které je
jedinečné, za činitele, je srdce zvráceného a nepoznává
pravdu, poněvadž jeho chápání není čisté.***

**17. *Ten, ve kterém není vědomí egoismu, a jehož duše
nelne k ničemu⁸¹, mohl by zabít třeba veškeré tyto
světy, ale přece jen není vrahem a není připoutaným.***

**18. *Poznání, předmět poznání a poznávající, jsou tři
elementy, které člověka ženou ke skutkům. Činitel,
objekt a nástroj jsou pak trojnásobnou základnou
skutku.***

⁷⁹ podle filozofie sánkhja

⁸⁰ H: 1.adhisthána (základna), 2. katr (činitel), 3.karana (rozmanité nástroje), 4.čěšta (rozličné druhy činnosti), 5.daiva (prozřetelnost)

⁸¹ H: „Ten, jehož podstata není zasažena osobivostí a jehož rozmysl (buddhi) není znečištěn, nezabíjí a není poután, i kdyby tyto lidi zde usmrtil.“

19. *Praví se, že poznání, čin a činitel jsou podle filosofie Kapilovy trojího druhu, pokud se týká principů. Slyš, jaké jsou, podle těchto vlastností.*
20. *Věž, že poznání, náležející sattvě, přináší pochopení věčné podstaty, nerozdílné, ačkoliv zdánlivě roztroušené v různých tělech.*
21. *Věž, že ono poznání náleží radžasu, při kterém různé lidské já, různého tvaru, se domnívá člověk vidět v různých bytostech.*
22. *Ale ten náleží do principu tamas, kdo má ono bezcenné poznání, zcela nerozumné a bez duchovního zření a domnívá se, že celek náleží jakémusi tvaru jedinému.*
23. *Skutek, který je nutný a jenž je vykonán bez připoutanosti, bez záliby nebo nenávisti, člověkem, jenž si nežadá jeho ovoce, je skutkem, náležejícím k principu sattva.*
24. *Skutek, jenž je vykonán člověkem, který si žádá ovoce, nebo je vykonán z pýchy, a jenž vyvolá pak veliké nesnáze, náleží do principu radžas.*
25. *Kterýkoli čin je počat v klamu, bez ohledu na následky, ztráty nebo poškození a bez ohledu na vlastní schopnost, náleží principu tamas.*
26. *Činitel, prostý osobních zájmů, který se nechce sám uplatňovat, který má horlivost a vytrvalost, jež nekolísají úspěchem nebo neúspěchem, je ze sattvy.*
27. *Činitel připoutaný (ke skutkům), jenž si žádá ovoce své činnosti, jenž je ziskuchtivý a závistivý a jiným ubližuje a je nečistý a plný radosti nebo zármutku (nad zdarem nebo nezdarem) náleží principu radžas.*
28. *Činitel ničeho nedbající, tupý, neoblomný, podvodný, který zamezuje jiným zisk nebo opatření si životních potřeb, lenivý, stísněný, se svojí prací otálející, náleží principu tamas.*
29. *Vyslechni teď také rozdíly v činnosti duševní, jakož i sil, které vedou ke stálosti, jichž jsou tři druhy podle tří principů a které ti chci vysvětlit podrobně a dokonale, o Dhanandžajo.*

30. Duše⁸², která zná zasvěcení a odříkání a která ví, co má činit a čeho se má vzdát, čeho se má vzdalovat a čeho nikoli, která také zná otroctví a svobodu, je ze sattvy.
31. Duše, ó synu Prthy, která poznává jen nedostatečně, co je nespravedlivé a co má činit nebo čeho činit nemá, náleží vlastnosti radžas.
32. Duše, která je zahalena tmou, které se zdá, že nespravedlivé je spravedlivým a která vidí všechny věci opačně, náleží vlastnosti tamas, ó synu Prthy.
33. Ona síla ustavující, která uklidněnou myslí nekolísá a která ovládá činnost mysli a životní síly⁸³ i smysly, ó synu Prthy, je ze sattvy.
34. Ta ustalující síla, která udržuje mravní vyspělost, radost a tužby v člověku, který si žádá ovoce svých činů, náleží vlastnosti radžas, ó synu Prthy.
35. Ta ustalující síla, která nutí člověka nesprávného chápání, aby se nevzdaloval ospalosti, strachu, zármutku, zevní i vnitřní lenivosti a marnivosti, náleží principu tamas.
36. A teď Mě slyš, ó nejlepší ze synů Bharaty, o trojím druhu štěstí a čím se končí utrpení.
37. Štěstí, které je na počátku jako jed a na konci jako nektar a které vzniká z jasného pochopení, jež směřuje k Duchu, náleží principu sattvy.
38. Štěstí, které na počátku je jako nektar a na konci jako jed a jež vzniká ze styků smyslů s předměty, náleží do vlastnosti radžas.
39. Štěstí, které na počátku a na konci klame vtělené já a jež vzniká ze spánku, z netečnosti a bezstarostnosti, náleží do principu tamas.

⁸² buddhi

⁸³ dech

- 40. *Není takového tvora na zemi, ani boha na nebesích, který by byl prost těchto tří vrozených vlastností přírodních.***
- 41. *Povinnosti bráhmanů, kšatrijů, vaišjů a také šúdrů, se dělí ve třídy, podle principů, vznikajících z přírody.***
- 42. *Zevní i vnitřní sebevláda, čistota, odpouštění, učenost, spravedlnost, duchovní vnímání a víra jsou přirozenými vlastnostmi bráhmanů.***
- 43. *Hrdinství, síla, trpělivost a vytrvalost, duchapřítomnost, neústupnost v bitvě, liberálnost a panství jsou přirozenými vlastnostmi a povinnostmi kšatrijů.***
- 44. *Zemědělství, chov dobytka a obchod jsou přirozenými povinnostmi vaišjů a přirozenou povinností šúdrů je služba.***
- 45. *Lidé, kteří se věnují svým ustanoveným povinnostem, dosáhnou dokonalosti. Slyš, jak dosáhnou dokonalosti, když se oddávají svým povinnostem.***
- 46. *Kdo se klaní, vykonáváním svých povinností Tomu, od něhož pochází snaha lidí, Jenž vše toto proniká, dosáhne dokonalosti.***
- 47. *Lépe je konat vlastní povinnosti, třeba bez zásluh a chabými silami, než povinnosti jiného, třeba byly vykonávány dobře. Člověk se nedopouští hříchu, když koná skutky, jsa poslušen přírody⁸⁴.***
- 48. *Přirozené povinnosti, třeba byly poskvrněny chybami, mají být vykonávány a člověk se jich nemá vzdávat. Veškeré skutky jsou zahaleny chybami, tak jako je oheň zahalen kouřem.***
- 49. *Ten, jehož duše je naprosto nepoutaná, kdo vítězí nad svými myšlenkami a je prost žádosti, dosáhne skrze odříkání dokonalosti, kterou se stává, beze skutků.***
- 50. *Slyš mne v krátku, o cestě, jak lze dosáhnout Nejvyššího Ducha, když se člověk osvobodil od veškeré činnosti. To je konečným cílem nejvyšší moudrosti.***

⁸⁴ H: ...v souladu s vlastní podstatou...

51. *Kdo má čistou duši⁸⁵, ovládá svoje já s trpělivostí, kdo se vzdává všech věcí, počínajíc zvukem, a kdo se vzdá také připoutanosti a nenávisti,*
52. *kdo žije na osamělých místech, málo jí, kdo je mírný v řeči, v tělesných pohybech a ovládá svoje myšlenky, a soustřeďuje je, a kdo nekolísavě se odlučuje od všech zevních předmětů*
53. *ten, kdo se vzdá sobectví, násilností, marnivosti, žádostí, hněvu, a nepřijímá darů, je v míru a je prost veškerého pocitu majetku a je hoden stát se Nejvyšším Duchem.*
54. *Spojením s Nejvyšším Duchem, dosáhne Mne člověk nejvyšší oddaností, když byl svoji podstatu dokonale očistil, nermoutě se pro nic a nežádaje si nic a chovaje se stejně ke všem tvorům.*
55. *Svoji oddaností Mne pozná, jaký jsem a co jsem ve skutečnosti a když Mne tak v pravdě poznal, vstoupí do Mne.*
56. *Ten, kdo ve všech svých skutcích je odvislý ode Mne, dosáhne mojí milostí věčného a nevyčerpatelného sídla.*
57. *Odevzdej svoji schopností rozeznávací veškerou činnost Mně, a považuj Mne za nejvyšší cíl a také hledej ve Mně útočiště a v pevné víře svoji mysl upírej stále na Mne.*
58. *Když svoje srdce upřeš na Mne, překročíš Mojí milostí veškeré překážky, ale když bys Mne z pýchy neuposlechl, zahyneš.*
59. *Když opíraje se o jáství by sis myslil, „nebudu zápasit“, pak by věru tvoje rozhodnutí bylo pošetilé a tvoje podstata tě k tomu donutí.*
60. *Jsa připoután přirozenými sklony tím, co se dělo dříve, musíš, bezmocný k odporu, činit to, co ve svém klamu učinit nechceš.*

61. *Ó ty s bílou duší, Pán, sídlící v srdci každého tvora, svou klamající mocí, otáčí všemi tvory, kteří jako by byli připoutáni na kole.*
62. *Uchyl se k němu, ó synu Bharaty, jako do svatyně s celou svojí duší a z jeho milosti nalezněš nejvyšší mír, jakož i věčný život.*
63. *Toto vědění, nejtajemnější ze všech mystérií, bude ti teď Mnou prohlášeno. Uvažuj o něm dokonale a jednej podle své vůle.*
64. *Slyš ještě jednou Moje vznešená slova, která jsou nejtajemnější ze všeho. Poněvadž jsem tě vždycky miloval, prohlašuji ti to, co přispěje k tvému dobru.*
65. *Upírej na mne svoji mysl, bud mně oddán, klaň se mi a klekej přede mnou, pak jistě přijdeš ke Mně. To ti v pravdě přísahám, neboť jsi Mým miláčkem.*
66. *Vzdej se všech skutků, a posvěť se jen Mnou. Zprostím tě všech hříchů, a proto se nermuť.*
67. *Toto tajemství nesmíš nikdy prozradit těm, kteří se nedovedou ovládnout, kteří nejsou zbožní a kteří nechtějí sloužit duchovnímu vůdci. Také ne těm, kteří se Mně rouhají.*
68. *Kdokoli bude šířit toto největší tajemství těm, kteří ke Mně chovají lásku, přijde dojista ke Mně, poněvadž Mne nejvýš bude milovat.*
69. *Není mezi lidmi nad takového žádného, kdo by mi mohl prokázat lépe něco, co je mi drahé a také nebude na zemi nikoho, koho bych více miloval.*
70. *A také ten, kdo bude číst tuto rozmluvu mezi námi dvěma, kterážto rozmluva učí spravedlnosti, bude se mi klaněti obětí vědy - to je můj rozkaz.*
71. *Kdo ve víře bude této nauce naslouchat, aniž by se rouhal, ten dojista zproštěn hříchu, dosáhne posvátných světů blaženosti, kde jsou ti, kteří byli spravedliví.*
72. *Slyšel jsi to, ó synu Prthy, s nerozdílnou pozorností? Byl tvůj zmatek, vznikající z nevědomosti, zničen, ó Dhanadžajo?*

- 73. Ardžuna pravil: Můj klam je skončen a já z tvé milosti, ó Ačjuto, jsem dosáhl své vzpomínky, nanovo. Jsem pevný, jsem zbaven pochybností a chci vykonávat tvé rozkazy.*
- 74. Saňdžaja pravil: Tak jsem vyslechl rozmluvu mezi Vásudévou a synem Prthy, jehož duše je veliká. Bylo to něco neslýchaného, takže se mi ježily vlasy.*
- 75. Z milosti Vjási vyslechl jsem toto nejvyšší tajemství o józe, když o něm mluvil Pán jógy, sám Krišna.*
- 76. Ó králi, raduji se znovu a znovu, když znovu a znovu vzpomínám na tuto podivuhodnou a posvěcující rozmluvu mezi Krišnou a Ardžunou.*
- 77. A také znovu a znovu takto vzpomínaje, na podivuhodnou postavu Pána, oddávám se velikému údivu, ó králi, a znova a znova se raduji.*
- 78. Kdekoli je Krišna, Pán jógy, kdekoli je syn Prthy, lukostřelec, tam jsou také pevně zakotveny štěstí, vítězství, úspěch a moudrost ve skutecích — tak je!*

Neznámé pojmy, termíny a jména hledejte ve vysvětlivkách na konci knihy. Poznámky přímo na stránce se týkají pouze odlišného čtení (překladu).

Poznámky K. W. v původním vydání knihy se zabývají převážně odkazy na citace křesťanských mystiků, hledají paralely a podporu např. ve výrocích Kerninga, Böhmeho, Eckharta a v citátech z Bible. Dnes ovšem je již východní mystika (již reprezentuje např. Bhagavadgíta) na západě zavedeným systémem, který není nutné opírat o výroky křesťanských autorit. Mimoto autor poznámek v nich uplatňuje své pojetí mystické práce, kterému odpovídají nejen poznámky, ale někdy i deformace překladu zdrojového textu (viz např. verše 6/46-47 nebo 8/27-28), kterými se nejspíše snažil vytvořit autoritativní podporu pro své pojetí mystické práce, založené hlavně na koncentracích.

SLOVNÍČEK:

Zdroje:

H – Hinduismus: Dušan Zbavítel a další, Argo 2007

LVM – Lexikon východní moudrosti: kolektiv, Votobia 1996

MMSN – Malý mystický slovník naučný: Květoslav Minařík, Canopus 2013

EIM – Encyklopedie indické mytologie: Jan Filipický, Libri 1998

KW – Karel Weinfurter (Bhagavad-gita, Zmatlík a Palička 1935)

B – Bhagavadgíta (přel. Jan Filipický a Jaroslav Vacek, Votobia 2000)

Ačjuta - „pevný, trvalý“, jedno z přívěsků boha Kršny.

Áditjové - H: synové Aditi, védské bohyně, personifikující nekonečné prostory vesmíru. Podpírá nebeskou klenbu, podporuje veškeré bytí a je krávou-živitelkou. Skupina Áditjů zahrnuje hlavní védská božstva, především Indru, Višnu, Varunu, Mitru, Rudru, Púšana a Tvaštra. Později k nim byl přiřazen též sluneční bůh Savitr (či Vivasvant) a postupem doby jejich počet vzrostl na dvanáct. V epickém období počalo být epiteton Áditja spojováno především s personifikací Slunce, s bohem Súrjou.

ahankára – LVM: ego, jáství, osobivost, vědomí vlastní individuality, je součástí vnitřního orgánu antahkarana, který umožňuje veškeré duchovní pochody. Ahankára je podněcovatelem myšlení a vytváří iluzi, že je jedinečným, ode všeho ostatního odlišeným bytím. Touto dvojností vztahu subjekt-objekt vzniká klam způsobující, že vnímáme brahma, které je jediné, samo bez druhého, jako mnohotvárnost jevového světa májá. Všechny vjemy, pocity, žádosti i volní činnost jsou automaticky a přirozeně spojeny s ahankárou.

Ardžuna – EIM: („bílý“), legendární postava prince z rodu Pánduovců, jednoho z hlavních hrdinů staroindického eposu Mahábhárata. Protože jeho otci, králi Pánduovi, kletba nedovolovala, aby se dotkl ženy, využila královna Kunti kouzelné průpovědi, jejímž prostřednictvím počala syna s vládcem bohů Indrou. Od dětství se Ardžuna cvičil v užívání zbraní, zejména oštěpu a luku, a při turnaji na dvoře páňčálského krále získal pro sebe i své bratry ruku princezny Draupadí. Když se schylovalo k velké bratrovražedné válce mezi spřízněnými rody Pánduovců a Kuruovců na Kuruově poli, Ardžunu zachvátily pochybnosti, zda má právo pozdvihnout zbraň proti pokrevním příbuzným. Aby rozptýlil Ardžunovu nevědomost, vyložil mu jeho vozataj, božský Kršna, na bojišti své učení o vesmírném řádu a lidské povinnosti v podobě nábožensko-filozofické básně Bhagavadgíty.

ašvattha – H: posvátný fíkovník (*Ficus religiosa*) neboli pípal, který se v Indii dodnes těší značné vážnosti a symbolizuje fenomenální svět. Kořeny tohoto fíkovníku se neztrácejí podobně jako u jiných stromů uvnitř pně, nýbrž vyvstávají na povrchu jako mohutné žíly a končí až ve větvích...

Ašvattháman - „silný jako kůň“, syn Dróny, společného učitele Kuruovců i Pánduovců. V průběhu bitvy na Kuruovském poli mu připadla nevděčná úloha ujmout se velení nad zbytky kuruovských vojsk jako jejich poslední vojevůdce. Smutně proslul tím, že v době příměří v nepřátelském ležení ve spánku zavraždil pět dětí bratří Pánduovců a jejich společné manželky Draupadí.

Ašvinové – H: božští blíženci, synové Vivasvanta a dcery boha Tvaštara nymfy Saranjú, kteří je zplodili, když na sebe vzali koňskou podobu. Jsou bohy ranního a večerního soumraku nebo Jitřenky a Večernice, přitom mají funkci lékařů bohů a jsou přátelsky nakloněni lidem.

átman – (LVM): skutečné, nesmrtelné já člověka, které je v západním světě označováno jako duše. Je nezúčastněným divákem džívy, existuje mimo tělo a myšlení a jakožto absolutní vědomí je identické s brahma. (MMSN): „svůj“; kosmické Já božské povahy, nesmrtelná a nepomíjející podstata každého jedince, jež se v člověku upevňuje a zosobňuje silou sebeuvědomění. Též psychicko-fyziologická kvalita, která odpovídá pojmu duše; podle své podstaty je ryze duchovní, nehmotná, jednotná, neproměnná, bez obsahu a nesmrtelná. Synonymum brahman v mikrokosmu.

Bharatovec - potomek Bharatův, zde patronymické označení krále Dhrtaráštry, dále většinou jako epiteton jeho synovce Ardžuny. Bharata, jeden z velkých patriarchů indické mytologie, je považován za syna krále Dušjanty a půvabné Sakuntaly, od jehož jména tradice odvozuje pojmenování indoganžské planiny (Bháratavarša) i dnešní název Indie (Bhárát). Celá Mahábhárata čerpá námět ze života Bharatových potomků, a tato skutečnost se odráží i v samotném jejím názvu, který lze přeložit jako „Velké vypravování o Bharatovcích“.

Bhíma - „strašlivý“, druhorozený z pěti bratří Pánduovců, syn Kunti a boha větru Vájua. Měl hřmotnou postavu, nadlidskou sílu, neuhlazené chování a divokou odvahu, k nepřátelům byl zavilý a pomstychtivý.

Bhíšma - jedna z hlavních postav Mahábháraty, vynikající nade všechny ostatní hloubkou životní moudrosti a silou morálních kvalit, syn krále Šántanua a bohyně Gangy. Aby nestál v cestě novému sňatku svého otce s krásnou Satjavatí, složil slavnostní přísahu, že se nikdy neožení ani nezplodí žádné potomstvo, a tato nesmírná oběť mu vynesla přízvisko Bhíšma (Strašlivý). Ve sporech mezi Kuruovci a Pánduovci Bhíšma jakožto nejstarší člen Kuruova rodu často využíval své autority k tomu, aby zabránil nejhoršímu. Poté, co obě strany vstoupily do války, postavil se po bok Kuruovců a desátého dne rozhodující bitvy na Kuruovském poli smrtelně raněn padl.

Bhrgu – EIM: „palič“, legendární světec, jenž první ovládl tajemství obětního ohně, když jej božský Mátarišvan přinesl jako dar lidem. Často bývá spojován s bohem ohně Agnim, za jehož syna je někdy považován. Když se jednou velcí mudrcové nemohli shodnout na tom, který z bohů je nejvíce hoden uctívání, požádali Bhrgua, aby jejich při rozhodl. Kněz nejprve navštívil Šivu, avšak ten byl příliš zaneprázdněn svou manželkou a hosta nepřijal. Nevšímavě se k němu zachovali Brahma, zaujatý učenými výklady panditů, a Bhrgu proto oba označil za nehodné

úcty ctnostných lidí. Když pak dorazil do příbytku Višnuova, ochránce vesmíru spal; pohoršený takovou leností, kopl jej světec do hrudi. Višnu se však nejenom neurazil, ale projevil naopak starost, zda si Bhrgu tím úderem neublížil, omluvil se, že tak vzácného hosta náležitě nepřivítal, a na prsou, kde se jej dotkla mudrcova noha, si na věčnou památku ponechal šťastné znamení (šrívatsa). Zkouška tedy vyzněla jednoznačně ve Višnuův prospěch. Jindy se asurové (démoni), poražení ve válce s bohy, obrátili na Bhrguovu manželku s žádostí o pomoc a ta počala shromažďovat síly k odvetě neobyčejně tvrdou askézí. Aby jí v tom zabránil, vrhl po ní Višnu svůj disk a srazil jí hlavu. Za to jej Bhrgu proklel, že se sám musí zrodit v lidské podobě a zakusit bolest odloučení od své manželky; kletba se naplnila v osudu Rámy, jednoho z Višnuových vtělení. Jeden z rišiů, dávných indických mudrců, zřeců. Zvláštní místo mezi nimi zaujímá deset pradžapatiů („pánů tvorstva“), duchovních synů boha Brahmy, za jejichž přispění byl stvořen svět. Nejčastěji se k nim řadí Angiras, Atri, Bhrgu, Dakša, Kratu, Maríči, Nárada, Pulaha, Pulastja a Vasištha.

bhúta – MMSN: oživený tvar, např. bludný duch nebo duch zemřelého, který zapomněl na vyšší principy bytí pro své pudové já. Také astrální reprodukce bytostí, které vznikly činností chtivé mysli. Takováto činnost neustále zaměřená na konkrétní pojmy zanechává mnoho zplodin, které se oddělují od bytí jako smrtelná astrální slupka (larva), přežívající tělo. Proto jsou bhútové lemurovitými obyvateli duševní sféry lidí a vnímají je ti, kdo jsou dosti senzitivní...

brahma – MMSN: (také brahman) výraz pro boha jako absolutno; absolutní realita, beztvará podstata, princip božství. Na rozdíl od Brahma, což je výraz pro Boha Stvořitele. LVM: věčné, nepomíjející absolutno, nejvyšší nedvojná skutečnost védántové filosofie (nezaměňovat s Brahma); brahma je pojem, k němuž v dualisticky pojatých náboženstvích neexistuje ekvivalent...

brahmačarja – zdrženlivost, cudnost

Brahmův den – EIM: Brahma (bůh stvořitel) zahájil proces tvoření tím, že zplodil šest až devět „duchovních synů“, demiurgů, kteří se na jeho popud stali praotci lidí, zvířat, bohů i démonů. Trvání vesmíru je omezeno na jediný Brahmův den, který čítá 4 320 000 lidských let; na jeho konci vše stráví oheň, jenž se skrývá ve vodách, a pouze bohové, světci a prvky přetrvávají noc, kdy stvořitel nabírá síly na příštím den. Brahmův život trvá sto božských let (311 040 miliard pozemských roků); jakmile vyprší čas, který mu byl vyměřen, zaniká spolu se všemi bohy, démony i s celým vesmírem a z výsledného chaosu povstává nový Brahma, jenž zahájí aktem tvoření další kosmický věk. – MMSN: ...čtyři věky, jugy - zlatý (krtajuga), stříbrný (trétajuga), železný (dváparajuga) a černý (kalijuga) ... 1 728 000 roků; 1 296 000 roků; 864 000 roků a 432 000 roků, což činí celkem 4 320 000 roků. Toto období nazývají mahájuga. Božstvo, jež čas ovládá, jmenuje se Manu a vládne asi 308 a půl miliónu let, což je jedna manvantara. Po periodě 71 mahájug je tento Manu nahrazen jiným. 14 Manuů s mezidobami tvoří období zvané kalpa, jež obnáší $432 \cdot 10^7$ roků. Každý světový systém má jednoho Brahma jako stvořitele, jednoho Višnu jako udržovatele a jednoho Rudru nebo Šivu jako ničitele. Brahma je nejmladší, Rudra nejstarší. Přitom jeden den Brahmy (viz Brahmův den) pozůstává z jedné kalpy a stejně tak i jeho noc (viz Brahmova noc). Délka života Brahmy je 100 Brahmových roků, což je $31\,104 \cdot 10^{10}$ roků.

bráhman – MMSN: příslušník nejvyšší kasty v hinduismu, často kněz – obětník. Svůj původ odvozují od bohů ze šerého dávnověku. Jejich kněžský úřad se dědí, takže zůstává v týchž rodinách po celá staletí.

buddhi – (MMSN): inteligence, porozumění; rozum v buddhistickém pojetí. Tedy nikdy pouze funkce mozku, nýbrž oblast kvalit, v níž sídlí bohové vyššího řádu. V biofyzikálním smyslu nadtělesná kvalita, která obdařuje denní vědomí poznáním.

Čékitána - proslavený bojovník, účastník velké bitvy na Kurukšétře na straně Pánduovců.

Čtyři Manuové – KW: jsou duchovní praotcové lidského pokolení, jsou to zosobněné tvůrčí božské myšlenky, jichž v každé manvantaře se objeví čtrnáct. Podle jedné indické autority nevztahuje se počet čtyři na Manu, nýbrž na čtyři syny Brahmy: Sanandanu, Sanaku, Sadanandu a Sanatkumaru, Tito čtyři Synové Brahmy se snažili v prvních dobách světové historie dosáhnout konečného osvobození spojením se s božstvím, ale nedospěli k nejvyššímu cíli a jsou v této době ochránci cesty do Nirvány.

Dévadatta - „bohy daná“, jméno válečné lastury, kterou Ardžuna získal darem od svého otce, vládce bohů Indry.

Dhrštadjumna – H: „smělé nádherý“, syn paňčálského krále Drupady. V bitvě na Kurukšétře byl jmenován vrchním velitelem pánduovských armád a vyznamenal se tím, že v osobním souboji zabil mistra válečného umění Drónu, odvěkého nepřítele svého otce. Sám byl pak ve spánku udupán k smrti Drónovým synem Ašvatthámanem.

Dhanandžaja – „dobyvatel bohatství“, přízvisko Ardžuny.

Dhrštakétu – H: „smělý vůdce“, čedijský vládce, švagr Nakulův, který v bitvě na Kuruovském poli bojoval na straně Pánduovců.

Dhrtaráštra – H: „držitel říše“, syn Vjásův, bratr Pánduův a otec sta bratří Kuruovců. Jeho manželkou se stala gandhárská princezna Gándhárí, která z lásky k němu chtěla sdílet jeho slepotu, a proto neustále nosila na očích neprodyšný obvaz. Když jí jednou Vjása přislíbil splnit každé přání, prosila ho, aby ji obdařil stovkou synů. Její těhotenství pak trvalo dva roky a nakonec porodila živou tkáň, kterou Vjása rozdělil na sto a jeden díl a uzavřel do džbánů. Když se z jednoho z nich zrodil nejstarší Durjódhana, objevilo se tolik nepříznivých znamení, že přátelé Dhrtaráštru prosili, aby ho zavrhl, ale slepý král rozhořčeně odmítl. Do měsíce se pak narodilo zbývajících 99 synů a jedna dcera.

Draupadí – H: dcera krále Paňčálů Drupady, hrdinka Mahábháraty, společná manželka bratří Pánduovců. Narodila se Drupadovi při oběti z plamenů obětního oltáře a nadmíru vynikala tělesnými půvaby. Aby jí pomohl při výběru ženicha, uspořádal pro ni otec velkolepou slavnost, při níž si směla sama zvolit svého budoucího partnera. Nápadník měl prostřelit pohyblivý kroužek pěti šípy z obrovského luku, aby získal Draupadí za ženu. Jediný Ardžuna obstál a nevěstu si odvedl. Když se s ní bratři blížili k domovu, již z dálky volali na matku, že je osud obdařil velkým pokladem. Nic netušící Kunti jim odpověděla, aby ho užívali společně, a tak se Draupadí stala společnou ženou všech pěti Pánduovců. Jejím oblíbencem však zůstal Ardžuna, jehož další sňatek se Subhadrou v Draupadí vyvolal prudké záchvaty žárlivosti.

Dróna – EIM: („vědro“), legendární lučištník a učitel válečného umění, hrdina eposu Mahábháraty. Povstal ze semene, jež kajícník Bharadvádža vypustil do vědra při pohledu na koupající se vílu Ghrtáčí. Vyrůstal v poustce svého otce spolu s paňčálským princem Drupadou a oba mladíci se velice sblížili. Když se však Drupada stal králem, pohrdl přátelstvím prostého bráhmána a vzbudil v jeho srdci touhu po pomstě. Jako vynikající znalec všech způsobů boje byl Dróna vybrán, aby seznámil kuruovské a pánduovské prince se základy vojenství. Přijal tento úkol pod podmínkou, že si jeho žáci nabyté znalosti prakticky ověří ve válce s Drupadou. V tažení proti paňčálskému království Pánduovci skutečně zvítězili a hrdého vládce vzali do zajetí. Dróna jej s ohledem na společně prožité dětství propustil na svobodu a vrátil mu polovinu jeho držav; druhou si ponechal jako zástavu. Drupadovy vděčnosti se nicméně nedočkal a při roztržce mezi Kuruovci a Pánduovci se oba někdejší druhové ocitli v nepřátelských táborech. Dróna stranil Kuruovcům a po Bhíšmově smrti se ujal vrchního velení jejich vojsk. Třináctého dne bitvy zabil v boji Drupadu a sám zahynul o den později rukou Drupadova syna Dhrštadjumny.

Drupada – EIM: legendární vládce kmene Paňčálů obývajícího oblast kolem Barélí v dnešním svazovém státě Paňdžábu. Jeho otec Pršata byl dlouhou dobu bezdětný, a proto se uchýlil do lesů, kde se oddal askezi s cílem získat dědice. Když jednoho dne zahlédl vílu Ménaku zahalenou do průsvitného roucha, neovládl se a vypustil sémě na zem. Naplněn studem učinil chvatný krok (drupada) a sémě přišlápl. Zárodek však zůstal naživu a z něj

povstal syn Drupada. Byl svěřen na vychování poustevníku Bharadvádžovi, který se o něj staral jako o svého syna. Když se princ posléze ujal vlády nad paňčálským královstvím a prohrál válku, kterou vyvolala jeho roztržka s dávným přítelem z dětství Drónou, ovládla jej myšlenka na odvetu. Podstoupil kruté pokání a nakonec uspořádal mocnou oběť, jež mu měla zajistit narození potomka. V průběhu obřadu povstal z ohňového oltáře bojovník v plné zbroji a nebeský hlas zvěstoval, že se stane strůjcem Drónovy záhuby. Dostal jméno Dhrštadjumna a po letech jako vrchní velitel pánduovské armády skutečně připravil Drónu o život. Durjódhana – prvorozený syn krále Dhrtaráštry, nejstarší ze sta princů kuruovského rodu.

Durjódhana – H: „ten, s nímž je těžké bojovat“, nejstarší z Kuruovců. Ještě jako nadutý a zlomyslný chlapec pojal smrtelnou zášť vůči svým bratrancům Pánduovcům a strojí jim nesčetné úklady. Když jeho otec Dhrtaráštra jmenoval následníkem trůnu místo něj svého synovce Judhišthiru, vymohl si od něho příkaz, kterým byli Pánduovci vypovězeni ze sídelního města. Později vyprovokoval své bratrance ke hře ve vrhcáby, a připravil je tak o veškerý majetek i osobní svobodu. Výsledkem odvetného utkání byla další prohra Pánduovců, kteří se museli odebrat na třináct let do vyhnanství. Když jim po návratu z exilu odmítl jejich dědičný podíl vydat, roztržka vyústila v osmnáctidenní bratrovražednou válku na Kuruovském poli.

Džanaka – B: legendární vládce Mithily, otec Sítý, hlavní hrdinky eposu Rámájany. Připisuje se mu výrok: „Kdyby Mithila lehla popelem, neztratil bych nic z toho, co je mé,“ který je dokladem toho, že překonal bludnou představu vlastnictví (mamatva), spojenou s nesprávným ztotožněním pouhé tělesnosti s pravým já člověka (átmanem). Poznání pomíjivosti fenomenálního světa a všech jeho statků Džanaku naplnilo touhou uchýlit se do ústraní jako kající, ale přesto se rozhodl žít nadále aktivním životem zasvěceným nezištnému plnění všech povinností, jež mu ukládal jeho kšatrijský stav.

Džanárdana – B: „ten, jenž znepokojuje lidi“, tj. nepřátele, epiteton Kršny (Višnu).

Gándíva - B: zázračný luk měsíčního boha Sómy, kterým bůh ohně Agni obdaroval Ardžunu.

Góvinda – B: „hledáč krav“, přezdívka Kršnova.

Gudákéša – B: „ten, jenž má vlasy do vrkoče“, přízvisko prince Ardžuny. Pokusy odvodit význam jména ze spojení slov „gudáka“ a „íša“ (dosl. „pán spánku“, tj. ten, který ovládl spánek) jsou nepřesvědčivé.

guny – MMSN: „vlastnosti“; tři základní složky pralátky, kvality kosmické energie: tamas, radžas, sattva. Jejich kombinací vzniká mnohotvárná (druhotná) příroda. V sattvě převládá světlo pravdy, lehkost a klid. V radžasu neklid a moc žádosti. V tamasu nevědomost, hutnost a temnota. Sattva převažuje u bohů, ostatní dvě u nižších bytostí. Jógín může tuto vesmírnou sílu identifikovat jako „nositele sklonů“. Sklony lze charakterizovat jako odpuzování (tamas), přitahování (radžas) a ovládání (sattva). Vzhledem k tomu lze guny považovat za projevy psychického elektromagnetismu.

Hršíkéša – „ten, jehož vlasy jsou zježeny“, podle jiného výkladu „pán smyslů“, jedno z epitet Krišny.

Ikšáku – H: zakladatel sluneční dynastie, nejstarší syn Manuův.

jakšové – EIM: v indické mytologii skupina polobožských bytostí, šotků či skřetů, obývajících hory, pole a lesy, kteří jsou většinou příznivě nakloněni lidem, avšak nezřídka působí i zlo. Zpravidla sídlí v kmenech stromů, střeží poklady ukryté mezi jejich kořeny a neplodným ženám dokáží zajistit, aby počali. Protože dovedou po libosti

měnit podobu, není si před nimi nikdo jistý: mohou se proměnit třeba v krásnou ženu a působí choromyslnost či jiné neduhy. Tvoří družinu vládce bohatství Kubéry a svůj původ odvozují od boha Brahmy či od bohyně Háríti.

Judhišthira – B: nejstarší z Pánduovců, syn boha Dharmy a Pánduovy manželky Kunti. Byl slaven jako ztělesnění pravdy, ctnosti a spravedlnosti. Vyrostl na kuruovském dvoře svého strýce Dhrtaráštry a pod vedením Drónovým dosáhl velké zručnosti v ovládání všech druhů zbraní, především kopí. Po vítězství nad Kuruovci nastoupil na uprázdněný trůn v Hastinápuře a spolu s bratry vládl plných třicet šest let. Rostoucí výčitky svědomí a lítost přiměly Pánduovce hledat trvalejší hodnoty a vedly k jejich rozhodnutí opustit tento svět. Judhišthira se vzdal trůnu a provázen bratry i věrnou Draupadí nastoupil dalekou a strastiplnou pouť k sídlům bohů v nebetýčném Himálaji.

juga – viz Brahmův den

Jujudhána – B: „žádostivý boje“, jméno Kršnova vozataje a velkého válečníka, spojence Pánduovců.

kalpa – LVM: světový cyklus, světové období. Jeden den boha Brahmy. Další podrobnosti viz heslo **Manu**.

Kámadhuk – V: zázračná kráva hojnosti, která svému majiteli splnila jakékoli přání. Přišla na svět jako jeden z pokladů získaných při kvedlání mléčného oceánu a stala se vlastnictvím mudrce Vasišty.

Kapila – B: (asi 5. st. př. n. l.), pololegendární mudrc, zakladatel sánkhjové filozofie. V Bhagavadgítě se mu dostalo čestného místa mezi dokonalými světci (siddhy) hlavně proto, že její učení je vybudováno především na filozofické koncepci sánkhji. – EIM: („zbarvený jako opice“, „rusovlasý“), legendární mudrc, zakladatel sánkhjové filozofie, který žil pravděpodobně v 7. století př. Kr. a je tradičně považován za vtělení boha Višnu. Vyobrazován bývá s osmi pažemi, v nichž třímá disk, hůl, pluh, meč, nádobu na vodu, smyčku a lasturu. Světec téhož jména je v puránách spojován s legendou o sestoupení Gangy z nebe na Zemi. Podle pověsti se panovník Sagara ze Sluneční dynastie jednou rozhodl uspořádat oběť koně, avšak bůh Indra mu obětní zvíře uloupil a ukryl je v podsvětí. Sagara vyslal svých šedesát tisíc synů, aby mu hřebce přivedli zpět, a ti jej našli poblíž místa, kde seděl mudrc Kapila pohroužený v meditaci. Vytržen ze soustředění pohlédl na hlučící Sagarovy syny hněvivým zrakem a jeho pohled vetřelce v okamžiku spálil na popel. Povinnosti vykonat za zesnulé pohřební obřady se ujal jejich prasynovec Bhagířatha, který mocí svého pokání dosáhl toho, že posvátná ganžská voda skropila ostatky jeho příbuzných, a zajistil jim tak místo mezi předky.

Karna – B: nemanželský syn Kunti a slunečního boha Súrji před jejím sňatkem s Pánduem. Když antagonismus mezi Kuruovci a Pánduovci přerostl v otevřené nepřátelství, Karna se připojil na stranu Durjódhanovu, přestože věděl, že Pánduovci jsou jeho nevlastními bratry. Když v souboji s Ardžunou Karnův válečný vůz uvázl v blátě a Karna sestoupil, aby ho vyprostil, Ardžuna na radu Kršnovu na něj proti všem pravidlům poctivého boje zaútočil a připravil ho o život.

Káší – sídelní město kmene Kášijů, dnešní Váránasí (Banáras).

Kéšava – „vlasatý, zářící“, přídvisko Kršny (Višnu).

Krišna = Kršna

Krpa – B: mocný bojovník, účastník bitvy na Kurukšétře na straně Kuruovců. Byl jedním ze tří Kuruovců, který přežil krvavou řež až do konce. Za to, že se spolu s Ašvatthámanem zúčastnil zákeřného přepadení pánduovského tábora a vyvraždění synů Draupadí, byli oba stiženi kletbou dlouhověkosti, aby po staletí utrpení na tomto světě pykali za svůj zločin.

Krišna (Kršna) – B: „černý“, jedno z vtělení boha Višnu, v Mahábháratě vládce kmene Jádavů. V bitvě na Kuruovském poli sloužil jako vozataj Ardžuny. V hinduistickém panteonu zaujímá Kršna jedno z nejpřednějších míst a indická mytologie přímo oplývá příběhy o něm. Narodil se jako syn jádavského vládce Vasudévy a princezny Dévakí. Vyrůstal na pastvinách Vrndávany ve společnosti pastýřů a pastýřek. Bhagavadgíta ukazuje Kršnu v plném jeho božském majestátu nejvyššího pána všehomíra. V Mahábháratě však je líčen se všemi slabostmi lidské přirozenosti. V průběhu boje na Kuruovském poli Kršna projevuje značnou popudlivost, nabádá své spojence k nečestným úskokům a v souladu se svým přesvědčením, že lež je starší než pravda, podněcuje šíření nejruznějších falešných zvěstí, aby tábor nepřítele pomohl morálně rozložit. Jedna z takových poplašných zpráv, kterou Kršna vypustil, Pánduovcům pomohla zdolat nepřemožitelného Drónu, poněvadž ten v zármutku nad domnělou smrtí svého syna Ašvatthámana složil zbraně a dal se bez odporu zabít.

Historicky Šrí Krišna přišel na Zemi na konci Dvápary-jugy, o půlnoci osmého dne temné poloviny měsíce Šravana. To odpovídá 19. červenci roku 3228 před Kristem. Bylo to v Mathuře v Kamsově vězení, odkud byl přenesen do Gókuly. První tři roky žil v Gókule, pak ve Vrindávanu a Nandagrámu. V jedenácti letech opustil Vrindávan a vydal se do Mathury, kde žil osmnáct let. Posledních devadesát šest let prožil ve Dvārace. Pro zajímavost můžeme uvést, že Bhagavad-gíta vyslovil, když Mu bylo okolo devadesáti let. Jakožto Nejvyšší Pán, Nejvyšší Osobnost Božství, ale nikdy nezestárl. Neustále, i v „pokročilém věku“ vypadal jako šestnáctiletý mladík. Své zábavy projevoval na Zemi po dobu sto dvaceti pěti let. Ukončil je 18. února roku 3102 před Kristem, kdy začal současný věk hádek a pokrytectví, věk Kali.

kšatrija – MMSN: příslušník druhé hinduistické kasty vládců a válečníků.

kšétradžña – LVM: „znalec pole“; ten, kdo zná vše, co se odehrává na poli života, těla a myšlení.

Kuntí – B: dcera jádavského krále Šúry, manželka Pánduova, matka Karny a tří z pěti bratrů Pánduovců. Na vychování ji její otec dal svému bezdětnému bratranci Kuntibhódžovi, na jehož dvoře strávila dětství až do dospělosti. Jako dívka projevila bezmeznou oddanost světci Durvásasovi, který ji za odměnu obdařil kouzelným talismanem, s jehož pomocí mohla dosáhnout milostného spojení s kterýmkoli z bohů. Aby jeho účinnost vyzkoušela, přivolala si ihned boha slunce Súrju, který nedbal na její protesty a zplodil s ní syna Karnu. Po svatbě s Pánduem se stala s třemi dalšími bohy (Dharmou, Vájuem a Indrou) matkou Judhišthiry, Bhímy a Ardžuny, a poté propůjčila své kouzlo druhé Pánduově manželce Mádrí, kterou Ašvinové obdařili dvojčaty Nakulou a Sahadévou. Po bitvě na Kurukšétře se Kunti uchýlila do ústraní v lesích a při velkém lesním požáru přišla o život.

Kuntibhódža - vládce národa Kuntíů, adoptivní otec Kuntí, pozdější manželky Pánduovy a matky tří z pěti pánduovských princů.

Kuru – EIM: legendární vládce z Měsíční dynastie, odvozuující svůj původ od praotce Bharaty a dále do minulosti od samotného boha Višnu. Panoval v severozápadní Indii, v oblasti Kuruova pole (Kurukšétrý), které se později stalo dějištěm bitvy popisované v Mahábháratě. Jeho potomky byli zakladatelé obou znepřátelených rodů, mezi nimiž došlo k bratrovražednému zápasu, Dhrtaráštra a Pándu, avšak v pravém slova smyslu byli Dhrtaráštrovi synové pouze Kuruovci, neboť Pánduovy děti zplodili za něj různí bohové.

kútaśtha – LVM: „neměnný, stojící na samém vrcholu“; nepomíjející pravé já, které stojí mimo veškeré změny a pomíjivost. Je to absolutní vědomí, které přebývá v každém člověku odděleno od těla a myšlení, identické s átmanem. Jednoznačně je tento pojem objasněn v Pañčadaší.

Mádhava – B: „potomek Madhuův“ (podle jiného výkladu „hubitel Madhuův“), přízvisko boha Kršny.

Madhu – B: „med“, legendární praotec Kršnova rodu, též jméno jednoho ze dvou démonů; kteří se ukryli ve Višnuově uchu s cílem zničit boha Brahma, spočívajícího na lotosu, jenž vyrůstá z Višnuova pupku. Višnu je však včas objevil, zabil a z jejich tuku (méda) uhnětl zemi (médiní).

Madhusúdana – „hubitel Madhuův“, přívěsko Kršnovo.

manas – H: jedna ze základních kategorií hinduistické psychologie, označení šestého smyslu, obdařeného schopností vnímat a uspořádávat počítky, které člověku zprostředkují jeho smyslové orgány. Je sídlem paměti, vědomí (čétana), představivosti (kalpana) a snažení (prajatna), umožňuje vnímání (pratyakša) a je schopna i vyššího citění (čaitanja). Jednou svou částí je zaměřena dovnitř (antahkarana, „vnitřní orgán“, lokalizovaný v srdci), kde je přímo napojena na buddhi a vykonává úlohu lidského svědomí. V upanišadách je souvztažnost tělesné a duševní stránky osobnosti přirovnávána ke kočáru: vozatajem je já (átman), tělo představuje vůz, manas uzdu a otěže, smysly (indrijáni) jsou koňmi, hmota (dravja) tvoří cestu a cílem je zklidnění (šamana). – MMSN: uvádí: ...rozumová mysl, schopnost racionálního uvažování; myslící princip, který se sráží v jáství, v ego. Je to vlastně mentální energie, která umožňuje poznání, neboť dovede konfrontovat rozličné skutečnosti a tím je reálně správně hodnotit.

Manu – H: hinduistická mytologie uvádí celkem 14 Manuů, z nichž každý vládne jedné světové epoše, která je zvána dobou Manuovou (manvantara) a končí kataklyzmatem světa. Praotcem lidstva přítomného čtvrtého věku (kalijuga) je v pořadí sedmý Manu, po svém otci bohu slunce Vivasvantovi zvaný Vaivasvata. – EIM: („myslící“, tj. člověk), mytický praotec lidského rodu, polo-božská bytost, která v průběhu kosmické epochy zvané manvantara (Manuova éra) vykonává vládu nad světem. Hinduistické kosmogonické traktáty uvádějí jména čtrnácti Manuů, z nichž každému je vymezen určitý časový úsek, na jehož konci následuje potopa světa. Podle tradice vládne každý Manu po dobu jednoho velevěku (mahájuga), který trvá 4 320 000 pozemských let; některé prameny však uvádějí, že den a noc Brahmy v délce dvou tisíc mahájug čili 8 640 000 000 let (eón zvaný kalpa) se dělí na čtrnáct období, během nichž se vystřídá oněch čtrnáct Manuů. Podle další verze se velevěk rozpadá na čtyři věky (juga), v jejichž průběhu dochází k pokračujícímu hmotnému i mravnímu úpadku. První z nich, krtajuga, který trval 1 728 000 let, byl ve znamení pravdy, spravedlnosti a všeobecného blahobytu. Lidé neznali závist, podvody, pýchu, nenávist, krutost ani jiné neřesti, byli si rovni, vyznávali jedinou víru a dosahovali všestranného rozvoje duševních i tělesných schopností. Dožívali se úctyhodného věku čtyři tisíc let a k narození potomka tehdy stačilo pouhé přání. Tento věk byl érou Manua zvaného Svájambhuva, protože se zrodil jako potomek „svěbytného“, o sobě existujícího (svajambhú) stvořitele Brahmy. Na počátku se prý Brahma rozdělil na mužskou a ženskou polovici a tento prvotní manželský pár, Manu a Šatarúpa, zplodil deset pradžápatiů, z nichž povstalo lidské pokolení i veškeré tvorstvo. Následující věk (trétajuga), v němž žili Manuové Sváróčiša a Uttama, čítal 1 296 000 let a ve srovnání s předcházejícím obdobím tehdy mravnost poklesla o plnou čtvrtinu. Hlavní ctností v té době bylo vědění, vznikla potřeba obřadů a obětí, lidé počali za práci vyžadovat odměnu. Lidský věk se snížil na tři tisíce let a ke zplodění dětí bylo zapotřebí tělesného doteku. Další tři Manuové (Támasa, Raivata a Čákšuša) vládli světu během věku dvápara trvajícím 864 000 let, kdy se ctnost zmenšila o další čtvrtinu. Objevily se první nemoci, pohromy a neštěstí, došlo ke vzniku kast a již jen málokdo ctil pravdu a povinnost. Lidé se dožívali nanejvýš dvou tisíc let a rozplozovali se pohlavním stykem, který však plnil výhradně reprodukční funkci. Současný věk, kalijuga, započal v noci ze 17. na 18. února 3102 př. Kr. nástupem krále Paríkšita na trůn v Hastinápuře. Žijeme za vlády sedmého Manua zvaného po otci Vivasvánovi Vaivasvata, do jejíhož konce zbývá ještě bezmála 427 000 let. Spravedlnost představuje pouhou desetinu úrovně, již dosahovala za věku krtajuga, převládá hněv, pýcha, nenávist, chamtivost, chtíč, nešvár a nesnášenlivost, šíří se choroby, zvrhlost a zlo. Málokdo se dožije stovky let, lidé kladou nepřiměřený důraz na hmotné statky a uspokojování tělesných žádostí. Množí se případy mimomanželských styků, lehké ženštiny mnohonásobně převyšují počet ctnostných a cudných žen. Všeobecný úpadek se bude postupně dále prohlubovat, až Višnu v podobě Kalkího ohněm a vodou zničí svět, aby znovu nastolil božský řád a vládu mravní čistoty.

Mariči – H: první mezi bohy bouří, hromů, smrští a prudkých atmosférických poruch – Maruty.

Nakula – B: „promyka“, čtvrtý z pěti bratrů Pánduovců, syn jednoho z božských blíženců Ašvinů a Pánduovy druhé manželky Mádrí, který obzvláště proslul jako krotitel koní.

Nárada – EIM: „jenž dává lidem“, mudrc a kajícík, který v hinduistické mytologii často vystupuje v roli prostředníka mezi bohy a lidmi a s oblibou zasahuje do cizích záležitostí. Bývá řazen do skupiny deseti „duchovních“ synů boha Brahmy - pradžápatiů („pánů tvorstva“), jimž byla přisouzena role demiurgů, druhotných stvořitelů. Povstal prý z Brahmovy krku, čela či klína, ale je rovněž považován za syna mága Dakši a zřece Kašjapy. Protože si přál setrvat v cudnosti, neuposlechl příkazu svého otce, aby se zúčastnil procesu tvoření, a byl jím proklet, že v příštím životě bude mít nesmírnou slabost pro něžné pohlaví a zcela propadne smyslovým požitkům. Sám pak na oplátku Brahma proklel, že zahoří hříšným chtičem ke své vlastní dceři, což se později rovněž splnilo. V důsledku Brahmovy kletby se Nárada narodil jako gandharva (nebeský zpěvák a hudebník) Upabarhana, oženil se s padesáti nebešťankami a prožil v milostných radovánkách dva tisíce let. Jako vládce nebeských kůrů se rovněž stal patronem hudby a je mu připisován vynález hudebního nástroje víny. Na své hudební umění byl Nárada nezřízeně pyšný. Bůh Višnu jej však jednou zavedl do lesa, kde mu ukázal skupinu žen s useknutými či jinak zmrzačenými údý, které žalostně naříkaly bolestí. Tam se mudrc dověděl, že jsou to Ráginí, bohyně představující různé melodie, které sám svým chybným přednesem takto zmrzačil. Podobně jej zahanbil rovněž opičí rek Hanumán. Jeho zpěv Náradu zaujal natolik, že odložil svou vínu na skálu a bez dechu naslouchal. Vlivem Hanumánovy písně se však kámen roztavil a vína v něm uvázla. Nárada se pak marně pokoušel vlastním zpěvem skálu obměkčit a nakonec byl nucen požádat Hanumána, aby mu hudební nástroj znovu uvolnil. - V mladší mytologii je Nárada častým hrdinou kršnovských legend. Jeho věštba varovala zloducha Kansu, že sklídí odplatu za své zločiny z Kršnových rukou a on to byl, kdo předpověděl zánik Kršnova rodu Jádavů. Kršna také Náradovi názorně předvedl působení kosmické iluze zvané májá. Došlo k tomu tak, že mudrce jednoho dne na procházce překvapil déšť. Aby nezmokl, vstoupil do nedaleké chatrče, setkal se tam s krásnou mladou dívkou a na první pohled se do ní zamiloval. Vzal si ji za ženu, měl s ní mnoho dětí a prožil řadu šťastných chvil. Náhle však přišla povodeň, manželku i s dětmi smetla do moře a rodinnou idylu v mžiku vystřídalo zoufalství. Tehdy se Náradovi zjevil Kršna a světec poznal, že nic z toho, co tak bytostně prožíval, se ve skutečnosti neudálo, že to byl jen klam a vidina, jako ostatně celý vezdejší svět.

Páňčadžanja – B: jméno válečné lastury Kršnovy, jež byla malá, štíhlá, černé barvy a sladce znějící.

Pándu – B: dosl. „bledý“, syn mudrce Vjasy a Vičitravírjovy manželky Ambáliky, nevlastní otec pěti bratrů Pánduovců. Jednou při lovu vystřelil na pářící se antilopy a srnce smrtelně poranil. Ve skutečnosti zasáhl poustevníka, který chtěl se svou manželkou okusit darů lásky ve zvířecí podobě. Byl za to umírajícím proklet, že i on jednou zemře v objetí ženy. Pándu z obavy před následky kletby žil se svými manželkami Kunti a Mádrí odříkavým životem, avšak nakonec přece jenom neodolal půvabům mladší z nich a na místě padl mrtev k zemi. V důsledku jeho nucené zdrženlivosti povstalo všech pět jeho synů z mimomanželského spojení: Kunti s bohy Dharmou, Vájuem a Indrou a Mádrí s nebeskými blíženci Ašviní.

Pánduovci – EIM: pět princů z kuruovského rodu, nevlastních synů vládce Pándua. Protože Pándu nemohl mít děti, souhlasil, aby mu jeho ženy zajistily potomstvo pomocí čarovné průpovědi. Starší královna Kunti si přivolala bohy Dharmu, Indru a Vájua, s nimiž zplodila Judhišthiru, Ardžunu a Bhímu; poté její spolu-manželka Mádrí stejným způsobem počala s božskou dvojicí Ašvinů syny Nakulu a Sahadévu. Protože všechny Pándu přijal za vlastní, počali se nazývat Pánduovci. Po Pánduově smrti nastoupil na trůn jeho bratr, slepý Dhrtaráštra, a Pánduovci vyrůstali na jeho dvoře spolu s Dhrtaráštrovými sto syny, kteří podle dávného zakladatele rodu nesli jméno Kuruovci. Mezi bratranci se záhy zrodila prudká revnivost, a když král Dhrtaráštra dal při volbě následníka trůnu přednost synovi Judhišthirovi před svým nejstarším synem Duijóddhanou, napětí přerostlo v otevřené nepřátelství. Výsledkem byla osudná bitva na Kuruově poli, která trvala osmnáct dní a přinesla záhubu všech

Kuruovců. Ani Pánduovci se však ze svého úspěchu, vykoupeného tolika oběťmi, nedokázali radovat. Předali vládu Ardžunovu vnukovi Paríkšitovi a odebrali se do Indrova nebeského království.

Pánduovec s opem ve znaku – H: Ardžunova válečná zástava nesla vyobrazení opičího krále Hanumána, symbol oddané služby, čistoty a odvahy. Podle indických komentátorů symbolizuje opice na Ardžunově praporci navíc tendenci k myšlenkové nestálosti, která se u tohoto válečníka projevila střídavě kladným a odmítavým postojem k nadcházející bitvě.

paramátman – LVM: „nejvyšší átman“; nejvyšší pravé já. Tento termín je často interpretován jako „světová duše“. Je absolutním vědomím totožným s brahma.

pole dharmy, pole Kuruů – H: Hlavní protagonisté Mahábháraty, Kuruovci (Kuruové) i Pánduovci, odvozovali svůj původ od společného prapředka, jímž byl Kuru, potomek Bharatův. Kuruovské pole (Kurukšétu) tvoří úzký pruh rovinaté země poblíž dnešního Dillí, nedaleko Pánipatu. Zde došlo podle tradice ke strašlivému masakru kšatrijů, jejichž krví naplnil bájný bráhmanský rek Parašuráma blízké jezero, a Mahábhárata sem umístila i nejslavnější bitvu legendární indické historie, rozhodující střet mezi spřízněnými rody Kuruovců a Pánduovců.

Boj mezi Kuruovci a Pánduovci je v alegorické rovině interpretován jako střetnutí mezi ideou dobra, spravedlnosti a posvátného řádu (dharma), symbolizovanou pěti syny Pánduovými, a silami zla, zlořádu a bezzákonosti (adharma), jež ztělesňují synové Dhrtaráštrovi. Bitevní pole, staroslavná Kurukšétu, je místem, kde každý z účastníků tohoto velkého zápasu, který je třeba vybojovat ve jménu práva, spravedlnosti a náboženské morálky, splatí dluh, jež mu ukládá jeho vlastní dharma — postavení ve společnosti a z toho vyplývající povinnost. Z těchto důvodů, ale i proto, že není pochybnosti o tom, jak celý zápas nevyhnutelně skončí, je zde pole Kuruů označeno jako pole dharmy.

prakrti – MMSN: prvotní příroda, substance (materia prima) jako protiklad Ducha. Také pralátka, z níž vznikl vesmír. Podle Bhagavadgíty je možno si prakrti představit jako lano o třech pramenech – gunách (sattva, radžas, tamas).

préta – LVM: „odešlý“; tito tzv. hladoví duchové představují jeden ze tří záporných druhů existence. Prétové jsou bytosti, jejichž karma je příliš dobrá na to, aby se přerodily v pekle (naraka), ale příliš špatná pro znovuzrození v podobě asurů. Podle tradičních představ mohou lakota, závist a žárlivost mít za následek zrození v podobě préty. Trýzní je hlad, protože mají obrovská břicha, ale ústa velká jen jako ouško jehly; kromě toho jsou vystaveni ještě nejružnějším jiným trápením.

Prtha - jiné jméno Kunti, matky tří z pěti Pánduovců; „synem Prthy“ je zde míněn Ardžuna.

Purudžit - bratr Kuntibhódžův, spojenec Pánduovců.

radžas – MMSN: jedna z gun, aspekt trojjevné kosmické pralátky prakrti pudící k neustálé činnosti, neklidu a strasti, honbě za smyslovými požitky; moc žádosti, vášeň. Nejvyšší z těchto tří projevů prakrti je sattva, druhý radžas a třetí tamas. Sattva je světlem pravdy, radžas, jak bylo řečeno, mocí žádosti a tamas silou spontánního uchopování nebo nevědomostí, prostoupenou pudy. Proto se říká, že sattva náleží bohům, kdežto radžas a tamas bytostem nižším.

rákšasové – EIM: („před nimiž je třeba se chránit“), v hinduistické mytologii skupina děsivých a krvelačných démonů, zapřísáhlých nepřátel lidí. Přebývají na pohřebištích, živí se lidským masem, maří oběd a loupi obětiny, dáví malé děti a ruší svaté muže při náboženských obřadech. Zvláštní moci nabývají za soumraku a s příchodem tmy, dovedou po libosti měnit podobu a pohybují se rychleji než vítr. Mají vesměs děsivé vzezření, jediné oko,

zrůdně pokřivené údy a obří postavy. Podle jednoho mýtu povstali z nehtu Brahmova palce u nohy, aby chránili (rakš) prapůvodní kosmické vody, podle jiných pramenů jsou potomky mudrce Pulastji či zřece Kašjapy. Pozemšťané, gandharvové i další polobožské bytosti jsou za své prohřešky často odsuzováni, aby se zrodili jako rákšasové a vysloužili si vykoupení v této strašlivé podobě.

Sádhja – H: označení božských bytostí nižšího řádu, personifikovaných védských rituů a modliteb. Sádhjové jsou pokládáni za syna boha Dharmy; je jich dvanáct až sedmáct.

Sahadéva – B: nejmladší z Pánduovců, syn jednoho z Ašvinů a Pánduovy manželky Mádrí. Proslavil se jako mistr v šermu, astronomii a chovu hovězího dobytka.

sáňkhja – MMSN: „výčet“; jeden z hinduistických filozofických systémů. Založil jej v 5. stol. př. Kr. mudrc Kapila. Jeho účelem je zničit utrpení, zabránit reinkarnaci a dosáhnout ztotožnění s Duchem univerza. Tento systém je považován za ateistický, jelikož odmítá diskusi o boží existenci. Za stvořitelský princip se považuje prakrti, čili prapříroda, materiální to původ všech věcí. Duch, zvaný puruša, nebyl nikdy stvořen ani netvoří, je nezměnitelný a nehmotný. Rozděluje přírodu na dvacet pět principů, z nichž jenom puruša je neměnný. Ostatních čtyřadvacet jsou: oko, ucho, nos, jazyk, hmatové tělo, viditelný tvar, zvuk, pach, chuť, mužství, ženství, životnost, ústroj myšlení, posuněk, mluva, prostor, tj. dutina ušní, nosní atd., hbitost, pružnost, přizpůsobivost, vzrůst, trvání, rozpad, nestálost a proměnlivost hmoty. Filozofie sáňkhja se racionálními názory podobá buddhismu, s nímž má mnohé společné prvky.

Saňdžaja (Sandžaja) – Jeden z hrdinů eposu Mahábháraty, rádce a vozataj slepého krále Dhrtaráštry, otce Kuruovců. Když došlo k válce mezi Kuruovci a Pánduovci, mohl díky zázračné schopnosti, kterou získal od mudrce Vjásy, sledovat vývoj situace na bitevním poli v dále.

Sátjaki - jiné jméno Kršnova vozataje Jujudhány.

sattva – MMSN: nejvyšší ze tří gun, složek kosmické energie prakrti, projevující se světlem, jasem, lehkostí, harmonií, čistotou. Druhý je radžas (neklid, moc žádosti), třetí tamas (nevědomost, hutnost, temnota).

Saubhadra - přízvisko Ardžunova syna Abhimanjua, jenž se zrodil ze spojení Ardžuny s Kršnovou sestrou Subhadrrou.

sóma – MMSN: původně posvátný opojný nápoj, který védský obětník (viz védy) obětoval stejnojmennému bohovi; později byla sóma ztotožňována s měsícem. Znamená též posvátný nápoj, jenž se vylévá z patra v ústech a kane do plexu solaris, do mystického slunce, které ji pohlcuje, takže je zmařena. Jógínové se s tímto stavem věcí nespokojí. Proto usilují o přemístění duchovního slunce a měsíce jsoucích v těle. To se děje především tak hlubokým ponořením v sebe, že se nástroj myšlení přenesení do srdce, kdežto citění do hlavy. Tím se cítění podrobuje rozumu, kdežto rozumu se vnucuje pochopení, které se projevuje formou soucitu. Tomuto stavu se říká výměna světla; je-li tato výměna dokonalá, získá rozum moudrost a cit principy odosobnění. To je znak mystické dokonalosti v příslušném smyslu. Pokud dokonalost není provázána mystickými silami a nadnormálními schopnostmi, je jistě spojena s neviností a tím s příslibem vykoupení prostřednictvím mravní očisty. V józe existují poučky o způsobu, jak přemístit tato světla vlastně čistě technicky. Zejména hathajóga na to myslí a sleduje tím hlavně to, aby sóma nebyla pohlcována sluncem, nýbrž aby přivedla k rozvoji síly měsíce. Od toho si hathajógínové slibují zachování života na libovolnou dobu. Ovšem přesto všechno můžeme duchovní hlediska považovat za důležitější, neboť ten, v němž byla světla přemístěna, žije moudrostí, což je tolik jako nesmrtelnost. Viz nektar.

sféry – KW: Všechny světy musí se vrátit v Boha, i když pro člověka jejich trvání je nekonečně dlouhé, totiž až do konce manvantary. Toto slovo znamená ohromně dlouhou periodu časovou, kdy svět je projeven. Je to tak zvaný

Brahmův den, kdežto po něm následuje Brahmova noc, čili pralaja. Poněvadž v české okultní literatuře nebyly dosud různé světy podle indických názorů podrobněji uvedeny, činím tak zde po prvé:

Višnu Purana uvádí tyto vyšší světy:

1. Pradžapatja nebo Pitri-lóka (lóka je místo). V tomto světě obývají praotcové. (Jinak pitriové.)
2. Indra-lóka (svět Indry) nebo Svarga (nebe).
3. Marut nebo Diva-lóka. (Nebe bohů, nebo nebesa boha větrů).
4. Gandharva nebo Mahr-lóka. (Svět Gandharvů a nebeských duchů.)
5. Džana-lóka, kterých se počítá 18.000. Jsou to světy svatých.
6. Tapo-lóka. (Svět ršíů nebo zřeců.)
7. Brahma nebo satja-lóka. (Svět Brahmův a věčné pravdy.)

Jména pekel jsou velmi četná, neboť skoro každý druh hříchu musí býti podle staroindických názorů odpykán ve zvláště k tomu ustanoveném pekle. —

Jiný popis uvádějí Vjása a Vačaspati Mišra ve svých komentářích k Patandžaliho Jóga sútře:

1. Bhu-loka (země). Rozpíná se od Aviči, což je nejspodnější peklo, kde lidská a každá jiná individualita je nadobro zničena. Druhou hranicí Bhu-loky je hora Méru, kde je sídlo bohů. Zda se tímto výrazem nemíní pouze hmotná země, je vidět z okolnosti, že v tomto světě bydlí nejen lidé, nýbrž také mnoho bohů a stejně veliké množství polobohů a bytostí démonických.
2. Svět sfér, ovzduší (Antariksa), v němž ku podivu nejsou uváděni žádní obyvatelé. Sahá od hory Méru až k polární hvězdě. Nyní následuje pět nebeských světů.
3. Prvním z nich je svět Indry (Machendra), který je obydlen šesti třídami bohů, jejichž těla nepocházejí z rodičů, nýbrž vznikají z atomů. Ale tito bohové holdují pohlavní lásce.
4. Svět Mahar Pradžapatiho. (Pán tvorů), který je obydlen pěti třídami bohů, ovládajících hrubé elementy a žijících z koncentrace. Teď následují světy Brahmy.
5. Svět Džana se čtyřmi třídami bohů ovládajících jemné elementy (tatvy, pránu a pod.), jakož i jemné orgány.
6. Svět Tapas, čili svět asketů, který je obydlen třemi třídami bohů, ovládajících kromě hrubých a jemných elementů také pralátku (prakrti). Tito bohové žijí dvojnásob déle než obyvatelé světa předcházejícího a ti zase dvojnásob déle než obyvatelé světa čtvrtého, jejichž trvání životní se rovná jedné kalpě, čili periodě stvoření. Bozi šestého světa nemají žádné překážky poznání dolů a není jediné věci vzhůru, která by jim byla temná. „Od Aviči až do světa Satja poznávají veškeré jemné a veškeré skryté věci, kromě jiného.“
7. Svět Satja se čtyřmi třídami bohů, kteří kromě předešlých elementů, ovládají také tři guny, totiž sattvu, tamas a radžas. Jejich trvání je neohraničené, tj. oni nemusí již do kruhu vtělení. Na konec světa se ponoří do nejvyššího brahma.

Šikhandin – B: převtělení dcery vládce Káší, Amby, kterou Bhíšma proti její vůli odvedl z domu, aby ji učinil manželkou svého nevlastního bratra Vičitravírji. Amba ho za to proklela, že v příštím životě přivodí jeho smrt, a vrhla se dobrovolně do plamenů. Narodila se pak jako Šikhandiní, dcera paňčálského krále Drupady, ale byla vychovávána jako muž a nakonec oženěna. Pro potíže, které z toho vznikly, prchla do lesa, aby zde skoncovala se životem. Dobrotivý jakša (skřet) si s ní vyměnil pohlaví a z lesa se navrátil chrabrý bojovník Šikhandin. V bitvě na Kuruovském poli se utkal s Bhíšmou, kterému kavalírství nedovolilo pozvednout zbraň proti ženě, a stal se příčinou jeho záhuby.

Šúdra – MMSN: sluha. Příslušník nejnižšího ze čtyř stavů staroindické společnosti (kasty). Šúdrové musili ostatním stavům sloužit, byli zbaveni jakýchkoli práv.

tamas – MMSN: nejnižší ze tří složek kosmické energie nebo pralátky prakrti, projevující se temnotou, tíhou, nevědomostí. Nejvyšší z těchto složek je sattva, světlo pravdy, druhá je radžas, moc žádosti.

Uttamaudžas - „svrchovaně mocný“, jeden z velitelů pánduovského vojska.

vaišja – MMSN: příslušník třetí hinduistické kasty, totiž obchodníků, řemeslníků apod.

Váršnéja - příslušník klanu Vršníů, jedno z častých Kršnových epitet. Vršni, syn Jaduův, byl prapředkem otce Vasudévy.

Vásudéva – „syn Vasudévův“, označení Krišny.

védánta – LVM: slovo složené z véda a anta „konec“; zakončení, závěr, závěrečné úvahy védů, které jsou obsaženy zejména v upanišádách. Jednotlivá zjevení a názory o átmanu a brahma a jejich vzájemném vztahu, které se vyskytují v upanišádách roztroušeně, shrnul Bádarájana v uceleném díle Védántasútra, které se stalo základem védántové filosofie (uttaramímánsá). Rádhakrišnan napsal v úvodu ke kapitole věnované védántě: »Upanišady tvoří závěrečnou část védů, a proto se nazývají veda-antah, čili konec védů, označení, které udává, že označují esenci védského učení. Jsou základem, na němž spočívá většina filosofí a náboženství indických. Není žádná důležitá forma indického myšlení, včetně heterodoxního buddhismu, která by nebyla zakořeněna v upanišádách.«

Védánta se dělí do tří základních směrů: Jsou to: 1. advaitavédánta (monismus, nedualismus), jehož nejdůležitějšími zástupci jsou Gaudapáda, Šankara, Padmapáda, Suréšvara a Vidjáraňa; 2. višišťadvaitavédánta (modifikovaný monismus), jehož hlavním zástupcem byl Rámánudža; 3. dvaitavédánta (dualistická védánta) zastupovaná především Madhvou.

védy – LVM: „vědění, svaté učení“; souhrn nejstarších textů indické literatury, kterým ortodoxní hinduisté přiřítají nadpřirozený původ a božskou autoritu. Tento velký literární komplex je rozdělen v podstatě do čtyř částí. Jsou to: 1. Rgvéd, Véd veršů“, 2. Sámavéd, Véd písní“, 3. Jandžurvéd, „Véd obětních průpovědí“, Atharvavéd, „Véd atharvana“ (mystický kněz ohně). Každý ze čtyř védů se dále dělí podle obsahu, formy a doby vzniku na a) sanhitu (sbírku); b) bráhmanu (výklad rituálu, k němuž se pojí příslušný lesní text áranjaka s upanišadou); c) sútra (učebnici). Z tematického hlediska lze védy dělit na Karmakánda (Část konání) a Džňánakánda (Část poznání).

Védy sloužily zejména jako příručky kultu, rukověti náboženských hymnů a obětních průpovědí. K provedení úplného obětního obřadu bylo zapotřebí čtyř různě specializovaných kněží. Jsou to: 1. hótr, též hótar, „vyvolavač, vyzývatel“, který volal bohy verši svatých hymnů a zval je k účasti na oběti, k pití sómy a vychutnávání dalších obětí. Jeho textem je Rgvéd; 2. udgátr, „pěvec“, doprovázel zpěvem přípravu a vlastní oběť sómového nápoje. Jeho textem byl Sámavéd; 3. adhvarju (výkonný kněz) oběť prakticky vykonával, mumlaje při tom příslušné průpovědi a formule (jadžus). Užíval Jadžurvédu; 4. hlavní kněz (bráhman), který řídil celý obřad a dohlížel na jeho dokonalé provedení. Jeho vztah k Atharvavédu nebyl nijak blíže specifikován.

Védy vznikaly v dlouhém časovém úseku (počínaje zhruba 1500 př. Kr). Byly až do minulého století předávány ústně, studovány v různých školách šákhách, dědily se z generace na generaci. Na jejich původ a vznik není jednotný názor s výjimkou jednoho, že védské pravdy odhalili ršiové (zřeci) ve stavu hluboké meditace. Proto jsou védy také nazývány šruti („to, co bylo zjeveno, slyšeno“).

Vikarna - třetí ze sta synů Dhrtaráštrových

Viráta – EIM: bájný vládce kmene Matsjů, u jehož dvora trávili v přísné anonymitě poslední rok svého třináctiletého vyhnanství bratři Pánduovci se svou společnou manželkou Draupadí. Judhištira se stal královým společníkem a učil ho hře ve vrchcáby, v níž se za léta exilu velice zdokonalil. Bhíma přijal úřad vrchního dvorního kuchaře. Ardžuna v přestrojení za eunucha učil palácové dámy tanečnímu umění, Nakula uplatnil své zkušenosti s koňmi jako podkoní, Sahadéva se ujal péče o královská stáda a Draupadí byla přijata do služeb královny jako komorná. Královnin bratr Kíčaka, vrchní velitel Virátovy armády, k Draupadí zahořel divokou vášní a pokusil se jí zmocnit. Bhíma si proto na nápadníka počíhal, připravil ho o život a uhnětl z jeho masa a kostí beztvarem kouli, aby mrtvola nebyla k poznání. Ostatní princové však přesto podezírali komornou, že je příčinou Kíčakova zmizení, a odsoudili ji k smrti upálením. Opět však zasáhl Bhíma a oháněje se vzrostlým stromem, který vyrval z kořenů, Draupadí snadno vysvobodil. Znepokojený Viráta se rozhodl nepohodlných služebníků zbavit, avšak vzápětí jeho říši napadl loupeživý kmen Trigarttů, zmocnil se sídelního města a král upadl do zajetí. Nato vytáhli Pánduovci do boje, způsobili útočníkům těžkou porážku, vysvobodili Virátu, a naopak zajali nepřátelského vladaře. Ve válce s Kuruovci se Matsjové stali spojenci Pánduovců a Viráta na bitevním poli položil život v souboji s mistrem válečného umění Drónou.

Vivasvant – B: „zářící“, jedno z epitet boha slunce, kterým je označována především prozářená nebeská klenba za ranního úsvitu. Vivasvant je pokládán za otce Manua, legendárního praotce lidstva současného věku.

Vjása – H: „uspořadatel“, legendární mudrc, jemuž se připisuje konečná redakce véd i autorství Mahábháraty. Byl nemanželským synem světce Parášary a princezny Satjavatí z neárijského kmene Dásů, a aby zachránil Bharatův rod před vymřením, zplodil po smrti svého nevlastního bratra s jeho dvěma vdovami syny Pándua a Dhrtaráštru.

Vrkódara – „vlčí břich“, přezdívká Bhímy, pro jeho velkou chuť k jídlu. Někteří vykládají jako „vlčí srdce“.

PŘEKLAD (Z ANGLIČTINY): KAREL WEINFURTER (1935)

ČEŠTINÁŘSKÉ ÚPRAVY, ÚPRAVA TRANSKRIPCE SANSKRTSKÝCH TERMÍNŮ A ORGANIZACE POZNÁMEK: JAROSLAV HOLEČEK (2015)